

Σχολείο και Ζωή

4

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΓ'
ΑΠΡΙΛΙΟΣ
1963

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Εκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεία: Ἀκαδημίας 57 — Ἀθήναι	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Ἑσωτερικοῦ: Για τὰ Σχολεῖα Δρχ. 100 Για τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς . . . 60 Ὁργανισμοὺς, Τραπεζὰς κλπ. . . 250 Τὸ τεῦχος 10 Ἐξωτερικοῦ: Για Ἐκπαιδευτικοὺς: 1,5 λίρα Ἀγγλ. ἢ δολλάρια 4 (Ἑτησίᾳ). Για σχολεῖα: 2 λίραι Ἀγγλίας ἢ δολ- λάρια 5,5. (Ἑτησίᾳ). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά- ριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὰς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» δόδος Ἀκαδημίας 57 Ἀθή- νας (Κ). Τηλ. 633.461 Τ. Τ. 143.
«L' ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Acadimias 57 — Athènes Année 13 AVRIL 1965	
ΕΤΟΣ ΙΓ'	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1965
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι: Γερ. Α. Γεωργιάδης Ὁδὸς Βαλτετοῖου 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692	ΤΕΥΧΟΣ 4

Ἐγγράφονται συνδρομητὰ καὶ πωλοῦνται προηγουμένα τεύ-
 χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» στὰ Γραφεία μας
 ΘΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 633.461 Τ. 143

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ: Λουκὴ Ἀκρίτα	σελ. 161
Γ. Ζομπανάκης: Ἀναπροσαρμογὴ τῆς Ἀγωγῆς	» 176
Σπύρου Παγιατάκης: Πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἔφηβος τὴν ὠραιότητα	» 180
Κ. Μαλούκου: Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα	» 184
Σ. Γ. Λάλου: Ἡ ἔγκαιρη ἑναρξὴ τῆς σχολικῆς ζωῆς	» 194
Ἰ. Ἀργυρόπουλος: Τὸ νέον σχολεῖον καὶ ἡ παιδεία μας	» 197
Δ. Τσολακίδης: Πῶς βλέπω τὸ νέο σχολεῖο	» 199
Ν. Ντασκαγιάννη: Τὰ συσσίτια τῶν μαθητῶν στὰ ὄρεινά χωριά μας καὶ ἡ πρόσθετη ἐργασία καὶ εὐθύνη τοῦ Δασκάλου	» 205
Γ. Καφούσης: Ἐλευθέριος Βενιζέλος	» 209
Ἀντ. Γ. Μαραγκάκης: Ἡ συμβολὴ τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκογενείας στὸν ἑπαγγελματικὸ Προσανατολισμὸ	» 213
Διεθνὴς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 220
Δ. Λαμπαδάρη: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 224

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΓ' Ἀπρίλιος Τεῦχος 4

Ἀντὶ μνημοσύνου

Ἐκλεχτές σελίδες ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ ἀειμνήστου Λουκῆ Ἀκρίτα.

Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Οἱ Ἕλληνες πολεμιστὲς, στὴν Πομπή τῶν Παναθηναίων, φτερωτοὶ
 κι' ἀνεμόποδοι μὲ τὴ σμίλη τοῦ Φειδία, νομίζεις πῶς δὲν ἀνηφορίζουνε
 πρὸς τὴν Ἀκρόπολη, παρὰ πῶς βαδίζουνε στοχαστικοί, ἥρεμοι καὶ σοφοί,
 πρὸς τὴν Ἀθανασία. Μὲ τὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἄθλησίν τους, ἀψε-
 γάδιαστοι μέσα στὴν ἐντέλεια τοῦ κάλλους τῶν θαρρεῖς καὶ σέρνουνε τὸν
 χορὸ, ὠραῖοι καὶ πανέμορφοι, νὰ γίνουνε δόξα καὶ φῶς.

Ἔτσι, ἀκριβῶς, ἀγαπημένοι μου φίλοι, ἀναστήνω στὴ σκέψη μου τὴν
 Ἑλλάδα νὰ πορεύεται τὴν ὁδὸ τῆς Ἀθανασίας, ἐδῶ καὶ τέσσερις χιλιάδες
 χρόνια μέσα στὸ χῶρο τῆς ἱστορίας. Στὰ πανάχρονα χρώματά της ἡ Λευ-
 τεριά βαδίζει ἀδελφωμένη μὲ τὴ Θυσία. Κάθε τόπος ἔχει νὰ μᾶς ἱστορήσει
 ἓνα τρόπαιο δόξας κι' ἓνα κεφάλαιο ἀνθρωπιάς. Ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς
 οἰκισμοὺς ὡς τὶς δικές μας μέρες, σὲ κάθε βουνοκορφῇ, σὲ κάθε τρόφο τῆς
 Γῆς, κάποιος ἐλεύθερος ἀνθρώπος, σὲ κάθε ἐποχῇ, μὲ πείσμα ἀντιμάχεται
 τὴν Τυραννίαν καὶ σταυραδένει τὴν ὀργὴν καὶ τὸ ὄνειρό του μὲ τὸ τραγούδι
 τῆς λεβεντιάς. Πάνω στὰ κύματα οἱ δαυλοὶ τῶν θαλασσομαχῶν, ὁ κάθε
 ταπεινὸς ἀνθρώπος τῆς πατρίδας ἔμαθε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Προϊστορίας νὰ
 φτιάχνει ἀπὸ τὸ ἐργαλεῖο τῆς Γῆς τὸ σύνεργο τοῦ πολέμου καὶ νὰ τραχί-
 ζει στὸ ὄνι τὸ σπαθί του. Ἐνὰς ἀδιάκοπος ἱστορικὸς βίος, ὁ πῶς συγκρο-
 τημένος καὶ σταθερὸς πού ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσει ὁ πλανήτης, εἶχε, πρὸ
 παντός, ἀνάγκη ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀποφασισμένους κάθε στιγμὴ νὰ κατα-
 ξιώνουνε τὴν παρουσίαν τους στὴ ζωὴ μὲ τὸ τίμημα τῆς Θυσίας. Ὁ πολε-
 μιστὴς στὸ πεδίο τῆς τιμῆς κι' ὁ δημιουργὸς στὸ πεδίο τοῦ Πολιτισμοῦ
 ἔπρεπε νὰ συντροφεύσουν, ἀκοίμητοι κι' ἐναγώνιοι φύλακες, τὸν Ἑλληνι-
 σμὸ ἀπὸ τὸ λυκαυγὲς τοῦ κόσμου καὶ νὰ τὸν παραδώσουν, ὅπως πάντα,
 ἔφηβο, στοὺς δικούς μας χρόνους. Κι' ἐμεῖς, ζωντανὴ ἀλυσίδα, νὰ ἐκπορ-
 θοῦμε τὶς πύλες τοῦ Μέλλοντος.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
 Ἔτσι, λοιπόν, ἀναστήνω τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὁδεύει μέσα στὴ λατρεία
 ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

BIBΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ 161

ΔΩΡΕΑ Κ. Κων. Διδ.

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

της Οικουμένης, με την αδιάλειπτη προσφορά της στη Λευτεριά και την Τέχνη, όπως οι Αθηναίοι έφηβοι στη ζωφόρο του Παρθενώνα.

Η Μακεδονία κι' η Θράκη, η Θεσσαλία κι' η Ήπειρος, ή Ρούμελη κι' ο Μωριάς, τα Νησιά μας κρατημένες στο χορό της λεβεντιάς, μπρός από κάθε λαό, από κάθε ελεύθερο άνθρωπο, σε κάθε εποχή, βαδίζουνε στην αποθέωση και τον θρίαμβο. Μπροστά όμως, ασύγκριτη κι' άπαρόμοιαστη, πρώτη σέρνει τον χορό της Ελλάδας ή Κρήτη.

Είναι πλημμυρισμένη με το πάθος της Λευτεριάς και το κάλλος της Δημιουργίας από τα βάθη του χρόνου. Προσδέχεται, με τους άνεμους της Ανατολής, το πρώτο σκίρτημα του ανθρώπου πάνω στη Γη και το αναχωρεύει μέσα στις εξαίσιες μητρες της. Όταν το σκοτεινό ένστιχτο του ζώου ήτανε ο μοναδικός κι' ανελέητος νόμος των αρχαίων λαών, ή Κρήτη είχε ανακαλύψει το Θαύμα της Τέχνης.

Ο Μινωϊκός πολιτισμός είναι ή πρώτη και γι' αυτό άξεπέραστη κι' ολοκληρωτική νίκη του πνεύματος. Δεν αντιγράφει τον όγκο των Αιγυπτιακών πυραμίδων κι' αποστρέφεται την άκνησία των ανατολικών μορφών. Τα ανάκτορά της είναι πολυδαίδαλα, αλλά ανθρώπινα. Εκεί στην αίθουσα του Θρόνου, αν στήσεις το αυτί σου θ' ακούσεις τους καπετάνιους Κρητικούς να κουβεντιάζουμε με τον Μίνωα τις υποθέσεις του υπερπόντιου Κράτους. Στα διαμερίσματα της βασίλισσας άντηχοδν ακόμη τα τραγούδια των ξεστηθωμένων παρθένων. Κι' εκεί, πλάι, στην αίθουσα των άσπιδων, οι παλιοί Κρητικοί πολεμιστάδες, καυχιόντανε δίκαια για τα κλέη της πατρίδας και τα δικά τους... Ολόγυρα οι μαστόροι, που έπλαθαν, από την ύλη, το πνεύμα κι' έρμεγαν από τον Ούρανο και τη Φύση τα χρώματά τους. Όχι: Οι Κρητικοί τεχνίτες είδαν πως το χρώμα δεν είναι ένα αντικειμενικό δεδομένο, παρά μιá έσωτερική διάθεση, είναι το βάθος, ή ψυχή της οποιασδήποτε μορφής — σε κάθε στιγμή ο Μεγάλος τεχνίτης ξαναπλάθει τον Κόσμο. Νά, αίνιγματικές, χαμογελαστές, οι εξαίσιες Παρθένες, που έχουν κατατροπώσει τον Έρωτα. Πρέπει να στέκεται, ο Έρωτας, έδω και τέσσεσις χιλιάδες χρόνια, παράμερα, γιατί δεν είναι αρκετά ώραιος ο μικρός θεός της Αγάπης για να σταθή κατάντικρύ τους. Από δίπλα χοροπηδοδν οι γαλάζιοι πίθηκοι των τοιχογραφιών της Κνωσού μέσα σε ζωντανά κρίνα. Κι' ολόγυρα άντηχει μιá συμφωνία χαράς, ή πρώτη μεγάλη κατόχτηση του Άνθρώπου, ή πρώτη νίκη...

Όταν άντικρύζει κανείς, για πρώτη φορά, τον Πρίγκηπα των Κρίνων, τότε συνειδητοποιεί πόσο μεγάλος κι' ευρύχωρος, πόσο ύψηλός κι' άπροσπέλαστος μπορεί να είναι ο Άνθρωπος. Είναι ο πολεμιστής μαζί και ο Καλλιτέχνης. Ποτέ, πουθενά, δεν έχει συνδεθί σε τόση πληρότητα κι' άρμονία ή άνδρεια με την όμορφία, ή Λευτεριά με το πνεύμα... Πάει πολύ μπροστά από τους αρχαίους Κούρους, από τους εφήβους της Κλασικής γλυπτικής. Είναι ο κορυφαίος της Φυλής μας, όπως μάς οδηγεί φτεροπόδαρος, έρατεινός, ο αιώνας, ο Ιδανικός αδελφός μας — ο πρώτος Κρητικός, ο πρώτος Έλληνας...

... Και προχωρούμε μέσα στο χρόνο. Ξαφνικά, από ένα χωριό, το Φόδελε, μιá στενόμακρη, Βυζαντινή μορφή, ύψώνεται μέσα στην περιοχή του πνεύματος, κατακόρυφη και τιτανική, που ξαναπλάθει με τις δικές του μορφές και τα δικά χρώματα, τον κόσμο από την αρχή: Έλ Γκρέκο. Νομίζεις, πως έχει άνεβεί στην κορφή του Σινά κι' εκεί, ή φλεγόμενη Βάτος, το Άκτιστον Φώς, έχει τη μορφή ενός Κρητικού Γέροντα.

Νά με συγχωρούν όσοι με άκούνε, αλλά ποτέ στη ζωή μου δεν ένοιωσα να με άγκαλιάζει ο Θεός, μέσα στη συγκλονιστική αποθέωση του έξαγνισμού του παρά σαν βρέθηκα ξαφνικά, στη «Φρίκ κολλέκτιον», της Νέας Υόρκης, μπρός στον Άγιον Ίερώνυμο του Γκρέκο. Φιλογοβόλος, σ' ολόκληρο το πλάτος και το μήκος του πίνακα, με θωρούσε από ψηλά, μ' ένα πρόσωπο σκαμμένο από την όδύνη κι' από τη σκέψη, πάνω από τη σκέψη, πάνω από τα έγκόσμια, κι' ωστόσο να σ' εύλογη με κατανόηση για την άδυναμία σου, όχι ένας ζωγραφισμένος Άγιος παρά ο ίδιος ο θεός, ένας σύγχρονος Θεός, όλος αγάπη κι' αγωνία για τον άνθρωπο.... Εκεί ένοιωσα αληθινό δέος. Κι' από τότε, μέσα μου, σε κάθε στιγμή της ζωής μου, βαδίζει ο Κρητικός γέροντας, που έγινε με τον Γκρέκο ένας θεός...

Και προχωρώ τώρα σ' ένα άλλο Μουσείο, το Μητροπολιτικό της Νέας Υόρκης. Μέσα στις άνσριθμητες αίθουσές του, είχε ξαφνικά προβάλει το πασίγνωστο έργο του Γκρέκο «Η Θύελλα πάνω στο Τολέδο». Δεν είναι μιá οποιαδήποτε τοπιογραφία. Είναι ο Κόσμος ολόκληρος, όπως παραδέρνει μέσα στη Θύελλα των παθών και της αγωνίας, μέσα στον Όκεανό της άμφιβολίας και της έρευνας, αυτή ή άτελεύτητη ροή της συμφοράς που την λογχίζουνε οι κεραυνοί, ενώ μέσα από τα τυραγνισμένα σύγνεφα, όπως συστρέφονται σκοτεινοπράσινα από την άνεμαντάρα προβάλλουν, έργα των ανθρώπων, οι κορφές των πύργων του Τολέδο, ν' αντιστέκονται στην κοσμοχαλασιά. Μέσα σ' αυτό το κοσμικό σπαραγμό, ζει και κινείται ο Άνθρωπος. Και πολεμώντας, κάθε στιγμή ύψώνεται, όρθιος κι' άλύγιτος, μέσα στη Θύελλα. Ένώ εκεί στην άκρη είναι ένα φως έρατεινό. Οι ούρανοί του Κόσμου θα ροδίσουν. Κάπου μάς παραμονεύει το όνειρο κι' ή εύλογία.

Κανένas καλλιτέχνης, ποτέ, δεν έσχησε αυτή τη κοσμογονική σύνθεση. Κι' έξδν από το Θεό, κανένas δεν έπλασε χρώματα και μορφές, όπως ο Γκρέκο. Κατεβαίνει από τις τοιχογραφίες της Κνωσού, βαδίζει ψηλόκορμος άσκητής μέσα από το Βυζάντιο, με δάσκαλο τον Τιτορέττο άναχωρεύει την Αναγέννηση και προβάλλει ο πρόγονος της σύγχρονης Ζωγραφικής, αδελφωμένος με τον πρίγκηπα Κρίνων...

Έτσι, λοιπόν, όπως στεκόμουνα μπρός στη «Θύελλα πάνω από το Τολέδο», περήφανος όσο ποτέ στη ζωή μου, διαβάζοντας τα βυζαντινά γράμματα «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, Κρης έποίη» όπως τα γράμματα των παλιών παπάδων στα Μηναία της Εκκλησίας, κύλησαν στα μάτια μου δάκρυα. Κι' ένοιωσα τόση περηφάνεια, ώστε στράφηκα σ' ένα ζευγάρι ήλικιωμένων Άμερικανών, που έβλεπαν μιá τον πίνακα και μιá έμένα, ποραξευμένοι με την ταραχή μου, και τους είπα:

— Ξέρετε, είμαι κι' εγώ Έλληνας!

Και, τότε, θαρρώ πως με είδαν με αγάπη και καθόλου παράξενο, με κάποιο συκρατημένο θαυμασμό. Ήμουν κι' εγώ ένας απόγονος ενός Κρητικού Γενάρχη της Οικουμένης: του Γκρέκο.

Άν ή επανάσταση είναι ή έκρηξη της Άρετής ενός λαού, τότε ή Κρήτη μπορεί να καυχηθεί πως είναι το ήφαιστειο της Έλληνικής Άρετής. Στο ζόφο της σκλοβιάς αντιμάχεται την Τουρκία με ένα θεϊκό πείσμα, χωρίς σταματημό, ή ψυχή του τόπου, σκαρφωμένη στα βουνά της, άνασαινει λύτερη. Και στους κάμπους ακόμα ζούσανε μαντρωμένοι οι Τούρκοι, προσκεφάλι τους βάζανε όλοι τους το τουφέκι, κάθε ώρα ζωής ήτανε μιá πάλη θανάτου. Και τα λιθάρια ακόμα φτεροκοπούσανε, όταν σίμωνε ο αντίμαχος του Γένους. Μέσα σε πηχτό αίμα πλέει ή παντέρμη Κρήτη κι' ολόένα άναστήνεται άρματωμένη. Κάπου θα πεταχτεί ξανά ένα σημάδι ζωής, με τον καιρό θα θεριέψει, και θα κινήσει το Κρητικόπουλο με το μαχαίρι του και

Μόλις είχαμε γυρίσει από το Μέτωπο στην 'Αθήνα, κι' άρχισαν οι πρώτες συζητήσεις για την 'Αντίσταση. 'Η Δουλεία του Γένους πρόβαλλε ζοφερή. Οι σιδερόφρακτοι βάρβαροι ξεριζώναν την κάθε αντίσταση, ήτανε αποφασισμένοι να καταπνίξουνε κάθε ελεύθερο φρόνημα. Καί, φυσικά, έπρεπε να καθυποτάξουνε το Γειναίο Νησί, που στεκότανε κατάντικρ' ύτους προκλητικό κι' ακούρσευτο.

....'Ατάρακτον
έχω τὸ βλέμμα, δόταν
τὸ καταβάσω εἰς πρόσωπον
ένδς τυράννου....

Οί Κρητικοί είχαν γνωρίσει τὸ ἀποκρουστικό πρόσωπο τοῦ Πολέμου στὰ χιονισμένα ἀνάπλαγα τῆς Τρεμπεσίνας. Τώρα, ἀπὸ τὶς 20 Μαΐου 1941 εἶδαν τὸν πόλεμο νὰ ξεφυτρώνει, σκοτεινὸς κι' ἀνελέητος, μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν οὐρανῶν. Εἶδαν τὸν ἐπαναστάτη, τὸν ἀντάρτη, τὸν 'Ικαρο νὰ ξαναγυρίσει ἐκδικητής, ἀφρισμένος ἀπὸ ὀργή καί μῖσος ἕνας γερμανὸς ἀλεξιπτωτιστής.

Στὰ πανάγια χῶματα τῆς Κρήτης, ἀδελφωμένοι οἱ 'Ελληνες, οἱ Νεο-ζηλανδοί, οἱ Αὐστραλοί, οἱ Βρεταννοί, ἀντιστέκονται σὲ μιὰν ἄνιση ἀναμέτρηση μὲ τὸν γίγαντα τοῦ χιτλερισμοῦ. Αἷμα ξένων καί δικῶν μας παλληκαριῶν ἀρδεύει τὴν 'Αρετή. Εἶχαν οἱ ξένοι τὸ ὑπέρτατο προνόμιο νὰ πολεμοῦν, πατώντας τὴν Κρητικὴ γῆ. Εἶχαν τὴν ἀνεπανάληπτη τιμὴ νὰ τοὺς συντροφεύουν ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά, μὲ παλιά τουφέκια καί δίκανα, μὲ τὰ μαχαίρια καί τὰ σπαθιά. 'Αμέτρητοι οἱ μηχανοκίνητοι βάρβαροι, ἀμέτρητος κι' ὁ λαὸς μας. 'Οπου βουνὸ καί φλάμπουρο, κι' ὅπου σπηλιὰ λημέρι.... Ζήσαμε ὅλοι μας στὴν 'Αθήνα τὴν ὀκταήμερη μάχη τῆς Κρήτης. Τὴν ἀκούγαμε ποὺ ξεκινούσε, προτοῦ χαράξει τὸ φῶς. Κύματα βομβαρδιστικῶν, γυπαετοὶ τῆς συμφορᾶς, ἀνασκάλευαν πολιτείες καί χωριά, σῶρευαν θημωνιὲς νεκρῶν, πασχίζοντας μὲ μανία νὰ λυγίσουνε τὸ ἀδόϋλωτο φρόνημα τοῦ Νησιοῦ.

Κάθε κόμα ποὺ ξεκινούσε, κάθε ἐπέλαση συμφορᾶς, μᾶς τύλιγε μὲ τὸ σύγκρου τοῦ θανάτου. 'Ενας μηχανοκίνητος Γίγαντας ἀντιμαχόταν τὸν πρίγκηπα τῶν Κρίνων. 'Η «θύελλα πᾶνω στὴ Κρήτη», ἡ ζωγραφικὴ μνήμη τοῦ Γκρέκο, νὰ γίνεταί ξανὰ τὸ δραματικὸ σύμβολο μιᾶς τιτανικῆς πάλης. Τὸ Μάλεμε, τὸ 'Ηράκλειο, τὸ Ρέθεμνος, τὰ Χανιά, κάθε κορφή, κάθε Καστέλλο νὰ ὑψώνεται μέσα ἀπὸ τὴν ἀνελέητη μπόρα, κι' ὁ Κρητικὸς νὰ σημαδεύει τοὺς οὐρανοὺς, ποὺ βρέχει τέρατα, καί νὰ μὴ κοπάζει ἡ ὀργή του παρὰ τὴ στιγμὴ ποὺ εἶναι νὰ θάψει τὸν σύντροφο τοῦ πολέμου καί τοὺς δικούς του. Ξεπαστρέβουνε τοὺς Γερμανοὺς, ὅπου τοὺς ἀπαντήσουνε, οἱ Κρητικοί χωριᾶτες ἀνάκατα μὲ στρατιῶτες ἀγύμναστους, μὲ πρωτοετείς Εὐέλπιδες καί ἄνδρες τῆς Χωροφυλακῆς, πλάι — πλάι, γυναῖκες καί παιδιά, ἀνατρέπουνε μὲ γιουρούσια τὴν ἀντίσταση τῶν ἐχθρῶν. Καί τοὺς θερρίζουνε κυριολεκτικά. 'Αν μπορούσανε νὰ ριφθοῦν στὴ μάχη δυὸ Κρητικὲς Μεραρχίες μὲ στοιχειώδη ὅπλισμό, ὅπως εἶπε ὁ Νεοζηλανδὸς 'Ηγέτης, ὁ στρατηγὸς Φράϋμπεργκ — ποὺ στάθηκε ἀντάξιός τῆς πολεμικῆς φήμης τοῦ Νησιοῦ τότε ἡ μάχη τῆς Κρήτης δὲν θὰ ἦτανε ἡ πιὸ ἐνδοξη ἡττα τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, παρὰ ἡ πιὸ ἐπονείδιστη ἡττα τοῦ Χιτλερισμοῦ. 'Η πανίσχυρη πολεμικὴ μηχανὴ τῆς Γερμανίας εἶχε οὐσιαστικὰ ἀποδιοργανωθεῖ. 'Ο ἴδιος ὁ Χίτλερ ὁμολόγησε πῶς τὸ Σῶμα τῶν 'Αλεξιπτωτιστῶν ἀνῆκε στὸ παρελθόν. 'Επρεπε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουνε οἱ Κρητικοί γιὰ νὰ τοὺς ξαναφέρουν στὶς φυσιολογικὲς διαστάσεις τους. 'Απὸ μηχανοκίνητα τέρατα νὰ ξαναγίνουνε στρατιῶτες...

'Η δῆλωση τοῦ ὑπευθύνου γερμανοῦ στρατηγοῦ εἶναι χαρακτηριστική: «Δι' ἐμέ, ὡς διοικητὴν τῶν γερμανικῶν μονάδων ἀλεξιπτωτιστῶν ποὺ κατέλαβον τὴν Κρήτην, τὸ ὄνομα τῆς νήσου συνδέεται μὲ πικρὸς ἀνομνήσεις» ὁμολογῶ ὅτι ἐπλανήθην εἰς τοὺς ὑπολογισμούς μου ὅτε συνεβοῦλευσα αὐτὴν τὴν ἐπιθεσιν. 'Αποτέλεσμα ἦτο ὅχι μόνον νὰ χάσω πολυτίμους ἀλεξιπτωτιστάς, τοὺς ὁποῖους ἐθεώρουν παιδιά μου, ἀλλὰ καί νὰ ἐκλείψουν πλέον οἱ σχηματισμοὶ ἀλεξιπτωτιστῶν, τοὺς ὁποῖους εἶχον δημιουργήσει ἐγὼ ὁ ἴδιος».

*
* *

Καί, νά, πῶς ἔγινε στὴν Κρήτη ἡ ἀναμέτρηση τῆς Βίας καί τῆς Λευτερίας... 'Απὸ τὶς 20 Μαΐου, ὡς τὴν εὐλογημένη στιγμὴ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀρχίζει ἡ μαρτυρικὴ πορεία τῆς Κρήτης, ὅπως σ' ὀλόκληρη τὴν διακρύβρητη, τὴν πολυβασανισμένη Γῆ τῶν 'Ελλήνων. Οἱ Γερμανοί σκοτώνουν ἀδιάκριτα ἀπὸ τὰ παιδιά, ὡς νιοὺς γέρους τῶν ὀγδόντα χρόνων. 'Εκατοντάδες, χιλιάδες εἶναι τὰ θύματα, ἡ πρόσφατη κατοβολὴ τῆς Κρήτης γιὰ τὴν λευτερίαν της. Τὰ ἐκτελεστικά ἀποσπάσματα τῶν χιτλερικῶν λυγίζουνε μπρὸς στοὺς λιγερόκορμους Κρητικούς, ἔτσι ὅπως οἱ μελλοθάνατοι ὑψώνουνε τὸ ἀνάστημά τους νὰ δεχθοῦν τὴν ὁμοβροντία τῆς τιμῆς. Χιλιάδες τὰ θύματα. 'Οπου βαδίσεις, ἕνα σύγχρονο Θυσιαστήριό μᾶς ζωντανεύει τὸ 'Αρκάδι. Κρανία ἡρώων, ἐκεῖ ὅπου εἶχε φωλιάσει γενναῖο φρόνημα, ἔχουν ἐναποτεθεῖ σὲ θῆκες, προσκύνημα καί σπαραγμὸς ὧλων μας... Καί πλάι, οἱ στήλες μὲ τὴν ἀτελεύτητη σειρὰ τῶν ὀνομάτων... ἀκῆς... ἀκῆς... ἀκῆς, ἐτῶν 36, 45, 93, 14, 27, 98... συνέχεια, χωρὶς νὰ σταματοῦν τὰ ὀνόματα τῶν Κρητικῶν μαρτύρων. Στὸ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ τοῦ μαρμάρου, ἕνας πίνακας θριάμβου συντροφεύει τὴν 'Ιστορίαν τοῦ Νησιοῦ...

"Ὅς μὴ βρέξη ποτὲ
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ὥς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποὺ σὰς σκεπάζει.

"Ὅς τὸ δροσίζει πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρὰ τῆς δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος Κόρη
καὶ αὐτοῦ ὥς ξεφυτρώνουν
αἰῶνα τ' ἄνθη....

"Ἕλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι.
"Ἕλληνες, σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος;

*
* *

...«'Εδῶ ὑπῆρξε ἡ Κάνδανος», ἔγραψαν μὲ καυχήσιὰ οἱ Οὔνοι ὅταν σκότωσαν τοὺς κατοίκους καί ξεθεμέλιωσαν τὸ χωριὸ — αἷμα καί στάχτη. 'Εκεῖ, στὴν Κάντανο, χωριᾶτες καί γυναικόπαιδα, εἶχαν ξεπαστρέψει τοὺς εἰσβολεῖς, ἀντικρύζοντάς τους σὲ πεδίο τῆς μάχης.

Καί γι' αὐτό, σκληρὴ, ἀνελέητη ἦρθε ὕστερα ἡ ἐκδίκησις τοῦ Τυράννου. «'Εδῶ ὑπῆρξε κάποτε ἡ Κάνδανος...». Καί, φυσικά, πίστεψαν ὅτι ἔτσι ἔγρα-

φαν μάθημα 'Ιστορίας στην Κρήτη οι Χιτλερικοί. Τώρα, ό καθείς πού αντι-
κρύζει την έπιγραφή, νοιώθει ζεστά τά δάκρυά του νά πλημμυρίζουν. Κι'
όλόγυρα, κάποια άλλα γράμματα, φλογισμένα γράμματα, μέ τό αίμα ούτών
πού έπεσαν, συνθέτουν την άληθινή όψη της 'Ιστορίας, μέ κάποιαν άλλη
φράση: «Έδω άκούμπησε κάποτε ή 'Ελευθερία...»

Ναί, στό Μάλεμε, στό Χανιά, στό Γαλατά, στην 'Αγυιά, στού 'Αλι-
κιανού, στό Ρέθεμνος, στό 'Ηράκλειο, στην Κάντανο, παντού στην Κρήτη,
είχε άκούμπησει ή Ελευθερία. Θρονιασμένη ή 'Ελευθερία στό Ψηλορείτη,
άνεβασμένη στό Θέρισσο, ζωγραφική και τραγούδι, χορός και θάνατος,
πάθος και Λευτεριά. Αύτός είναι ό έξαισιος, ό θαυμαστός κύκλος της Κρή-
της. Οί Κόρες της Κνωσού, οί σμιχτοφρύδες, οί όρθόκορμες Κρητικοπού-
λες, πιασμένες στό χορό μέ τούς Πρίγκηπες τών τοιχογραφιών και τούς
Κρητίκαρους τών βουνών, μέ την εύλογία του Μίνωα και του Βενιζέλου,
του Γκρέκο και του Κορνάρου, του Χορτάτζη και του Καζαντζάκη. Ξανα-
στήνουν κάθε στιγμή, στό κέντρο της λατρείας μας, την πατρίδα της πα-
τρίδας μας, την Κρήτη.

Φτάνει νά την αντικρύσεις στό χάριτη, όπως σταυροδένεται μέ τη μοί-
ρα του 'Ελληνισμού. Θυρεΐς, πώς δέν είναι τόπος, παρά ένας δράκοντας
του παραμυθιού, πού φυλάγει τη λευτεριά της 'Ελλάδας. 'Αντιστέκεται σέ
κείνους πού άνεβαίνουνε από τό Νότο κι' αναθωρεΐ, άγριεμένη, όσους κα-
τηφορίζουνε από τό Βοριά.

Μέσα στην παιδική φαντασία μου έτσι είχα ιδεί, γιά πρώτη φορά,
την Κρήτη σ' ένα ξεθωριασμένο χάριτη της 'Ελλάδας, στην τρίτη τάξη του
Δημοτικού. Καί τώρα, άφοϋ ή ζωή μου έχει ζυμωθεί μέ δάκρυ και αίμα,
έτσι έξακολουθώ νά βλέπω την Κρήτη: Τόν Δράκο της 'Ελληνικής Λευτε-
ριάς. Γιατί, άν ό 'Ελληνας είναι ό αιώνιος έφηβος όλων τών ανθρώπων
της Γης, ό Κρητικός μπορεί δίκαια νά καυχηθή πώς είναι ό αιώνιος έφηβος
τών 'Ελλήνων.

* *

Κύριε Πρόεδρε της Πακρητίου 'Ενώσεως.

Σ' ευχαριστώ μ' όλη μου την καρδιά, γιατί μου έδωσες την εύκαιρία,
έσϋ ένας αϋθεντικός Κρητικός, νά μιλήσω σήμερα γιά τη δόξα της Κρήτης.
Γιατί είναι προνόμιο, όταν μιλάει κανείς γιά την ιδιαίτερη πατρίδα σας.
Είναι μιá πνευματική και ήθική άθληση ν' αναμετρηθή κανείς μέ την προ-
σφορά και την άπεραντώσυνή του νησιού σας...

'Αδέλφια Κρητικοί,

Όλοι μας, σήμερα, άνεβασμένοι στό φτερά της Κρητικής δόξας, ως
κατηφορίζουμε οτή γλαυκή έκταση της Μεσογείου, όπως οί μυθικοί πρόγο-
νοί μας, πού ξεκινούσαμε από την 'Ελλάδα και την Κρήτη νά σμίξουνε στην
Κύπρο μέ τούς λαούς πού έρχόντανε από την 'Ανατολή. Μέσα στό πρω-
τόγονο σκαφίδια τών θαλασσοπόρων του Μίνωα ταξιδεύουμε σήμερα οί
Πανέλληνες, και ταξιδεύουμε πρός την Κύπρο...

...Τήν Κύπρο, την άέρινη, τη μακαρία τη Γη.

'Εκεί, όπου σήμερα έχει άκούμπησει ή 'Ελευθερία.

'Η Κύπρος κι' ή Κρήτη, οί δίδυμες άδελφές, μέ τις άρχαίες έσθητες
και τη λυτή κόμη, μέ τά βρακοφορεμένα τους παλληκάρια νά συνεχίζουνε
τό κονταροχτύπημα, μέσα στη διαδρομή τών καιρών είτε στίς σελίδες του
'Ερωτόκριτου, νά χοροπηδοϋν μέ τούς 'ιδιους τόνους της λύρας, μέ τούς

'ιδιους, τούς άπαράλλαχτους χορευτικούς ρυθμούς—ό πυρρίχιος του Σπαρ-
τιάτη μέ τό ανάκρουσμα του Τυρταίου—μέσα στην ίδια φύση, την έλιά,
την κιτρομηλιά, τη χαρουπιά και τό άμπέλι, στουραδέρφια της Μοίρας και
τών Καιρών.

'Η Κύπρος κι' ή Κρήτη, νανκυρισμένες μέσα στό κύματα μέ τά έρω-
τικά δίστιχα τών ώκεανίδων, άποκρίνονται στίς φοβέρες τών Κουρσάρων,
είτε Ρωμαίοι είναι, είτε Βενετσιάνοι, είτε Φράγκοι, είτε Τοίρκοι είτε 'Εγ-
γλέζοι, άποκρίνονται μέ την κραυγή του Διγενή, όταν προσκαλεί σέ πάλαι-
μα τόν χάρο στό μαρμαρένια άλώνια.

'Εκεί, όπου έπατήσατε
ιδού οί καρποί φυτρώνουν,
και τ' άνηθι ιδού σκορπίζουσι
τά κύματα εύτυχή
της μυρωδιάς.

'Αν ό Μωριάς κι' ή Ρούμελη, άν ή Μοκεδονία κι' ή Θράκη, τά Νη-
σιά κι' Κρήτη, λίγα χρόνια πρίν, ήτανε ή καρδιά της πατρίδας, σήμερα, ή
καρδιά της 'Ελλάδας βρίσκεται στην Κύπρο. 'Ο Γενάρχης της Φυλής, ό
'Ελευθέριος Βενιζέλος, ό άλησμόνητος Σοφ. Βενιζέλος μέ τό θρισμβευτικό
πήδημα του θανάτου, ό Νέος Βασιλιάς τών 'Ελλήνων Κωνσταντίνος ό Β'.
ό 'Εθνοαπόστολος του Συγχρόνου 'Ελληνισμού Γεώργιος Παπανδρέου,
ζωντανοί και νεκροί, έπόνυμοί και άνώνυμοι ήρωες, όλοι μας πατούμε σή-
μερα τά χώματα της Κύπρου. Όπως πάντα, στό βουνά, είτε του Πεντα-
δάχτυλου, είτε του Ψηλορείτη, είτε της Πίνδου, είτε του Παρνασσού, είτε
στό Σοϋλι, είτε στό 'Αρκάδι, τό Μεσολόγγι και την Κάντανο, τό Δίστομο
και τη Λευκωσία, στη Σαλαμίνα και στό Κίτι, μέ τά 'idia όνόματα, μέ τούς
'ιδιους άνθρώπους, χωρίς τη μοίρα του τόπου μας μέ υλικά πού είναι από
τούς καιρούς ακατάλυτα: 'Αδελφώνουμε την Τέχνη μέ τη Ζωή, άδελφώ-
νουμε τη Λευτεριά μέ τη Θυσία, κι' ύψώνουμε τά προικισμένα πλάσματα
αύτης της εύλογημένης Γης, τά ύψώνουμε οδηγούς του Κόσμου.

Σήμερα ό Κυπριακός 'Ελληνισμός σέρνει πρώτος τόν πυρρίχιο της
πατρίδας. Κι' ένας Κρητικός κρατάει τό μαντήλι δεύτερος και στέκεται, κα-
μαρωτός, γιατί βλέπει τόν άδελφό του νά μετεωρίζεται μέ τούς πινδορικούς
ύμνους και τ' άκριτικά τραγούδια, νά μετεωρίζεται πάνω από τ' άπαίσια,
τά τριγωνικά σχήματα της άγχόνης, πάνω από τά Βυζαντινά Κάστρα, πά-
νω από τά φαράγγια του θανάτου.

Βλέπουμε την Κύπρο και καμαρώνουμε όλοι μας. Γιατί ξέρουμε πώς
είναι άποφασισμένη νά τιναχτή στόν άέρα, παρά νά σκύψει. Σήμερα, αύ-
ριο, ένα χρόνο άργότερα, νά χαλάσει ό Κόσμος, ή Κύπρος, θ' άδελφωθεί
μέ την Κρήτη μέσα στην άγκαλιά της έλεύθερης Πατρίδας. Είναι ή εύλο-
γημένη ώρα, πού ή Κύπρος σέρνει την πομπή τών Πανοθηναίων, κι' άνη-
φορίζει σταθερή, φτερωτή και πανάχραντη μέσα στην άποθέωση της Δόξας.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Λ. Ἀκρίτα στὴ Βουλὴν

(Ἡ ἐννεάχρονη ὑποχρεωτικὴ φοίτηση)

Τὸ ἄρθρον 4 ἐτονίσθη καὶ κατὰ τὴν εἰσήγησιν ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι πράγματι ἀποτελεῖ τὴν δόξαν τοῦ νομοθετήματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κρίσιν σας. Καθιερώνει τὴν 9ετὴ ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, δηλαδὴ κατ' οὐσίαν πραγματοποιεῖ ἓνα εὐρύτατον κοινωνικὸν μετασχηματισμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἓνα μέτρον αποφασιστικῆς σημασίας διὰ τὸ μέλλον τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν ἡ στάθμισις τῆς σοβαρότητος τοῦ μέτρου ὑπῆρξεν ἀναγκαία καὶ οἱ συζητήσεις αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν ἀπὸ ὅλας τὰς πτέρυγας διεφώτισαν πολλὰς πτυχὰς τοῦ θέματος. Πραγματοποιεῖ τὸ ἄρθρον οὗτο διὰ τῆς ἀνόδου τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ συνόλου τοῦ ἑλληνισμοῦ τὴν δυνατότητα νὰ ἀναδιοργανωθῇ ἐκ βάθρων ἡ νεοελληνικὴ κοινωνία ἀπὸ τὴν ἀσπὸν-δυλὸν ἀταξικήν, ἀνώμαλον, ἀντιφατικὴν νεοελληνικὴν κοινωνίαν μὲ τὰ ὑποχθόνια ρεύματα τὰ ὁποῖα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤμπορουν νὰ τινάξουν εἰς τὸν ἀέρα τὴν κοινωνίαν. Διὰ πρώτην φοράν πράγματι ἡ Κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας μὲ συνειδησιν τῆς ἱστορικῆς τῆς εὐθύνης καὶ πρὸ παντὸς τῶν ὑποχρεώσεων τῆς μέσα εἰς τὸν εὐρύτερον χώρον τῆς Εὐρώπης, προδιέγραψε πρὸς ποῖαν κατεύθυνσιν ἡ νεοελληνικὴ κοινωνία πρόκειται νὰ κινηθῇ. Ἐπομένως ἡ 9ετὴ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν συμβολὴν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς τύχης τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας. Μὲ ἡρώτησεν ὁ κ. Λύχνος εἰς τὴν εἰσήγησίν του, ποῦ ὁδηγεῖ τὸ σχέδιον Ν Δ. καὶ ἀπήντησα καὶ τοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁδηγεῖ εἰς μίαν κοινωνίαν γνησίως Ἑλληνικὴν εἰς τὴν γενικὴν τῆς κοσμοθεωρίαν, εἰς μίαν κοινωνίαν γνησίως δημοκρατικὴν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς τοποθέτησιν καὶ εἰς μίαν κοινωνίαν γνησίως προοδευτικὴν εἰς τοὺς κοινούς τῆς στόχους. Ἐπομένως ἡ 9ετὴ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ μίαν κατάκτησιν τοῦ συνόλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀνεξαρτήτως κομματικῆς τοποθετήσεως. Ἀποτελεῖ ἀιὺς ψωσιν τῆς μορφωτικῆς στάθμης, ὥστε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἡ ἡγεσία ταῦ Ἕθνους νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἀπύθμενον δεξομενὴν τῶν 9 ἑκατομμυρίων ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ νὰ ἀνυψωθῇ ἡ νέα ἡγεσία πολιτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ, ἀπὸ τὸ τελευταῖον καλυβόσπιτο μέχρι τοῦ μεγαλόσπιτου χωρὶς καμμίαν διάκρισιν τοῦτο. Ἐρχομαι ἐνώπιον τῆς βουλῆς ἔπειτα ἀπὸ μίαν περιοδείαν πού ἔκαμα εἰς τὰς αἰθούσας πού ἐξετάζονται οἱ μέλλοντες νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τὰ Πανεπιστήμια μὲ τὴν ἐναρξιν τῆς λαμπρᾶς ἐπιχειρήσεως τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἀπολυτηρίου καὶ συνήντησα ἐκεῖ ἓναν ἀπέραντον ἐνθουσιασμὸν ὅπου μὲ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου οἱ ὁποῖοι προεδρεύουν τῶν ἐπιτροπῶν καὶ μὲ τὰς ἑκατοντάδας τῶν καθηγητῶν τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως πού ἐπιβλέπουν τὴν ἴδιαν στιγμὴν εἰς 39 κοινὰ ἐξεταστικὰ κέντρα, 25.000 ὑποψηφίους, οἱ ὁποῖοι προσέρχονται νὰ ἐξετασθοῦν μὲ κοινὸν πλέον θέμα, τὸ ὁποῖον ὁ Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἔχει ἀνασύρει ἀπὸ τὴν κληρωτίδα καὶ τὸ ὁποῖον οὔτε ἐγὼ ἐγνώριζον ὅταν ἐπεσκέφθην τὸ δὸν γυμνάσιον ποῖον θὰ ἦτο τὸ θέμα τὸ ὁποῖον ἐδώσαμεν. Ἐρχομαι λοιπὸν ἀπὸ μίαν λαμπρὰν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιχέρῃσιν. Βεβαίως ἡ 9ετὴς ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τὴν ὅποian καθιερώνομεν εἶναι τεραστίας σημασίας καὶ ἀκριβῶς διότι τὸ τόλμημα εἶναι τεράστιον, δι' αὐτὸ τὸ ἀναλαμβάνει ἡ δημοκρατία μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ.

Ἐχει μίαν μακροτάτην ἱστορίαν ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν τό-

πον αὐτόν. Ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἶχε καθιερωθῇ τὸ 1834 μὲ τὸν Βασιρικὸν νόμον.

Προεβλέπετο ἐπταετὴς ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 12ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν καὶ κανεὶς περιορισμὸς δὲν ἐτίθετο εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν σχολείων. Ἀπλῶς ὠρίζετο ὅτι «εἰς ἕκαστον δῆμον ἤθελον συσταθῇ δημοτικὰ σχολεῖα, πρὸς δὲ πάρα πολὺ γεινιάζοντες δῆμοι ἤθελον συνηνώσθαι διὰ τὴν ἀνέγερσιν δημοτικῶν σχολείων». Ἀντιμετώπιζον περίπου καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἴδια παροβλήματα τῆς δημογραφικῆς συγκεντρώσεως. Αἱ διατάξεις αὗται οὐδέποτε ἐτηρήθησαν, ἀπὸ τότε ἕως σήμερον. Παρέλκει νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὴν προϊστορίαν τοῦ θέματος. Εἶναι ἴσως μιὰ ἐνδιαφέρουσα προϊστορία ὅσον ὁφορὰ τὴν πορείαν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ νὰ φθάσῃ τις μέχρι σήμερον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τονίσω εἶναι ὅτι αἱ ποινὴ αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐθεσπίσθησαν δὲν ἐπεβλήθησαν. Ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει κοινωνικοὶ οἰκονομικοὶ παράγοντες καὶ ἡ Πολιτεία ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιεικής. Δικαίως δέ. Εἶναι κάπως δύσκολον ἓνα κοινωνικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει προσφέρει πλήρη ἀπασχόλησιν εἰς πληθυσμὸν, δὲν ἔχει προσφέρει ἴσας εὐκαιρίας εὐδοκίμησεως εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, νὰ καθιερώνῃ ποινὰς διὰ τοὺς πτωχοὺς. Διότι αἱ ποινὴ στρέφονται ἐναντίον τῶν πτωχῶν καὶ ὄχι ἐναντίον τῶν πλουσίων. Αἱ ποινὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως στρέφονται μόνον κατὰ τῶν πτωχῶν καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν πλουσίων. Πρέπει τὸ καθεστῶς προηγουμένως νὰ ἔχῃ ἐξασφαλίσαι ἰσότητά δικαιωμάτων ὅλων τῶν πολιτῶν διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἔπειτα ποινὴν πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς πολίτας. Ἀλλὰ εἶναι εὐτύχημα ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἔφεσις τοῦ λαοῦ εἶναι τόσον τεραστία, τόσον καταπληκτικὴ, ὥστε παρὰ τὴν οἰκονομικὴν μας καχεξίαν, παρὰ τὰς χιλιάδας τῶν ἀνέργων, παρὰ τὸ ἑκατομμύριον τῶν ὑποαπασχολουμένων, παρὰ τὰς δυσχερεῖς συνθήκας, ποινὴ δὲν ἐπεβλήθησαν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας κόσμου. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν θέλω νὰ ἀποδώσω τιμὴν εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς χώρας, εἴτε τῆς Στοιχειώδους, εἴτε τῆς Μέσης εἴτε τῆς Ἀνωτέρας, διότι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπὸ ἀθλίαν συνθήκας διεξάγει ἓνα ἐκπαιδευτικὸν ἔργον τεραστίας σημασίας διὰ τὸν τόπον. Παρὰ ταῦτα ἔφθασεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν περίπου ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν τῶν πολιτῶν νὰ ἔχῃ περίπου ἐπαναλαμβάνω ὁλοκληρωθῇ.

Ἀπόσπασμα ὁμιλίας τοῦ Λ. Ἀκρίτα στὴ Βουλὴν (Γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα)

Μὲ συγχωρεῖτε κ. Λυμπέρη, διότι ἐὰν ἀρχίσωμεν μίαν διαλογικὴν συζήτησιν, ἡ διαλογικὴ συζήτησις εἶναι ἀκαθόριστος καὶ δὲν θὰ τελειώσωμεν ποτέ, ἐνῶ κάποτε πρέπει νὰ τελειώσωμεν.

Ἀναμφισβητήτως μίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ μάθουν, τὴν γλῶσσαν τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ ὁποία ἔχει αὐτὸ τὸ προνόμιον τῶν ἐξαιρέσεων, εἶναι τιμητικὸν προνόμιον, ὅτι ἔχομεν μίαν γλῶσσαν μὲ πολλὰς λέξεις, μὲ πολλοὺς συντακτικοὺς τύπους, εἶναι ἡ μεγάλη μας ἀξία ἀπέναντι ὅλων τῶν λαῶν. Ἐπρεπε νὰ ἐντρεπώμεθα ἂν εἴχαμεν γλῶσσαν μὲ ὀλίγην γραμματικὴν καὶ ὀλίγον συντακτικὸν καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεις, αὐτὸ εἶναι τὸ προνόμιον τῆς Ἑλλή-

νικής γλώσσης, ὅτι εἴμεθα πλουσιώτατοι ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσικῆς παρακά-
ταθήκης καὶ γλωσσικοῦ ἀποθέματος. Εἶμαι εὐτυχής, εὐτυχέστατος, διότι
εἰς τὴν αἵθουσαν αὐτὴν δὲν εἶχον δηλώσεις οἱ γλωσσικοὶ δεινόσαυροι, οἱ
ἐκπαιδευτικοὶ δεινόσαυροι, οἱ ὅποιοι ἐταλαιπώρησαν τὸν τελευταῖον καιρὸν
τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἀπὸ τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων. Ὑπῆρξε μὴ ἐκδή-
λωσις ἐνὸς γλωσσικοῦ γλωσσασμυνοτισμοῦ ἀπὸ τὰς στήλας ὠρισμένων ἐφη-
μερίδων; εἴχομεν καταγορηθῆ οἱ πάντες, διότι εὐτυχῶς ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ
τῆς γλώσσης καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων φράγματα δὲν ὑπῆρξαν στεγανὰ εἰς
τὴν αἵθουσαν αὐτὴν. Καὶ ἀπὸ τὸν κ. Τσάτσον καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ΕΡΕ
καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ἀξιολόγους ρήτορας τῆς ΕΡΕ μέχρι καὶ τῆς ἀρι-
στερᾶς, ὑπῆρξε πολλὰς φορές κακότης γνώμων καὶ εἶναι ἡ πρώτη φορά ποῦ
εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον ἐπὶ τόσον βασικοῦ θέματος διεπιστώθη κα-
τὰ τὴν συζήτησιν ταυτοῦτης ἀπόψεων, ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει ποτέ δὲν
ὑπῆρξε τόση μεγάλη διαφορά, διαφορὰ ἐκδηλωθεῖσα ἐκτὸς τῆς αἰθούσης,
τὸ ὅποιον σημαίνει, ὅτι οἱ ἐκτὸς τῆς αἰθούσης κινούμενοι εὐρίσκονται εἰς
ἐντελῶς διαφορετικὸν κλίμα. Ὅλοι ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἔχομεν τὴν τιμὴν καὶ
τὸ προνόμιον νὰ ἐκπροσωποῦμεν τὸν λαόν, ἔχομεν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν εὐ-
θύνην καὶ τὸ προνόμιον νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εἰς τὴν δεδομένην ἱστορικὴν
ᾠραν ἐκφράζομεν κατὰ τρόπον γνησιώτατον καὶ τὰς γενικωτέρας ἐκπαιδευ-
τικὰς καὶ τὰς ἄλλας κοινωνικὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου μας.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν κ. Ἐφραι-
μίδην, ὅτι ἡ Ε.Κ. καὶ τὸ νομοθέτημα εἰς τὸν τομέα εἰδικῶς περὶ ὀργανώ-
σεως τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως, δὲν ὑπέστη οὔτε ὑφίσταται ἰδεολογικὰς
πιέσεις, εἰς κανένα τομέα δὲν ὑφίστανται ἰδεολογικοὶ πιέσεις, ἀν ἐξεχώρη-
σα μίαν ᾠραν ἐπὶ πλεόν, τὸ ἕκαστα διότι ἔκρινα ὅτι ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται
τρεῖς ᾠραι εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἀρχομένης τῆς συζητήσεως, εἶπον ὅτι δέ-
χομαι νὰ διδάσκωνται τρεῖς ᾠραι. Τὸ ἐστάθμισα αὐτὸ ἐν πεποιθήσει, ὅτι
ὁ ἀπόφοιτος τῶν 9 ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πλησιάζει τὸ
ἀρχαῖον κείμενον, ποτέ; Ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνημερωθῇ καὶ μὲ τὰς μετα-
φράσεις καὶ ἀρχίζει πλεόν νὰ πλησιάζῃ αὐτὸν τὸν θαυμαστὸν, τὸν ἀνεπα-
νάληπτον κόσμον τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται, ὅτι
οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀνεκάλυψαν αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ
πεζοῦ καὶ ἐντέχνου λόγου. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, λοιπόν, τὸν προσεγγί-
ζομεν καὶ τὸν προσεγγίζομεν διὰ τῶν μεταφράσεων.

Δὲν θὰ ἀναφερθῶ εἰς γνώμας ἀντιθέτους. Ὁ κ. Κασσιμάτης εἶχε το-
νίσει, νομίζω, ὅτι εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς μεταφράσεις. Βεβαίως, ἐὰν εἴχο-
μεν οἱ πάντες τὴν δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνοῦμεν μὲ ὅλα τὰ κείμενα εἰς τὸ
πρωτότυπον, ἀναμφισβητήτως ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀξίαν αὐτὴν
καθ' ἑαυτὴν τῆς διατυπώσεως γνωρίζουν τί εὐτυχία ἀνεπανάληπτος εἶναι
νὰ ἡμπορῇ νὰ προσεγγίσῃ κανεὶς τὸ πρωτότυπον εἴτε ἀγγλικὸν εἴτε γαλ-
λικὸν εἴτε γερμανικὸν εἴτε ρωσσικόν, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ προσεγ-
γίσῃ παρὰ ἐλάχιστοι εὐτυχεῖς ἄνθρωποι. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀγγλίαν
οὔτε οἱ Ἀγγλοὶ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Σαίξπηρ, οὔτε οἱ Ἀγγλοὶ, ἐπικοινω-
νοῦν μὲ τὸν Τσάουσεν. Εἶναι ὑποχρεωμένοι ἀκόμη νὰ μεταφράζωσιν τὸν
ἴδιον τὸν Τσάουσεν, δηλαδὴ κείμενα πρὸ 4, 5 αἰώνων, εἶναι ὑποχρεωμένοι
νὰ μεταφράζωσιν τοὺς ἰδίους τοὺς Ἀγγλοὺς, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς
προσεγγίσουν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ γλωσσικὸν ἰδίω-
μα, τὸ ὅποιον ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἦτο ἀδιαμόρφωτον. Τὸ ὅτι ἡμεῖς δὲν
ἐγνωρίζομεν ρωσσικά, δὲν ἐσήμαινεν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς εἶχον χάσει αὐ-
τὴν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὰ μεγάλα ἔργα τῶν ρώσων πεζο-
γράφων, τὰ ὅποια μᾶς παρηκολούθουν εἰς τὴν νεότητά καὶ ἐξακολουθοῦν
νὰ μᾶς παρακολουθοῦν καὶ σήμερον εἰς τὰς ὥρας τῆς πνευματικῆς μας σχολῆς.

Θέλω νὰ εἶπω, ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως μεταφράσεως καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Κασσι-
μάτης, εἶχε τονίσει, εἶμαι βέβαιος, σήμερον τὸ διοψεύδει, εἰς τὸ ἀπόσπα-
σμα τῆς εἰσηγήσεώς του, τὸ ὅποιον εἶναι δημοσιευμένον, τῆς πρώτης Συ-
νελεύσεως τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τοῦ θέματος «ὁ ρό-
λος τῶν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων», εἶχε τονίσει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ὁ
κ. Κασσιμάτης ἐπιθυμεῖ νὰ διευκρινίσῃ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του, ἕνας κλασ-
σικὸς πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατακτηθῇ εἰς τὴν γλώσσαν τὴν Ἑλ-
ληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν». Εἶναι πιθανὸν νὰ μὴ ἀπεδόθῃ ἐπακριβῶς τὸ
κείμενον. Εἶναι πιθανὸν νὰ ἀπεδόθῃ ἐπακριβῶς ἡ σκέψις σας, κ. Κασσιμάτη,
διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ νὰ κατακτηθῇ πλήρως εἶναι δυνατόν...

Εἰς ὅ,τι ἐτόνισεν ὁ κ. Κασσιμάτης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀξίαν
τῶν ἀρχαίων κειμένων, κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὴν αἵθουσαν αὐτὴν ἐγένετο
συζήτησις. Ἐπειδὴ δὲ παρίστατο κατὰ τὴν συζήτησιν εἰς τῆς ἀρχῆς εἰς 7
ὁλοκλήρους συνεδριάσεις, κατ' ἐπανάληψιν ἐξήρθη ἡ παιδευτικὴ ἀξία τῶν
ἀρχαίων γραμμάτων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ οὐδεὶς τὴν ἡμφιοβήτησεν. Ἀλλὰ
αὐτὸ δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἕνας αὐτοσκοπὸς διὰ τὸ σύνολον τῆς
ἐκπαιδεύσεως. Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τοῦ βή-
ματος καὶ ἐπομένως ἐπαναλαμβάνετε ἀπόψεις τὸς ὅποιος οἱ πάντες υἱο-
θετοῦν.

Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχει παι-
δευτικὴ ἀξία εἰς τὴν μάθησιν τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κειμένων καὶ τοῦ
λόγου. Οὐδεὶς τὸ ἀμφισβητεῖ. Ἐγὼ θὰ προσέθετον, ὅτι ὑπάρχει παιδευτικὴ
ἀξία εἰς τὴν γνώσιν τῶν κειμένων καὶ τῶν ξένων γλωσσῶν, τῆς Γαλλικῆς, τῆς
Ἀγγλικῆς. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον προσεγγίζει κανεὶς τὴν Γαλλικὴν ἢ
τὴν Ἀγγλικὴν, εἶναι θέμα ὀργανώσεως ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἐπικοι-
νώνει μὲ τὰς ξένας γλώσσας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ὀρθὸν εἰς οὐδεμίαν
περίπτωσιν νὰ θεωρηθῇ, ὅτι οἱ μεταφράσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσουν
τὴν πραγματικότητα, ἐπαναλαμβάνω, ὅπως εἶπον καὶ τὴν πρώτην φοράν,
ὅτι τὰ μεγάλα κείμενα εἶναι ἀνεπρόληπτα. Εἶναι ἅπαξ διατυπωθέντα. Ὅταν
ὁ Αἰσχύλος ἔγραφε τοὺς Πέρσας, ἐὰν τὰ χειρόγραφα ἐσχίζοντο, δὲν θὰ
τοὺς ξανσέγραφε. Μίαν φοράν δημιουργεῖται ἕνα μεγαλόσυγγραμμα εἰς τὸν
κόσμον αὐτόν. Ἐπομένως τὸ δημιούργημα, τὸ ἀποκορύφωμα τῆς δημιουρ-
γίας μίαν φοράν γίνεται εἰς τὸν κόσμον. Μίαν φοράν ὁ Ρεμπραντ ἔκαμε
τὴν προσωπογραφίαν του. Ἐκαμε δέκα προσωπογραφίας καὶ βλέπομεν
τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐσωτερικῆς του τραγωδίας εἰς τὴν δεδομένην στιγμήν νὰ
δώσῃ αὐτὴν τὴν προσωπογραφίαν. Δὴν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ξαναδώσῃ
ποτέ, ὅλλὰ οὔτε κανεὶς ἄλλος. Εἶναι ἀνεπανάληπτος ἡ στιγμή τῆς δη-
μιουργίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπομένως θὰ ἦτο ἀνωφελὲς ἀπὸ τῆς
πλευρᾶς, οἰουδήποτε στοιχειωδῶς, πνευματικοῦ ἀνθρώπου, νὰ ὑποστηρίξῃ
ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι δυνατόν ν' ἀποδώσῃ τὸ κείμενον. Δὲν εἶναι δυνα-
τόν νὰ ἀποδώσῃ τὸ κείμενον τοῦ Τολστόϊ καὶ τοῦ Τσῶρτσιλ ἀκόμη. Εἶναι
ἕνα κείμενον δεμένον μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ συγγραφέως καὶ πολὺ
περισσότερον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τὸν Αἰσχύλον. Πῶς θὰ ἀπο-
δοθῇ ἕνα ποίημα τοῦ κ. Προέδρου εἰς τὴν Ἰταλικήν; Ἐγιναν μεταφράσεις
καὶ εἶναι παραφράσεις. Οὐδεὶς ὑπεστήριξε ποτέ τὴν πιστότητα αὐτῶν διότι
ἕτερος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἀρχαιολογίαν
μᾶς ἀναφέρει μίαν ἐπιγραφὴν κατὰ ποῖον τρόπον ἔπρεπε νὰ εἶχε μετα-
φρασθῇ. Ποῖος τὸ ἀμφισβητεῖ; Λέγει ὁ Παλαμᾶς «ποτέ, ποῖα... (ἀναγινώ-
σκει) καὶ ὁ Χρήστος Τσιούνας, συντηρητικώτατος ἀρχαιολόγος, διὰ νὰ
ἐξηγήσῃ εἰς τὰς μαθητρίδας του, τὴν μετάφρασιν τοῦ Δελμούζου λέγει...
(ἀναγινώσκει).

Δεύτερον, αποδέχομαι την τροπολογίαν τοῦ κ. Βογιατζή καὶ κάνω τὴν διόρθωσιν ὡς ἑξῆς: «Μὲ τὰ σοβαρὰ ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅποτε οἱ νεώτεροι χρόνοι περιλαμβάνουν, κατὰ μέγιστον ποσοστὸν καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ κυρίως τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων— ἄς τὸ εἴπωμεν—κειμένων ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατίαν. Εἶναι τὸ Κρατικὸν Θέστρον, τὸ ὁποῖον, ὡς κληρονομία, εἶναι νεώτερα κληρονομία.

ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

1. Ἡ κοινωνία, μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον, παρουσιάζει μιὰ ραγδαία ἐξέλιξιν καὶ θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις.

Σήμερα ζοῦμε στὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων κοινωνικῶν κρίσεων καὶ ἀνατροπῶν. Γενικὴ κατὰπτωσις καὶ χαλάρωσις τῶν κανόνων τῆς παλαιᾶς τάξεως τῆς κοινωνίας.

Δὲν ἔμεινε ἄθικτη οὔτε αὐτὴ ἡ οἰκογένεια. Σὲ σπάνιες περιπτώσεις ὁ πατέρας ἐργάζεται ἀκόμη μέσα στὸ σπίτι. Καὶ κάθε μέρα αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν ποὺ ἐργάζονται στὸ γραφεῖο, στὸ κατάστημα καὶ στὸ ἐπάγγελμα εἰς βάρος τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν. Καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ πιὸ ἀπόμακρα χωριὰ μόλις συναντοῦμε κάποιον ὑπόλοιπον τῆς παλιᾶς πατριαρχικῆς καὶ ἀπλῆς ζωῆς.

Ἡ μηχανὴ ἔπειτα, ἡ χρησιμοποίησις νέων πηγῶν ἐνεργείας, ἡ τελειοποίησις τῶν μεταφορικῶν μέσων καὶ τῶν μέσων ἐπικοινωνίας, ἡ βιομηχανοποίησις, ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, ἡ εἰσοδος τῶν γυναικῶν στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ, ἡ διάδοσις τῆς υποχρεωτικῆς παιδείας, ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὑποαναπτύκτων λαῶν καὶ ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἐλευθερία πολλῶν νέων ἐθνῶν, ὅλα αὐτὰ μετέβαλαν ριζικὰ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς καὶ τὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν.

Πόσοι ἄνθρωποι δὲν ἔχασαν τὴν πατρίδα τους, τὸ σπίτι, τὴν θέσιν, τὴν περιουσίαν, τὴν ἐργασίαν, τὸ ψωμί τους!

Ἡ πίστις, ἡ τιμιότης, ἡ εἰλικρίνεια στίς οἰκονομικὰς καὶ διανθρώπινες σχέσεις ἀποτελοῦν σπάνιον φαινόμενο καὶ σπάνιες ἐξαιρέσεις. Παντοῦ ἔλλειψις ἀγάπης, σκληρότης, ἀκατανοησία, ἐγωϊσμός, ὕλικὸ συμφέρον!

Μέσα στὸ κοινωνικὸ αὐτὸ περιβάλλον ἀναπτύσσεται καὶ μορφώνεται ἡ σημερινὴ νέα γενεά.

Πρέπει ν' ἀποροῦμε ἔπειτα, ἂν ἡ νεολαία δὲν διατηρεῖ πιά τὸν ἀπαιτούμενον σεβασμὸν στοὺς πρεσβύτερους καὶ ἀπόβαλε τὸν παλιὸ σύνδεσμον πρὸς τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν οἰκογένειαν;

2. Νὰ οἱ λόγοι, ποῦ ἐπιβάλλουν σήμερα τὴν ἀνάγκην μιᾶς ἀναπροσαρμογῆς καὶ ἀνακαινίσεως τῆς ἀγωγῆς. Ἡ σημερινὴ ὁργάνωσις τῆς Παιδείας δὲν μπορεῖ γ' ἀτταποκριθῆ στὴ μεγάλη τῆς ἀποστολῆς μέσα

στὴ νεώτερη δημοκρατία. Εἶναι ἀνεδαφικὴ καὶ ἀπροσάρμοστη μὲ τὰ οἰκονομικά, τεχνικά καὶ κοινωνικά αἰτήματα τῶν σημερινῶν καιρῶν.

Ἡ διδασκαλία σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς Παιδείας καὶ στὴ Δημοτικὴ καὶ στὴ Μέση καὶ στὴν Ἀνώτατη βαθμίδα, βροίσκεται στὸ περιθώριον τῆς ζωῆς καὶ τῆς πραγματικότητος. Τὸ σχολεῖο χωρίζεται μὲ ἓνα παραπέτασμα κλειστὸ καὶ ἀδιαπέραστο ἀπὸ τὴν πεῖρα τοῦ κόσμου.

Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τοῦ σχολείου ἀπὸ τὴν ζωὴ γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος μέσα στοὺς κόλπους μιᾶς κοινωνίας ποὺ ἐξελίσσεται μέγιστον γοργὸ ρυθμό. Ἐπιβάλλεται μιὰ μεταρρυθμίσις ὁλοκληρωμένη, βαθύτερη καὶ ἐσωτερικώτερη.

Αὐτὴ ποὺ ψηφίστηκε τώρα τελευταῖα, δὲν ξέρομε, ἂν λύη τὸ πρόβλημα στὴ βαθύτερῃ του οὐσίᾳ.

Δὲν ξέρομε ἀκόμη, ἂν δίνη τὴν πλήρη πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἀνθρώπινην μόρφωσιν ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ.

Πολὺ φοβοῦμαι, μήπως ἐξακολουθήσῃ νὰ διευθύνῃ τὰς μεθόδους τῆς ἀγωγῆς ὁ ἐμπειρισμὸς καὶ ἡ παράδοσις τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, τὴ στιγμὴν ποὺ μιὰ νέα παιδαγωγικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐπιστήμη πρέπει νὰ ἐμπνέῃ καὶ ν' ἀνανεώσῃ τὴν πρακτικὴν τῆς ἐφαρμογῆς.

3. Ἐδῶ ἀκριβῶς γεννᾶται τὸ μεγάλο καὶ δύσκολον πρόβλημα: Πῶς θὰ ἐπιτύχωμε τὴν βαθύτερην ἀναπροσαρμογὴν τῆς Παιδείας πρὸς τὸ ἐπιτακτικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς; πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς;

Χρειάζεται:

Ἀναθεώρησις καὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῶν μεθόδων τῆς Ἀγωγῆς.

Ἄλλοτε, ἡ ἀνατροφή ἐνὸς παιδιοῦ ἐσήμαινε, νὰ τὸ προετοιμάσωμε γιὰ ἓνα τρόπο ζωῆς ὀρισμένον ἀπὸ πρὶν, γιὰ μιὰ κοινωνίαν σταθερήν, μόνιμην καὶ αὐστηρὰ ἐνταχθεμένην.

Σήμερα, ἐπιδιώκομε κάτι ἄλλο: θέλομε νὰ κάνωμε τὸ παιδί ἱκανὸ νὰ προσαρμοζέται στὴ ραγδαίαν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Γιατὶ ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς ἀλλάξε τὸ ρυθμὸν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖο καὶ τὸ ἐπάγγελμα πρέπει ν' ἀνταποκρίνονται σ' αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀκόμη πιὸ πέρα: Πρέπει νὰ προβλέπουν γιὰ τὸ μέλλον ἓνα ραγδαιότερον ρυθμὸν ἀλλαγῆς.

Αὐτὸ σημαίνει πῶς, ὅσο πάει, οἱ παλιὲς ἀξίες, ποὺ ταίριαζαν στίς σταθερὰς καὶ μόνιμες κοινωνίας καὶ στίς βραδυκίνητες ἀλλαγὰς, ἐπιβάλλεται ν' ἀναπροσαρμοστοῦν στίς νέες θέσεις καὶ νέες ἀπαιτήσεις.

Ν' ἀναπροσαρμοσθῇ:

Ἡ οἰκογένεια τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ αὐταρχικοῦ τύπου πρὸς ἓνα δημοκρατικότερον τύπον. Ὁ πατέρας, ὁ ἄλλοτε δεσποτικὸς, ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων μελῶν, τῆς γυναίκας καὶ τῶν παιδιῶν.

Τὸ σχολεῖο μὲ τὸν σατραπικὸν δάσκαλον ν' ἀναπροσαρμοσθῇ πρὸς τὴν δραστηριότητα τῆς σχολικῆς ομάδας.

Τὸ ἐπάγγελμα ἐξελίσσεται ἔτσι, ὥστε ἄρχισε κιόλας νὰ ἀλλάσσει τὶς μεθόδους τῆς ἐργασίας. Ἄλλα ἐπαγγέλματα καταργοῦνται ἢ τροποποιοῦνται καὶ ἄλλα ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια. Μερικὲς μορφὲς γεωργικῆς ἢ ἐμπορικῆς παραγωγῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως ἐξαφανίζονται.

Σύμφωνα μὲ τὸν γενικὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς, ὅπως τὸν θέσαμε, νὰ βοηθήσωμε τὸ παιδί ν' ἀντικρίσει τὶς νέες ἀπαιτήσεις τῆς ἐξελίξεως, ἐπιβάλλεται ν' ἀναθεωρήσωμε καὶ μερικὲς μεθόδους τῆς ἀγωγῆς.

4. Ἐδῶ ὁδηγὸς μας θὰ εἶναι ἡ ψυχολογία καὶ παιδαγωγική. Καὶ οἱ δυὸ ἐπιστῆμες μᾶς διδάσκουν:

α. Τὸ παιδί, γεννημένο ἀνήμερο καὶ παρασιτικό, ἐξαρτᾶται καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τοὺς πρώτους παιδαγωγοὺς καὶ εἰδικὰ ἀπὸ τὴ μητέρα. Ἡ καλὴ μητέρα τοῦ προσφέρει ὅλη τῆς τὴν φροντίδα, τὴν τροφή καὶ τὴ στοργή. Τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἀναγκαία ικανοποίηση ὅλων τῶν ζωτικῶν του ἀναγκῶν καὶ τοῦ δημιουργεῖ μιὰ σχέση, ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει ν' ἀναπτυχθῇ. Ἡ σχέση αὐτὴ τῆς μητέρας - παιδιοῦ εἶναι τόσο καθολική, ποὺ τὸ παιδί αἰσθάνεται ἀκόμη ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κομμάτι τῆς μητέρας του. Ὑπάρχει ἐνότης καὶ ἐξάρτηση ὁλική, ποὺ μπορεῖ ψυχολογικὰ νὰ παραταθῇ ὡς τὴν ἡλικία τοῦ ἐνηλίκου.

«Ἐπαυσα πιά νὰ εἶμαι παιδί», μοῦ ἔλεγε προχθὲς κάποιος φίλος δικηγόρος, «πέθανε ἡ μητέρα μου στὸ χωριό, μοῦ κόπηκε ἡ ρίζα». Τὸ ἴδιο συναίσθημα νιώθουμε ὅλοι, ὅσοι χάσαμε τὴ μητέρα. Δὲν εἴμαστε πιά παιδιά.

Ἀπὸ τὸν παρασιτισμὸ αὐτὸ καὶ τὴν ὁλικὴ ἐξάρτηση καλεῖται ἡ ἀγωγή νὰ ὁδηγήσῃ τὸ παιδί στὴν αὐτονομία καὶ στὴν κυριαρχία τοῦ ἑαυτοῦ του, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ. Νὰ τὸ ὁδηγήσῃ σιγὰ καὶ προοδευτικά, ὥσπου νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητο. Γνωρίζομε ἔτσι, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἀπὸ τὴν παιδικὴν κατάστασι, ἐνεργεῖται μὲ τὶς συναισθηματικὰς σχέσεις τοῦ παιδιοῦ καὶ τῶν παιδαγωγῶν. Ἄν αὐτὲς οἱ σχέσεις δημιουργοῦν στὸ παιδί τὸ αἶσθημα τῆς σταθερότητος καὶ τῆς ἀσφάλειας, τότε διευκολύνουν πολὺ τὴν ἐξέλιξή του. Ἄν τουναντίον οἱ ἐνήλικοι παιδαγωγοί, εἴτε γονεῖς εἶναι, εἴτε δασκάλοι, δείχνουν ἀστάθεια, νευρικότητα, ἐπιθετικότητα, ἀγωνία, τότε καθιστοῦν πολὺ δύσκολη τὴν ψυχικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ.

Ὅταν ἔτσι ἀντιληφθοῦμε τὸ πρᾶγμα, ἡ ἀγωγή θὰ ἔχῃ τελικὸ σκοπὸ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ παιδί ἀπὸ τὴν παρασιτικὴ ἡλικία καὶ τὴν ἐξάρτηση καὶ νὰ τὸ παραδώσῃ στὴν ὀριμότητα.

β. Τί ὅμως ἐννοοῦμε λέγοντες ὀριμότητα;

Λέμε γιὰ ἓναν ἄνδρα ἢ μιὰ γυναῖκα, ὅτι ἔφθασαν στὴν ὀριμότητα, ὅταν πέρασαν τὰ παιδικὰ στάδια τῆς ἐξαρτήσεως καὶ τοῦ ἐγωκεντρικοῦ συναισθηματισμοῦ, γιὰ νὰ προχωρήσουν στὴν αὐτονομία καὶ στὴν ἀντικειμενικὴ εὐαισθησία.

Μὲ μιὰ λέξη, ὅταν μποροῦν νὰ ζητοῦν λιγότερα καὶ νὰ προσφέρουν περισσότερα.

Ἡ ὀριμότητα ὅμως τῶν ἐνηλίκων δὲν εἶναι στίς δικές μας μέρες ἀποτελειωμένη θέσι, δὲν εἶναι τελικὸς σταθμός.

Πρέπει νὰ μένῃ πάντα ἀνοικτὴ σ' ὅλες τὶς μεταβολές. Ὁ τύπος τοῦ ἐνηλίκου μεταμορφώνεται μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἀνάλογα μὲ τὸν ρυθμὸ τῆς ἀνθρώπινης ἐξελίξεως. Καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ ἐξελιγμένου ἀνθρώπου εἶναι διαφορετικὴ, ἀνάλογα μὲ τὶς ἐποχὲς καὶ τὶς κοινωνίες. Ὅσο περισσότερα γνωρίζει κανεὶς, τόσο περισσότερο μετρᾷ τὸ μέγεθος ἐκείνου ποὺ δὲν γνωρίζει. Χαρακτηριστικὸ ἐδῶ εἶναι τὸ τοῦ Σωκράτους («ἐν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα»).

Ἐνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους λοιπὸν σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ προετοιμάσῃ τὸ παιδί γιὰ τὶς μεταμορφώσεις καὶ ἀλλαγές καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃ ἓνα κάπως ἀμετακίνητο, κάπως σταθερότερο καὶ ἀσφαλέστερο πρότυπο στὸν ἐπαγγελματικὸ, κοινωνικὸ καὶ ἀνθρώπινο τομέα. Γιατί, ὅπως εἴπαμε, ἡ ἀνθρώπινη ὀριμότητα εἶναι ἓνα διαρκῶς «γίγνεσθαι». Δὲν ὑπάρχουν οὔτε ἄτομα, οὔτε κοινωνίες ποὺ εἶναι ὀριστικά «ἐνήλικοι».

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐννοοῦμε τὴν ὀριμότητα ὄχι ὡς ὀριστικὸ τέρμα, ἀλλὰ ὡς ικανότητα ἀλλαγῆς, ὡς δύναμη ἀλλαγῆς καὶ ἀναπροσαρμογῆς.

Ἀνατρέφομε ἓνα παιδί, σημαίνει νὰ δημιουργοῦμε ἀπ' αὐτὸ προοδευτικά ἓναν ἐνήλικο, ποὺ διατηρεῖ ὅλη τὴν ἐλαστικότητα τῆς ἀνανεώσεως. Ἡ προετοιμασία αὐτὴ τοῦ παιδιοῦ σὲ μιὰ προσαρμοστικότητα καὶ διαρκῇ ἀνανέωση, πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τὴ σημερινὴ Παιδεία.

γ. Ὡς τώρα ἡ ἀγωγή ἐπέβαλλε στὸ παιδί τὴν πείρα τοῦ παρελθόντος.

Γονεῖς, δάσκαλοι, σχολικὰ βιβλία καὶ παιδαγωγικὲς μέθοδοι, ὅλα ἐπέβαλαν αὐτὴ τὴν δεσποτεία, τὰ πρωτεῖα τοῦ παρελθόντος.

Σήμερα, πρέπει νὰ προετοιμάσωμε τὸ παιδί γιὰ ἓνα μέλλον ποὺ θ' ἀπαιτῇ μιὰ νέα πείρα. Σήμερα, πρέπει ὁ ἴδιος ὁ παιδαγωγὸς νὰ ὑποβάλλεται σὲ μιὰν ἀδιάκοπη ἀγωγή καὶ νὰ προσαρμόζεται στὸ παρόν, ἀντὶ νὰ προσκολλᾶται στὸ παρελθόν.

Μὲ μιὰ λέξη ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ παρουσιάζεται σὰν μιὰ σύνθετη ἐνέργεια: νὰ ὁδηγῇ τὸ παιδί σὲ μιὰ συνειδητὰ ἐξελισσόμενη ὀριμότητα καὶ μιὰν ἀδιάκοπη κοινωνικότητα δίχως ὀριστικὸ τέρμα.

Τελειοποίηση ἄλλωστε στὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ ζωὴ ἀπαιτεῖ μιὰ συνεχῆ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ δὲν τελειώνει ποτέ. Ὅσον ὁ ἄνθρωπος νομίζει ὅτι πλησιάζει στὸ ἰδανικόν του, τόσο ἐκεῖνο ἀπομακρύνεται καὶ γίνεται ἄπιαστο.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ κάθε μέρα καὶ πλεονέκτημα τὴ συνείδηση τῆς ἀδυναμίας του καὶ τῆς μονώσεώς του στὴν ἴδια ἐποχὴ, ποὺ ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δίνει μιὰ μεγαλύτερη γνώση καὶ κυριαρχία τῶν νόμων τοῦ σύμπαντος.

Νά ὁ λόγος, πού ὁ παιδαγωγὸς δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἐπιβάλλεται αὐταρχικά σὰν ἀξία, ὀριστική καὶ ἀναμφισβήτητη. Μέσα σὲ μιὰ ζωὴ διαρκῶς κινούμενη καὶ παλλόμενη, ὁ παιδαγωγὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εἶται πρότυπον ὑπόδειγμα καὶ κάτοχος ὅλων τῶν γνώσεων.

Γ. Ζομπανάκης

ΠΩΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ Ο ΕΦΗΒΟΣ ΤΗΝ ΩΡΑΙΟΤΗΤΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Ἀφοῦ ἐξετάσαμε τίς διάφορες ἀπόψεις μετὰ τίς ὁποῖες ἀντιλαμβάνονται τὸ Ὁραῖο καὶ τὸ Ἄσχημο, τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἤμποροῦμε νὰ κάμωμε δυὸ διαπιστώσεις: Ἡ πρώτη ἀναφέρεται στὴ διαφορά πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, προκύπτει ἀπὸ μιὰ σύγκρισι τῶν δύο φύλων ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴ βίωσιν τῆς ὠραιότητος μέσα στὴ φύσιν. Ἡ δευτέρα ἀναφέρεται στὴ σημασία τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος στὴ διαμόρφωσιν τῆς ἀντίληψεως αὐτῆς. Ἀσχοληθήκαμε καὶ μετὰ τὰ δυὸ αὐτὰ σημεῖα διαδοχικά. Πιστεύουμε ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ προσδιορίσωμε τὴ βάση τους καὶ νὰ ἐκτιμήσωμε τὴ σημασίαν τους.

Δὲν σκοπεύουμε ν' ἀναμιχθῶμε στὴν ἀτελείωτη συζήτησιν τῶν αἰσθητικῶν γιὰ τὴν προέλευσιν καὶ τὴ φύσιν τοῦ Ὁραίου. Σεβόμεσθε τὴ συμβουλὴ τοῦ μεγάλου δασκάλου μας, τοῦ Souriau¹: ἀρκούμεθα στὴ μονογραφία. Σκοπὸς τῆς ἐρεῦνης μας δὲν εἶναι νὰ προσδιορίσωμε πῶς ἀκριβῶς αἰσθάνονται τὸ Ὁραῖο οἱ ἔφηβοι (καὶ τῶν δύο φύλων), ἀλλὰ πῶς τὸ φαντάζονται. Ὡς τόσο, ὅπως ὑποστηρίξαμε ὅτι σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἡ ἔκφρασις τοῦ καλαισθητικοῦ συναισθήματος ἔρχεται σὲ ἀντίθεσιν μετὰ τὴ δικαιολογία τῶν ἠθικῶν ἢ κοινωνικῶν ἀπασχολήσεων, ἔτσι εἴμασθε ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμε ὅτι μερικὲς σκηνὲς ἢ μερικὰ ἀντικείμενα ἀπ' αὐτὰ πού μνημονεύονται, ἀποκαλύπτουν ὅτι ἡ ἐκλογή τους ἔχει ὑπαγορευθῆ ἀπὸ κάποια αἰσθητικὴ συγκίνησιν. Αὐτὸ συμβαίνει μετὰ τὴ φύσιν καὶ μετὰ τὴν τέχνην, πού σὰν ὅλη εἶναι καταλληλότερες νὰ δημιουργήσουν παραστάσεις αἰσθητικὰς παρ' ὅσο οἱ ἠθικὲς πράξεις καὶ ὁ πόλεμος. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ διαπίστωσις αὐτὴ ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ δὲν ἰσχύει γιὰ τοὺς ὀρίμους καὶ καλλιεργημένους ἀνθρώπους. Πραγματικὰ τὸ κάθε τι ἡμπορεῖ νὰ γεννήσῃ μιὰ παράστασιν ὠραιότητος: ἕνα ἀντικείμενον, ἕνα ζῶον, ἕνα ὁποιοδήποτε ὂν, μετὰ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ ἄσχημον ἢ ἀσήμαντον πρᾶγμα μεταφέρεται ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ καλλιτέχνου σὰν ὠραῖο στὴν τέχνην. Αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι ἐκφράζεται μετὰ ἀξιόλογη ἐπιτυχίαν στὸ ἀκόλουθο κείμενον πού μᾶς παρέδωκε ὁ πατέρας ἐνὸς ἐφήβου: «Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μὴν ἡμέρα συνήντησα ἕξω ἀπὸ ἕνα ἐρειπωμένον σπίτι ἕνα μεθύστακα νὰ κοιμᾶται ἐπάνω σὲ μιὰ σπασμένη πόρταν, τυλιγμένος μέσα στὰ ἄθλια κουρέλια του. Μάγουλα φουσκωμένα καὶ κόκκινα: Μαρτυροῦσαν μιὰ ἐξου-

1. L'avenir de l'Esthétique.

2. Σχετικὰ μετὰ τὴ διαφορά αὐτὴ μεταξὺ Ὁραίου καὶ Ἀσχήμου, στὴ φύσιν καὶ στὴν τέχνην, βλέπε Lalo «L'Art et la morale».

τελιστικὴ, ἠθικὴ καὶ φυσικὴ, κατάπτωσι. Ἡ ἀσχημία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ἦταν ἀποκρουστικὴ: Ξεδοντιάρης, μετὰ φρικτὰ μελανὰ χεῖλη, χοντρά καὶ σχισμένα πού ἔμοιαζαν σὰν μιὰ φρικτὴ πληγὴ κάτω ἀπὸ τὴ χοντρή καὶ παραμορφωμένη μύτη του. Τὰ βλέφαρα πρσιμένα. Ὁλ' αὐτὰ, μέχρι τὰ γδαρμένα χέρια του, ἔδειχναν ὅτι τὸ πάθος τοῦ ἀλκοολισμοῦ τὸν εἶχε ὀδηγήσει στὸ τελευταῖο στάδιον τῆς καταπτώσεως. Αὐτὸ ἄλλως τε μαρτυροῦσε μιὰ μπουκάλα μετὰ κρασί πού κρατοῦσε σφικτὰ ἀνάμεσα στὰ γόνατά του. Μ' ὅλα ταῦτα, ἡ χαμερπὴς αὐτὴ μορφή ἀκτινοβολοῦσε ἕνα χαμόγελο ὑψίστης εὐδαιμονίας καὶ ψυχικῆς ἀγαλλιάσεως. Εὐρῆκα τόσον ἐκφραστικὴ στὴν ἀσχημία τῆς τὴν εἰκόνα αὐτῇ, ὥστε, ἂν ἦμουν ζωγράφος, θὰ συνέθετα ἕνα θαυμάσιον πίνακα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἤμπορεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς σὰν ἄσχημον ἕνα τόσο ἐκφραστικὸν πρότυπον ἀθλιότητος».

Ὁ ἔφηβος ὅμως δὲν βλέπει τὰ πράγματα μετὰ τὸ ἴδιον μάτι καὶ τὸ καλαισθητικὸν τοῦ αἰσθητήριον ἐνεργεῖ ἀνάλογα μετὰ τὴν ἐντύπωσιν πού δοκιμάζει. Ἐξεταζόμενα ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτῇ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐφήβων, ἀποδίδουν μιὰν ἀντίληψιν τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Ἀσχήμου πολὺ περισσότερο στηριγμένην σὲ στοιχεῖα ἱκανὰ νὰ υποβάλουν τὴν καλαισθητικὴν συγκίνησιν παρ' ὅτι στὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἐὰν ἀφήσωμε κατὰ μέρος σκηνὲς ἢ ἀντικείμενα πού εἶναι «ἀναισθητικὰ» καθ' ἑαυτὰ καὶ πού τὸ ἐνδιαφέρον τους συνδέεται, ὅπως εἶδαμε, μετὰ ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς φροντίδας (πόλεμος, εἰρήνη, ἠθικὰς ἐνέργειαι, μέθη, ἀναμνήσεις κλπ.) τὰ ὀλικά ποσοστὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ὁραῖο		Ἄσχημο	
Ἄρρενα	Θήλεα	Ἄρρενα	Θήλεα
Ἡ φύσις 48 %	Ἡ φύσις 60 %	Τὸ ζῶον 3 %	Ἡ ἀκαθαροαῖα 42 %
Τὰ ἔργα τέχνης 3,5 %	Ἡ μουσικὴ καὶ 16 %	Μοντέρνα τέχνη 3 %	Τὸ ζῶον 25 %
Ἡ Μουσικὴ 3,5	ὁ χορὸς 16 %		
	Γλυπτικὴ καὶ 8 %		
	Ζωγραφικὴ 5 %		
	Θέατρο 3 %		
	Τὰ ἀνθη 3 %		
95 %	62 %	6 %	67 %

Τὰ ποσοστὰ αὐτὰ δείχνουν μιὰ καθαρὴ ὑπεροχὴ τῶν θηλέων, πού γίνεται ἀκόμη καθαρώτερη ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι, ὅσες φορὲς οἱ ἔφηβοι ἀναφέρουν στὸ Ὁραῖο τὴ φύσιν, δὲν ἐκφράζουν πραγματικὴν συγκίνησιν, ἀλλὰ ἀρκοῦνται νὰ μεταφέρουν τετριμμένες γνώμες, πού τις δανείζονται ἀπὸ τὸ σχολικόν, τὸ οἰκογενειακόν καὶ τὸ κοινωνικόν τους περιβάλλον.

Μήπως αὐτὸ ἀποτελεῖ τεκμήριον, ὅτι τὰ ἄρρενα ὑστεροῦν στὴν καλαισθητικὴν εὐαισθησίαν ἀπὸ τὰ θήλεα; Κατὰ τὴν γνώμη μας ὅχι. Ὁ Men-dousse¹ μάλιστα κατέληξε στὸ ἀκριβὲς ἀντίθετον συμπέρασμα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἡ ἐρευνά μας ἐγίνετο σὲ ἐφήβους μέσης ἡλικίας 16 ἐτῶν. Ἡ ἡλικία αὐτὴ γιὰ τὰ θήλεα εἶναι ἡ ἐφηβεία στὴν ἀνθησίν τῆς· ἐνῶ γιὰ τὰ ἄρρενα εἶναι, οὐσιαστικὰ, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐφηβείας. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ἐφηβὸς βρῖσκεται στὴν ἀκμὴ τῆς κρυφῆς συγκινησιακῆς κρίσεως, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ πρωτότυπες ἐντυπώσεις, ἐνῶ ὁ ἔφηβος ὑφίσταται ἀκόμη τὴ μόνιμην σύγχυσιν πού τὸ περιβάλλον του τοῦ ἐπιβάλλει ἀνάμεσα στὸ Ἀγαθόν καὶ στὸ Ὁ-

1. L'âme de l'adolescente, σελ. 129-130.

ραίο. Γιατί, εάν ο έφηβος σημειώνει στο 'Ωραίο και στο 'Ασχημο σκηνές και πράξεις που μόνο ήθικες συγκινήσεις γεννούν μέσα του (άκόμενη και όταν πρόκειται για τη φύσι), ως τόσο δεν καινοτομεί, αλλά συμμορφώνεται προς τις κρίσεις του οικογενειακού του περιβάλλοντος.

Η σύγχυσι αυτή μεταξύ 'Αγαθού και 'Ωραίου (Καλού) είναι επίμονη. Έπηρεάζει ακόμη την όμιλουμένη γλώσσα. Έτσι συχνά χαρακτηρίζομε σαν «ώραία πράξι» μιὰ πράξι ήθικη ή να επιτιμούμε ένα παιδί για το παράπτωμά του με τη φράσι: «δέν είναι ώραίο αυτό που έκαμες». 'Αλλως τε ή έννοιολογική ταύτισι στην νεοελληνική γλώσσα του «Καλού» ('Ωραίου) των αρχαίων με το «'Αγαθόν» δείχνει καθαρά την ψυχολογική συγχώνευσι των δύο έννοιων¹. Καί ή συγχώνευσι αυτή ξεπερνά τα όρια της παιδικής και της έφηβικής ηλικίας, γιατί πολύ συχνά τη βρίσκουμε στο λεξιλόγιο των ώριμων. Μιὰ πρόχειρη έρευνα που έκάμαμε προ έτών σε πενήντα ώριμους και μάλιστα πνευματικά καλλιεργημένους, απέδειξεν ότι ένα ποσοστό 20% για το 'Ωραίο και 65% για το 'Ασχημο αναφέρεται αποκλειστικά σε ένέργειες ήθικης φύσεως. Δέν είναι λοιπόν περίεργο, ότι τα παιδιά της έφηβικής ηλικίας κάνουν την ίδια σύγχυσι. Στην άνθησι της ήβης θά έχουν διαμορφώσει μιὰ αισθητική άποψι για τη ζωή, καμωμένη από συγκινήσεις ανάλογες με τη συναισθηματική τους κατάστασι. Έπειτα θά έλθη ή ηλικία, που τα ύλικά ένδιαφέροντα θά επικρατήσουν στις άσχολήσεις τους. Έτσι, όσοι από τους έφήβους δέν είναι προικισμένοι από τη φύσι με καλαισθητικά ένδιαφέροντα, θά βυθισθούν σε μιὰ ζωή ξένη από κάθε αισθητική συγκίνησι και μοιραία δέν θά διακρίνουν πλέον καθαρά τα όρια του 'Ωραίου και του 'Αγαθού.

Θά παρουσιάζεν ίσως μεγάλο ένδιαφέρον μιὰ επέκτασι της έρεύνης μας με σκοπό να βρούμε, εάν ή κανονική διαμόρφωσι της αισθητικής κρίσεως περιλαμβάνη ένα προκαταρκτικό στάδιο, όπου το 'Ωραίο και το 'Αγαθό συγχέονται. Το ίδιο και για το 'Ασχημο, που στους περισσότερους έφήβους (άκόμενη και στους ώριμους) δύσκολα γίνεται αισθητό με την καθαρή όψι της δυσαρμονίας, αλλά σχεδόν πάντοτε παρουσιάζεται πλαίσι στο Κακό. Το 'Αγαθό, σαν στάδιο προκαταρκτικό του καλαισθητικού συναισθήματος, δέν είναι βέβαια το άπόλυτον 'Αγαθόν του Πλάτωνος και του Πλωτίνου, αλλά συνδέεται με το σεβασμό των άπλοϊκών ανθρώπων προς την κοινή ήθική. Μολαταύτα αυτό θά γίνη το όρμητήριο για την προσπάθειά του 'Ωραίου. Πρόκειται για μιὰ υπόθεσι, που ή επαλήθευσι της ξεπερνά τα όρια της μικρής αυτής μελέτης, αλλά που άξιζει τον κόπο να έλεγχθι στοχαστικά με βάσι τα γεγονότα.

Η δεύτερη διαπίστωσι, στην όποια θά ήθέλαμε να επιμείνωμε, άφορα την επίδρασι του περιβάλλοντος στην άντίληψι που έχουν οι έφηβοι (άρρενα και θήλεα) για το ώραίο. Άξιζει να σημειωθι μιὰ φορά άκόμενη, ότι για τους λόγους που έξηγήσαμε πιο πάνω, ή επίδρασι αυτή είναι πιο αισθητή στα άρρενα παρά στα θήλεα. Έξετάζοντας τα άποτελέσματα της έρεύνης, έσημειώσαμε ότι ο έφηβος άποδίδει με άρκετή επιτυχία, όταν πρόκειται για τη φύσι, εικόνες λογοτεχνικές και κρίσεις του δρόμου και ότι όλγοι είναι εκείνοι που ή έκλογή τους στρέφεται προς ένα συγκεκριμένο τοπίο, που έχει συνδεθι με μιὰ προσωπική συγκίνησι, βαθιά και άληθινή.

Περισσότερο άκόμενη και από τη φύσι, οι ήθικες ή άνήθικες πράξεις φέρνουν τη σφραγίδα του περιβάλλοντος. Έτσι ανακαλύπτουμε στα γραπτά των έφήβων έκφράσεις που με άκρίβεια έχουν μεταφερθι από τις συ-

ζητήσεις του οικογενειακού και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το έσημειώσαμε ιδιαιτέρως, όταν έγινε λόγος για τη μέθη. Άλλά ο πόλεμος άντανακλά πιο έντονα την επίδρασι αυτή του περιβάλλοντος, για τον πρόθετο μάλιστα λόγο ότι ή έρευνά μας έγινε το 1963, άκριβώς στις ήμέρες της κρίσεως της Κούβας. Ο έφηβος, προπαντός, δοκιμάζει μιὰ έφιαλτική άγωνία για τον πόλεμο που κατέχει έξέχουσα θέσι στο 'Ασχημο, όποιανδήποτε και άν είναι ή προέλευσί του: έργοστάσι, μηχανές, έλλειψι αγάπης και κατανόησεως μεταξύ των λαών κ.τ.λ. Καί στην κρίσι αυτή δέν τον οδηγούν, ούτε ή άσχημία του πολέμου (της όποιας δέν έχει άκριβη έννοια) ούτε ή σκληρότης του (που ή φαντασία του δέν έχει άκόμενη τη δύναμι να άναπαρστή) αλλά μάλλον οι άγωνίες και οι φροντίδες των ανθρώπων που είναι γύρω του. Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι, άν, άντι να του παρουσιάζεται ο πολέμιος με την όψι της άνθρωποσφαγής, του δινόταν με την όψι της έποποιίας που παίρνει σε μερικές έξαιρετικές φάσεις του, δέν θά έδειχνεν ο έφηβος τόση απέχθεια γι' αυτόν. Τουτό επιμαρτυρεί και το γεγονός ότι ένας έφηβος, που έδιάλεξε τον πόλεμο για το 'Ασχημο και την οικογένεια για το 'Ωραίο, τελειώνει την τελευταία αυτή άπάντησι με μερικές φράσεις συμπαθείας, μέσα στις όποιες γίνεται λόγος για τα συναρπαστικά πολεμικά άνέκδοτα που διηγείται το χειμώνα ο παπούς στα έγγονάκια του γύρω στο τζάκι.

Βρίσκουμε λοιπόν παντού την επίδρασι του περιβάλλοντος, άκόμενη και όταν πρόκειται για τον κινηματογράφο, που ένα ποσοστό 6% των άγοριών τον τοποθετούν στο 'Ασχημο. Έδώ σημειώνονται κυρίως ταινίες άμερικανικές, σχετικές με τους gangsters. Καί δέν χωρεί άμφιβολία, ότι ή αγάπη προς την περιπέτεια, που κατέχει ιδιοίτερη θέσι στις ένστικτώδεις ροπές του, οδηγεί φυσικά τον έφηβο προς τα θεάματα του είδους αυτού. Δέν τολμά όμως να το όμολογήσ, από φόβο μήπως έλθι σε σύγκρουσι με τους καθιερωμένους κανόνες της κοινωνικής εύπρεπείας.

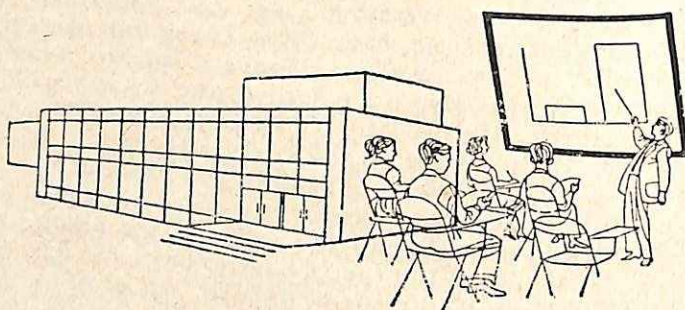
Η έφηβος, μ' όλο που παρουσιάζει στις έκδηλώσεις της μεγαλύτερη πρωτοτυπία (κι' αυτό κατά μέγα μέρος όφείλεται στην πρωιμότητα της έφηβείας) δέν ξεφεύγει όλωσδιόλου από τις έπιδράσεις του περιβάλλοντος. Κρατά άπ' αυτές μονάχα ό,τι συμφωνεί με τη φύσι της. Είναι όμως πολύ ευαίσθητη στα διδάγματα που δέχεται από το γυναικείο περιβάλλον της, ιδιαίτερα για το κάθε τι που σχετίζεται με το 'Ασχημο: έννοια που την συνδέει σχεδόν πάντοτε με την έλλειψι άρμονίας, αναλογίας και τάξεως. Η δυσαρμονία και ή άκαταστάσι προσβάλλουν την έμφυτη ροπή της για την προσωπική της, ώραία και καλαίσθητη, εμφάνισι, για το στολισμό και γενικά για την καθαρότητα μέσα στην όποια ποθεί να άναπτύξη τη γυναικεία προσωπικότητά της.

Αυτά τα σύντομα συμπεράσματα δείχνουν πόσο μεγάλη είναι ή σημασία της καλαισθητικής άγωγής των έφήβων μέσα στα πλαίσια μιας γενικώτερας άγωγής. Έπειδή είναι δύσκολο να άνσμορφώσουμε το οικογενειακό περιβάλλον, πρέπει το βάρος της προσπάθειας να το άναλάβη το σχολείο, το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Μοναδικό σχεδόν μέσο καλαισθητικής άγωγής του άπομένει ή διδασκαλία της λογοτεχνίας. Άλλ' αυτή μέχρι σήμερα κατατρίβεται με τη μορφολογία των κειμένων, τη σύνταξι, την άνάλυσι των έξωτερικών χαρακτήρων. Πρέπει να δώσουμε πλατύτερη θέση στο «άπόθετον κάλλος», στην ύποβλητική σύνθεσι των εικόνων, στην άπόδοσι του στοχασμού, στην πλαστικότητα του λόγου. Θά άναπτύξουν έτσι οι έφηβοι

1. Το ίδιο έγινε και με τις έννοιες του «Αίσχρου» (άσχήμου) και του «Κακού».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Για τις Α' και Β' τάξεις του Δημοτικού Σχολείου (Με εφαρμογή Ένιαίας - βιωματικής Διδιγίας)

1ον ΜΕΡΟΣ ΓΕΝΙΚΟ

Η σύνταξη νέου Αναλυτικού Προγράμματος, που και την πνευματική πρόοδο του Έθνους μας να λαβαίνει υπ' όψη και τις μορφωτικές ανάγκες της εποχής μας να θεραπεύει, αποτελεί γενικό των Εκπαιδευτικών αίτημα. Ωστόσο οι απόψεις αυτών, που ασχολούνται με το θέμα, είναι τόσο νεφελωματικές, άοριστες και διαφορετικές, ώστε να δικαιολογείται κάθε επιφυλακτικότητα για το καλό, που θα προκύψει από την σύνταξη νέου Αναλυτικού Προγράμματος (Α.Π.).

Άλλοι θέλουν το Α.Π. πολύ έλαστικό και για τουτό γενικό, όχι λεπτομερειακό. Άλλοι το θέλουν λεπτομερειακό και αφήνουν την έλαστική εφαρμογή του στη παιδαγωγία, στη μόρφωση και στην ψυχολογική ευαισθησία των δασκάλων. Πολλοί το θέλουν προσαρμοσμένο στην ιδιομορφία και αυτονομία του κάθε Σχολείου· δέ θέλουν γενικό Αναλυτικό Πρόγραμμα για όλα τα Σχολεία της Χώρας και αφήνουν την έκλογη και διάταξη της

καλαισθησία των εφήβων μας και μαζί μ' αυτήν θα βελτιώσωμε το ήθος τους, την ανθρωπιά τους.

1. ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ:

Στο πρώτο τμήμα της μελέτης μας έγιναν, από τυπογραφική άβλεψία τα εξής σφάλματα:

Στη σελίδα 19, σειρά 21η, έμπεκν από λάθος ή λέξις «έξω». Στην ίδια σελίδα, σειρά 31η, αντί της λέξεως «πού» έμπεκν ή λέξις «όπου». Στη σελίδα 20, σειρά 49η, παρειέφρησαν οι λέξεις «να φύγη».

Στο δεύτερο τμήμα επίσης έγιναν τα ακόλουθα σφάλματα:

Στη σελίδα 70, σειρά 1η: «Τό θέλει», αντί του όρθου «Τί το θέλει». Στη σελίδα 71, σειρά 23η, «ευαίσθητος» και όχι «αίσθητός». Στη σελίδα 72, σειρά 45, «όνειροπολήσεις» και όχι «όνειροπωλήσεις». Στη σελίδα 74, σειρά 10η, «τους ψυχολόγους» και όχι «τους κυρίους ψυχολόγους». Στη σελίδα 69, ύποσημείωσις: «ώς μέσον έκφράσεως» και όχι «ώς μέσον άσκήσεως».

Σπ. Παγιατάκης

ύλης στο Διδακτικό Προσωπικό. Καί σχεδόν όλοι το θέλουν προσαρμοσμένο στις ανάγκες και στα διαφέροντα του μαθητού.

Η διαφορά απόψεων όφείλεται περισσότερο στη θεωρητική αντιμετώπιση του θέματος και στην έλλειψη έρευνητικού πνεύματος και πρακτικού πειραματισμού στη Χώρα μας και λιγώτερο στην κοσμοθεωριακή και ιδεολογική τοποθέτηση των άσכולουμένων μ' αυτό, στις κλίσεις και τα διαφέροντά τους, στην έρμηνεία, που δίνουν στο φαινόμενο της μάθησης και στις σχέσεις μάθησης και σκέψης, στις αντίληψεις τους για τη γνώση και τη σπουδαιότητα των διαφόρων μορφωτικών άγαθών, στο βάρος των πνευματικών τους άποσκευών κλπ. κλπ.

Καί είναι αλήθεια ότι ή διδακτική ένέργεια, που έμπορεύεται από το Δάσκαλο δέν μπορεί να θεωρηθή σαν άπλή τεχνική της άγωγής. Είναι πνευματικό έργο. Άπαιτεί βαθεία γνώση των Έκπαιδευτικών προβλημάτων, που αναφέρονται ιδιαίτερα στους σκοπούς, στη φύση και στην άξία των μορφωτικών άγαθών και στη θέση του μαθητού άπέναντι στα μορφωτικά αυτά άγαθά. Ο καλός Δάσκαλος ξεύρει να έκλέγη και να κατατάσσει την ύλη και έχει τη δύσμη και την ικανότητα να μορφοποιή στην πράξη το καλό και το ώραίο, να ακολουθή λογικές διδακτικές πορείες και να αποβαίνει δημιουργική δύναμη, με πρωτογενείς έκδηλώσεις, που δέν προέρχονται από τά, όσοδήποτε σοφά, Αναλυτικά Προγράμματα.

Έπειδή όμως ή δημιουργία τέτοιων Δασκάλων δέν είναι θέμα μόνον αύξησης των έτών σπουδής στις Παιδαγ. Άκαδημίες, αλλά και άλλων παραγόντων, που καθορίζονται από αυτή τη φύση της παιδευτικής ένέργειας και έπειδή ή βασική μόρφωση πρέπει να είναι ένιαία για όλα τα Έλληνόπουλα, γιαυτό έχομε τη γνώμη ότι το Α.Π. πρέπει να είναι ένιαίο και λεπτομερειακό και να αφήνεται ή έλαστική του έφαργωγή, άνάλογα με τις τοπικές συνθήκες, στους Έπιθεωρητές και στους Δασκάλους.

Καί ή άλλαγή κι ό έκσυγχρονισμός του Α.Π., που ένέχει, όπως είπαμε, θεωρητικό ακόμα χαρακτήρα, έλάχιστα θα βελτίωση τα Έκπαιδευτικά της Χώρας μας· όπως έγινε σε μερικά σχολεία με τη βελτίωση των όρων της Σχολ. έργασίας—, αν δέν άποδεσμεύσωμε το Δάσκαλο από την από χρόνια παραδομένη μορφή της άτομικής έργασίας και από τον βραχνά της Μεθόδου, που άπώθησε στο περιθώριο την έπιστημονική έρευνα και την έπιστημονική έμβάνθυση στις γνώσεις.

Η βελτίωση λ.χ. των όρων έργασίας (Διδακτήρια κατάλληλα, έποπτικά μέσα, μικρός αριθμός μαθητών κ.τ.λ.) εύνοει περισσότερο τον μαθητή, ένω στο Δάσκαλο δημιουργεί πιο πολλές εύθυνες. Παύει βέβαια ή έργασία του να είναι φόρτος, γίνεται όμως πνευματική ένασχόληση, καλλιτεχνική δημιουργία. Το πιο δύσκολο στάδιο δέν είναι, νομίζομε, ή έξασφάλιση των υλικών σχολικών προϋποθέσεων. Είναι το στάδιο της έκμετάλλευσής τους, της προσαρμογής μας στα νέα δεδομένα. Κι ή άλλαγή δέν είναι θέμα υλικών μόνο παραγόντων, όσο είναι θέμα κυρίως ανθρώπων· Διδασκόντων και διδασκόμενων. Καί πόσο δύσκολα, αλήθεια, κυριεύεται και σπουδάζεται το δυσπόρητο αυτό φρούριο, που λέγεται ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Η πλάνη αυτή, ότι άρκει δηλ. ή έξασφάλιση υλικών προϋποθέσεων, κι ή μεθοδολογική έμπλοκη μας τα τελευταία χρόνια, έκαμαν να φαίνονται πολλές όρθες καινοτομίες, σαν άνεδαφικές και ξένες προς την Έλληνική σχολική πραγματικότητα συλλήψεις.

Δέν έπαρκει, λοιπόν ή ύπόσταση άντικειμενικών όρων. Πρέπει να γίνει συνήθεια, αν όχι προσωπική των Δασκάλων συνείδηση και άνάγκη, ή άλλαγή των μορφών σχολικής έργασίας. Δώσαμε μέχρι τώρα μεγάλη σημα-

σία και προσοχή στη μεθοδολογική και διδακτική πλευρά και δεν προσέξαμε καθόλου την κοινωνική πλευρά της Σχολικής εργασίας. Το Σχολείο αποζητάει, από χρόνια τώρα, τη ζωή και τη ζωή το Σχολείο, μα δε συναντήθηκαν ακόμα, κατά τρόπο ικανοποιητικό. Συνεχίζεται η παράδοση της ατομικής εργασίας, μέσα σε μια σχολική ζωή, ξένη προς το παιδί και τις λαχτάρες του, στερημένη από τον μεγαλύτερο παράγοντα αγωγής και μόρφωσης, τη χσρά. Ο έπιστημονισμός της εποχής μας άρχίζει να μπαίνει και στο Δημοτικό, με όληθρια αποτελέσματα για την παιδικότητα του παιδιού και την ανθρωπιά του ανθρώπου. Ο μαθητικός κόσμος χάνει σιγά· σιγά την παιδικότητά του. Και το χειρότερο ζή σ' έναν κόσμο ένηλίκων, από τους όποιους λίγοι έξακολουθούν να ένωτιζώνται τη φωνή της συνείδησής τους, τη φωνή του Θεού. Καμιά σχολική ζωή, καμιά κοινωνική μορφή εργασίας, καμιά όμαδική δράση. Μά όσο δέν παίρνουν μικροί μέρος σε όμαδική δράση, όσοι δέν φλογίζονται από όμαδικά ιδανικά, έστω και ούτοπίες, αυτοί ποτέ μεγάλοι δέ θά αίσθανθούν τη ζεστασιά του Συνόλου!

Η ανάγκη για άλλου μορφών σχολικής εργασίας, αυτή μας έκαμε να συντάξουμε το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Δέν άρκει. Άπλη διευκόλυνση παρέχουμε.

11ον ΜΕΡΟΣ ΕΙΔΙΚΟ

Υλη κατά μαθήματα στις τάξεις

Α΄.) ΜΗΤΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΠΡΩΤΗ ΤΑΞΗ

1) Ανάγνωση και Γραφή.

Σκοπός ή απόκτηση της αναγνωστικής δεξιότητας (Ταχεία αναγνώριση λέξεων και όρθη προφορά και όρθη γραφή αυτών από μνήμης, ανάγνωση μικρών προτάσεων με φυσικότητα, κατανόηση και απόδοση αυτών).

Για την πλειονότητα των Δασκάλων, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, ή πιό ασφαλής και αποτελεσματική μέθοδος είναι ή αναλυτικοσυνθετική, άρκει να δίνεται από την άρχή μεγάλη προσοχή στην όρθη προφορά. Να προηγείται ή όλική ανάγνωση και ή καθολική αποτύπωση της γραφής. και ν' ακολουθούν σί αναλύσεις. Οι προφορικές αναλύσεις του κειμένου συλλαβές (ή συλλαβή αποτελεί στη γλώσσα μας φυσική ύποδιαίρεση) και των συλλαβών σε γράμματα, διευκολύνουν πολύ την από μνήμης γραφή.

2) Λεκτικές Άσκήσεις

Δέν θ' αποτελούν ιδιαίτερο μάθημα. Η γλωσσική καλλιέργεια θά επιδιώκεται σ' όλα τα μαθήματα και σ' όλες τις ασχολίες και τις εργασίες ταφαικές ή άρνητικές). Θ' άπαντούν οι μαθητές με όλόκληρες προτάσεις. Με άφετηρία τη μητρική, θά καταβάλλεται προσπάθεια αποβολής ξένων λέξεων και ιδιωτισμών και διόρθωσης της τυχόν ταχείας προφοράς των μαθητών (να μη συγκόπτουν φωνήεντα κτλ). Η αναδιήγηση μύθων, οι ανακοινώσεις και γενικά ή ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών στις σχολικές εργασίες κρίνονται άριστα μέσα γλωσσικής καλλιέργειας.

3) Όρθογραφία

Η αντιγραφή όλόκληρου του κειμένου της καθημερινής πινακίδας και ιδιαίτερα ή συχνή γραφή βασικών λέξεων από το λεξιλόγιο του μαθητού της Αης τάξης άσκοουν αποτελεσματικά και κατά τον καλύτερο τρόπο στην Όρθογραφία.

4) Γραμματική

Τόνοι και πνεύματα. (Πρέπει να καθιερωθί ένας τόνος). Διάκριση φωνέντων, διφθόγγων και συμφώνων. Όνομασία συλλαβών. Τονισμός παραλήγουσας και βραχειών συλλαβών. Διάκριση τελείας και μη πρότασης. Σημεία στίξης.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΑΞΗ

1) Ανάγνωση και Γραφή

Ανάγνωση με εύχέρεια και φυσικότητα. Όρθη χρήση των σημείων στίξης. Απομνημόνευση μικρών, με μέτρο ποιημάτων και έθισμός στην καλή άπαγγελία.

Έπίμονη άσκηση στην καλή Γραφή. Όλα τα γραπτά των μαθητών πρέπει να χαρακτηρίζη ή φροντίδα και έπιμέλεια. Έθισμός στην κακογραφία από τις μικρές Τάξεις δύσκολα αποβάλλεται στις άνώτερες.

2) Όρθογραφία

Η καθημερινή αντιγραφή 5 10 στίχων από το άναγνωστικό κείμενο, καθώς και ή εκμάθηση όρθογραφικού κειμένου από 2·3 προτάσεις (όχι περισσότερο από 2 στίχους), συντελούν πολύ στη μηχανική όρθογραφία. Θά πρέπει όμως στα όρθογραφικά κείμενα 2·3 ήμερών να επαναλαμβάνονται βασικές λέξεις του λεξιλογίου των μαθητών. (Στην Περιφέρειά μας έγινε καταγραφή των πιό συνηθισμένων λέξεων των μαθητών κατά τάξεις. Η ποικίλη προέλευση των μαθητών, πού, σάν μητρική, δέν έχουν την νοελληνική—όμιλούν την κουτσοβλαχική, την ποντιακή κ.τ.λ.—, έδυσχέρανε την αποδελτίωση του ύλικού).

Έφαρμογή των γνωστών γραμματικών και όρθογραφικών κανόνων κατά την διόρθωση της καθημερινής Όρθογραφίας και σπανιότερα κατά τη διόρθωση των ήμερολογίων.

3) Έκθέσεις

Γραπτές εργασίες, σάν ήμερολόγιο, όχι κάθε μέρα. Ν' αναφέρονται στα βιώματα των μαθητών και σε γεγονότα, πού, κατά κάποιον τρόπο, δημιούργησαν σ' αυτούς συγκίνηση. Να είναι σύντομα, περιεκτικά και διατυπωμένα με μικρές προτάσεις.

Να γράφονται στην τάξη και κοινές εκθέσεις. Η διόρθωση ν' άφορά ιδιαίτερα στη χρήση των σημείων στίξης και στην πληρότητα των προτάσεων.

4) Γραμματική

Επανάληψη της ύλης, πού διδάχθηκε στην Α' τάξη. Τονισμός της μακράς παραλήγουσας και της λήγουσας των όνομάτων και ρημάτων. Λίγες δασυνόμενες λέξεις. (Και τα πνεύματα πρέπει να καταργηθούν), Διάκριση ρημάτων, άρθρων, ουσιαστικών και επιθέτων· έμπειρικά. Ν' άποφεύ-

γώνται οι όρισμοί της έννοιας του ρήματος, του ούσιαστικού κτλ. Μηχανική κλίση άπλων όνομάτων και ρημάτων στον ένεστώτα, με την προσωπική άντωνυμία.

5) Λεκτικές άσκήσεις

Οι γραπτές έργασίες, ή απόδοση της έννοιας από τα διάφορα Άναγνώσματα, ή αναδιήγηση μύθων, οι ανακοινώσεις παρατηρήσεων, στίς όποιες προβαίνουν οι μοθητές μόνοι ή με άλλους, με έντολή του Δασκάλου τους, οι ανακοινώσεις έντυπώσεων από την καθημερινή ζωή τους, οι περιγραφές άντικειμένων, τοπίων, άνθρώπων ένεργειών κτλ. καθώς και ή εύχέρεια, ή σαφήνεια, ή απλότητα, ή συντομία και ή όρθή διατύπωση των διανοημάτων του Δασκάλου, άποτελούν μέσα γλωσσικής καλλιέργειας των μαθητών.

Έθισμός στην πολιτισμένη και πειθαρική συζήτηση.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

ΠΡΩΤΗ ΤΑΞΗ

Άρίθμηση, γραφή και αίσθητοποίηση των άριθμών από 1 - 20. Διάφορες λογιστικές πράξεις από μνήμης και γραφή αυτών, με τα σχετικά σημεία (π.χ. $8:2=4$).

Η άρίθμηση και οι λογιστικές πράξεις να φτάνουν ως το 50 και το 100.

Οι μαθητές να διατυπώνουν τη σκέψη, με την όποια όδηγήθησαν στην εύρεση του άποτελέσματος' με βάση περισσότερο τους άριθμούς, που στη ζωή τους χρησιμοποιούνται σαν σταθμοί για την από μνήμης λογιστική (το 5, το 2, το 10). Το ύλικό, που θα χρησιμοποιηθεί για την αίσθητοποίηση, πρέπει να είναι απλό και εύχρηστο. Οι ποσοτικές παραστάσεις των άριθμών να διευκολύνουν όπτικά, τόσο στην καταμέτρηση, όσο και στο σχηματισμό των άριθμών από τους μικρότερους. Προκειμένου λ.χ. να παραστήσωμε τον άριθμό 9, με έννέα κύκλους, ή άλλες παραστάσεις, θα πρέπει να μην παραθέσωμε τους κύκλους άνακατωμένα, αλλά με σειρά, ώστε και ή καταμέτρηση να είναι εύκολη και οι σταθμοί (άριθμοί)

άρίθμησης να σταθεροποιούνται $\begin{pmatrix} 000 & 0 & 0 & 00 & 0 \\ 000 & \eta & 0 & \text{και } \delta\chi\iota & 000 \\ 000 & 0 & 0 & 000 \end{pmatrix}$. Άριστο και

εύχρηστο μέσο είναι το Άριθμητήριο και τα δάκτυλα των χεριών μας. Οι μικροί μαθητές πρέπει να μάθουν να χρησιμοποιούν τα δάκτυλά τους στίς προσθαφαιρέσεις.

Οι πρώτες έννοιες των άριθμών να σχηματίζονται φυσικά και άβίαστα από την έμπειρία των μαθητών και τα διάφορα άριθμητικά παιγνίδια, (μετρήσεις, ζυγίσεις κτλ).

Η Ένιαία Διδασκαλία δίνει και άφορμή και ύλικό για τη διδασκαλία της Άριθμητικής.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΑΞΗ

Οι άριθμοί 1 - 100. Σχηματισμός της έννοιας της δεκάδας και της εκατοντάδας. Πολλοί λογαριασμοί και άπλές πράξεις από μνήμης, με τους άριθμούς 1-100, διατύπωση της σκέψης, που όδήγησε στην εύρεση του άποτελέσματος, και γραφή του, με τα σχετικά σημεία των πράξεων. Μηχανισμός πρόσθεσης και άφάισης (όρίζοντια και κάθετα). Η προπαίδεια, που πρέπει να επαναλαμβάνεται τακτικά. Τέλειες διαιρέσεις από μνήμης. Άσκή-

σεις για την εύρεση του $1\frac{1}{2}$ του $1\frac{1}{3}$ κτλ. Άριθμών από 1 - 100. Πρακτικές ύποδιαιρέσεις νομισμάτων, μέτρου, κιλού, έτους κλπ. Άρίθμηση μέχρι του 1000 και άσκηση στη γραφή των άριθμών ως το 200.

Πρακτικές έφορμογές στον πολλαπλασιασμό και στη διαίρεση, με προβλήματα, παρμένα από τη ζωή.

Μετρήσεις, συγκρίσεις, ζυγίσεις.

Άπλά γεωμετρικά σχήματα (τετράγωνο, τρίγωνο, παραλληλόγραμμο, κύκλος) και κατασκευές με χαρτόνια και άλλα ύλικά. Διάκριση γωνιών. Χρήση του γωνιόμετρου και του ύποδεκάμετρου.

Γ'. ΕΠΟΠΤΙΚΗ - ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ - ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

(Ένιαία Διδασκαλία)

Α'. και Β'. ΤΑΞΕΙΣ

Έπιδιώξεις: 1) Η θρησκευτική άγωγή των μαθητών.

Οι σχολικές γιορτές, οι τοπικές γιορτές, οι προσευχές, ό έκκλησιασμός, οι έπισκέψεις σ' έξωκλήσια, οι γάμοι, τα βαπτίσια, οι άπλές παραστατικές διηγήσεις για τις σπουδαιότερες θρησκευτικές γιορτές, εύκολα και κατάλληλα θρησκευτικά άσματα, τα σπουδαία γεγονότα του Σχολείου (άσθένεια μαθητή) και του χωριού κτλ, παρέχουν εύκαιρίες για τη δημιουργία θρησκευτικών βιωμάτων και την καλλιέργεια θρησκευτικότητας. Θ' αποβλέψωμε περισσότερο στην τόνωση του θρησκευτικού συναισθήματος και λιγώτερο στον πλουτισμό των θρησκευτικών γνώσεων.

2) Η άσκηση των αίσθήσεων και ή Σωματική άγωγή.

Στην παιδική ήλικία, που τη χαρακτηρίζει έντονη κιναισθησία, κατέχει σημαντική θέση ή σωματική άγωγή.

Αυτή συντελείται με τις ποικίλες χειροτεχνικές έργασίες και άσχολίες. τα κατάλληλα άτομικά και όμαδικά παιγνίδια κατά προτίμηση όσα έχουν το τοπικό και έποχιακό στοιχείο και διευκολύνουν την αύθορμησία, την άσκηση της παρατηρητικότητας, τη σύμμετρη άσκηση των μελών του σώματος, την καλλιέργεια της κρίσης, της φαντασίας. της άυτοκυριαρχίας και της πειθαρχίας και τον έθισμό στην όμαλή συμβίωση - με τη ρυθμική γυμναστική και τους χορούς, με τις μιμητικές κινήσεις και τις άναπνευστικές άσκήσεις, με τα άλματα, τη ρίψη λίθων και με τα δυό χέρια κτλ. κτλ.

3) Η άπόκτηση της πολιτικής και κοινών. συνείδησης.

Η συμβίωση, οι κοινές ένέργειες, ή όμαδική δράση, ή τήρηση των σχολικών κανονισμών, ή έσωτερική πειθαρχία, ό έθισμός στην καλή χρήση των έλευθεριών, που πρέπει να παρέχονται με περίσκεψη και προσοχή, ή συμμετοχή των μαθητών στην όργάνωση της σχολικής ζωής, ή άσκηση, με έργα στη φιλαλληλία, ή άπόκτηση αγαθών συνηθειών και καλού τρόπου συμπεριφοράς, ή καλλιέργεια της φιλαλήθειας, της παρησίας, της συνεργατικότητας, της άγάπης στην τάξη, την καλαισθησία και την καθαριότητα και ή σκόπιμη έσωτερική και έξωτερική όργάνωση της σχολικής έργασίας και της ζωής, βοηθούν άποτελεσματικά και έμπρακτα στην άσκηση πολιτικοκοινωνικής άγωγής κι άποτρέπουν την εύδοκίμηση και σταθεροποίηση άντικειμενικών συναισθημάτων.

Σπουδαίο ρόλο παίζει ή προσωπικότητα του Δασκάλου, που πρέπει να είναι στοργικός, εύπαραστάτος και συνυπότακτος.

4) 'Η μουσική αγωγή.

Τὰ κατάλληλα σὲ ρυθμὸ (ταχύ) καὶ μέλος (ἀπλὸ) ἄσματα, ποὺ στοιχοῦν στὰ τονικά ὄρια (μεσαῖα) τῆς φωνῆς τῶν μικρῶν μαθητῶν, ποὺ ἐπιδροῦν εὐνοϊκὰ στὸ ἦθος καὶ τὴν ψυχικὴ διάθεσή τους, ποὺ ἀναφέρονται σὲ πράξεις καὶ ἐνέργειες μαθητῶν, ζώων κτλ. καὶ ποὺ παρορμοῦν σὲ κινητικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνέργειες, συντελοῦν ἀναμφοβήτητα καὶ ἀποτελεσματικὰ στὴ μουσικὴ αγωγή τῶν μικρῶν μαθητῶν. Τὰ πιὸ κατάλληλα ἄσματα εἶναι τὰ ἄσματα τῆς ρυθμικῆς Γυμναστικῆς καὶ τῶν ρυθμικῶν κινήσεων. Παράλληλα μὲ τὴν τακτικὴ ἀκρόαση, ἀπὸ σχολικὸ μαγνητόφωνο καὶ ραδιόφωνο, δημοτικῶν καὶ πατριωτικῶν ἀσμάτων, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ποιμενικὴ καὶ ἀγροτικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων, στοὺς ἀγῶνες, στοὺς πόθους καὶ στὶς λαχτάρες τοῦ Λαοῦ μας, πρέπει νὰ παρεμποδίζουμε τὴ διόβρωση τοῦ μουσικοῦ αἰσθηματος καὶ νὰ διευκολύνουμε τὴν ἀπόκτηση μουσικῶν βιωμάτων, ποὺ δὲν θὰ εἶναι ξένα πρὸς τὴ μουσικὴ παράδοσή μας.

5) 'Η γνώση τοῦ περιβάλλοντος.

'Η γνώση τοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἐποπτικῆς-βιωματικῆς (Πατριδογνωστικῆς) διδασκαλίας, στὴν ὁποία θὰ ἐνυφαίνονται ὅλα τὰ μαθήματα, μὲ παράλληλη εἰδικὴ ἀσκηση, γιὰ τὴν ἀπόκτηση ὠρισμένων δεξιοτήτων.

'Ακριβῶς γι'αὐτὸ πρέπει ὁ 'Εκπαιδευτικὸς α) νὰ ἔχῃ μελετήσει καλὰ καὶ τὸ φυσικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀδήριτη πραγματικότητα, μέσα στὴν ὁποία δρᾷ καὶ κινεῖται τὸ Σχολεῖο, καὶ νὰ ἔχῃ ἐπισημάνει τὰ πιὸ σπουδαῖα μορφωτικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ μορφοποιεῖ συνθετικότητα τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς τοῦ παρόντος, ἢ ὁποία μὲ τίς ρίζες βαθεῖα στὸ παρελθόν, προπαρασκευάζει τὸ μέλλον, β) νὰ ἔχῃ πλούσια χέες, λαογραφικὸ ὕλικό κ.τ.λ., γιὰ νὰ τὰ ἐνυφαίνῃ κατὰ τρόπο φυσικο-κοινομερινές ἐργασίες καὶ ἀσχολίες τῆς τάξης. γ) Νὰ ἔχῃ προγραμματίσει ἐπισκέψεις, γιὰτὶ 'Ενιαία Διδασκαλία, χωρὶς ἐποπτεῖες, ἐπισκέψεις ἐπὶ τόπου καὶ παρακολούθηση τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βιωματικὴ, χάνει τὸ πιὸ βασικὸ καὶ οὐσιαστικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς καὶ καταντᾷ μιὰ ἀπλὴ λογοκοπικὴ συγκεντρωτικὴ (ὄχι ὀλική) ἐνεία, μὲ ἐνότητα φυσικὴ-ὀργανικὴ) διδασκαλία. Καὶ δυστυχῶς σήμερὰ δακτικὴ ἀρχὴ τῆς 'Ενιαίας Διδιδίας. Κατατρύβονται σὲ περίτεχνα καὶ ἐξεζητημένα τεχνάσματα, γιὰ νὰ συγκολλοῦν ὕλη διαφορετικὴ, ἀφιερώνοντες τὸ 1/5 μόνον τῆς διδακτικῆς ὥρας γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἐξέταση τῆς ἐνότητας καὶ τοῦ κυρίου θέματος.

Νὰ κι ἕνας παραπάνω λόγος νὰ εἶναι τὸ Α.Π. λεπτομερειακὸ, γιὰτὶ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ μὴν παρέχονται οἱ ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ νὰ μὴν ἀποκτώνται οἱ ἀπαραίτητες δεξιότητες. Καὶ δ) νὰ ἔχῃ καταρτίσει ἀπὸ πιὸ μπροστά, ἀπὸ τὸ διάστημα ἀκόμα τῶν θερινῶν διακοπῶν, καὶ τίς γενικότερες καὶ τίς μερικότερες ἐνότητες μὲ ὅλα τὰ θέματα, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐνυφανθοῦν στὴν κάθε μιά, ὥστε, μετὰ τὴν ἐξάντλησή τους νὰ ξεύρη τί παρέλειψε νὰ διδάξῃ.

Παρατίθεται πιὸ κάτω Πατριδογνωστικὸ ὕλικό, μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι οὔτε μὲ τὴ σειρά, ποὺ παρατίθεται, θὰ ἐξετάζεται, οὔτε στὸ ὕλικό τοῦτο θὰ περιορίζεται ὁ Διδάσκαλος, ἀφοῦ ἡ Γενέτειρα καὶ τὸ εὐρύτερο περιβάλλον τοῦ μαθητῆ ἀποτελοῦν ἀνεξάντλητη πηγὴ μορφωτικῶν ἀγαθῶν. Αὐτὰ πρέπει νὰ ἐξετάζονται ἀπὸ κάθε ἀποψη, ἀρκεῖ νὰ στοιχοῦν στὴν ἀντιληπτικότητα καὶ στὴ πνευματικὴ ὀριμότητα τῶν μαθητῶν.

'Η παρεμβολὴ καὶ ἐξέταση εὐκαιριακῶν ἐνοτήτων ἐπιτρέπεται.

Οἱ μεγάλες ἐνότητες θὰ εἶναι ἐποχιακές. Σ' αὐτὲς θὰ ἐνυφαίνονται οἱ μικρότερες (γενικὲς) καὶ σ' ἐκεῖνες οἱ μερικότερες, μὲ τὰ διάφορα θέματα καὶ τίς ἀσκήσεις γιὰ τὴν ἀπόκτηση δεξιοτήτων.

'Η Πατριδογνωσία ἐμπεριέχει καὶ τὴν Πραγματογνωσία.

'Η ὕλη θὰ παίρνεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα θέματα :

α) 'Απὸ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ.

Γονεῖς, ἀδελφοί, συγγενεῖς καὶ πρόγονοι. 'Ασχολίες τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας, σχέσεις μεταξύ τους, καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς. Οἰκογενειακὰ ἔθιμα, οἰκογενειακὲς γιορτὲς καὶ παραδόσεις. 'Εκκλησιασμός, προσευχές, οἰκογενειακὴ ζωὴ. Καθαριότητα σπιτιοῦ, μαγειρικῶν σκευῶν καὶ ἐπίπλων. Φωτισμός, ἀερισμός, συντήρηση τροφίμων. 'Ατομικὴ καθαριότητα, ρουχισμός. Συμπεριφορὰ πρὸς ἐπισκέπτες, συμπεριφορὰ κατὰ τὴ μετάβαση σὲ ξένα ἢ συγγενικά σπῖτια. Πῶς πρέπει νὰ τρώμε, νὰ φταρνιζόμαστε, νὰ μιλάμε, νὰ συζητᾶμε κ.τ.λ. Ποιὲς οἱ πιὸ κατάλληλες ὥρες γιὰ ὕπνο, γιὰ φαγητὸ κ.τ.λ. Γενικά ἡ ὕγιεινὴ τοῦ φαγητοῦ, τοῦ ὕπνου, τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Ζῶα τοῦ σπιτιοῦ καὶ φυτὰ τοῦ κήπου. 'Εσοδα καὶ ἔξοδα τῆς οἰκογένειας. 'Αποταμίευση. Σχετικὲς παροιμίες. Πολιτισμογνωσία (ἐνδυμασίες τώρα καὶ ἄλλοτε. Οἰκοδομὲς καὶ ἐπιπλα τώρα καὶ ἄλλοτε. Μέσα φωτισμοῦ καὶ θέρμανσης κ.τ.λ.).

Σχετικὲς χειροτεχνικὲς κατασκευὲς καὶ ἰχνογραφίσεις.

β) 'Απὸ τὴ σχολικὴ ζωὴ.

Μετάβαση στὸ σχολεῖο. 'Ολίγα περὶ κυκλοφορίας γιὰ τὴν ἀποφυγὴ δυστυχημάτων. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις μαθητῶν. Διδῆλοι καὶ συμ-μαθητές. Τὸ σχολεῖο. Τὰ σχολεῖα τώρα καὶ ἄλλοτε (πολιτισμογνωσία). Συμμετοχὴ μαθητῶν σὲ δμάδες καθαριότητας τοῦ Σχολείου, δμάδες σχολικοῦ κήπου, ἀλληλοβοήθειας, 'Ερυθροῦ Σταυροῦ κ.τ.λ. Σχολικὲς γιορτὲς καὶ παιγνίδια. 'Οδηγίες γιὰ τὸν πιὸ πρόσφορο τρόπο μελέτης καὶ γραφῆς. 'Ασκήση στὴν πειθαρχία, μὲ τὴν καλὴ ἀπὸ τοὺς μαθητῆς καὶ ὑπεύθυνον χρῆση τῶν ἐλευθεριῶν, ποὺ θὰ παραχωροῦνται σ' αὐτοὺς. Καθαριότητα ἀτομικὴ καὶ τῶν μαθητικῶν εἰδῶν. 'Απόκτηση ἀγαθῶν συνθηθειῶν. Καταπολέμηση τῆς ψευδολογίας, τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς πονηρίας. Τήρηση τῶν σχολ. κανονισμῶν. Προσανατολισμός τοῦ Σχολείου σὲ σχέση μὲ τὸ σπῖτι τῶν μαθητῶν. Σχηματικὲς παραστάσεις τοῦ Σχολείου στὸν πίνακα, στὰ τετράδια ἰχνογραφίας καὶ στὸ ἀμμοδοχεῖο. Συμπεριφορὰ τοῦ μαθητοῦ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Σχολεῖο. Σεβασμὸ στοὺς μεγαλύτερους.

γ) 'Απὸ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

'Η Κοινότητα καὶ ἡ ὀργάνωσή της. Τὸ Κοινοτικὸ Κατάστημα. 'Αλλες Δημόσιες 'Υπηρεσίες. 'Η 'Εκκλησία, ὁ παπᾶς. 'Η ἀγορὰ, Σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καὶ σχηματικὴ μεταφορὰ τῶν Δημοσίων Κτισμάτων, Πλατειῶν, κεντρικῶν δρόμων κ.τ.λ. στὸν πίνακα, στὰ τετράδια καὶ στὸ ἀμμοδοχεῖο, γιὰ τὴν πρακτικὴ ἀσκηση στὴν χαρτογραφία, μὲ κάποια σχετικὴ κλίμακα (ἐμπειρικὰ). 'Επαγγέλματα. 'Εκτίμηση κάθε τιμίας ἐργασίας. 'Η ἐργασία, σὰν μέσον προόδου. Μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας τώρα καὶ ἄλλοτε (τηλέφωνο, ταχυδρόμος, ὑποζύγια, κάρρα, αὐτοκίνητα βάρκες, πλοῖα, ἀεροπλάνο κ.τ.λ.). 'Επαινος γιὰ ἐξαιρετὲς πράξεις μαθητῶν. Συζήτηση γιὰ ἐξαιρετὲς πράξεις πολιτῶν. Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις στὴν Κοινότητα, τίς Κρατικὲς 'Υπηρεσίες καὶ τὴν Πατρίδα. 'Εμπρακτικὴ ἀσκηση στὴ φιλαλληλία μὲ τὴν ὀργάνωση σχετικῶν ἐκδηλώσεων. Παραδείγματα προόδου,

χάρις στην ομόνοια και συνεργασία 'Αντίθετα της διχόνοιας. 'Η φίλια. 'Η συνεργασία. "Άσκηση στην πολιτικοκοινωνική αγωγή, με πλούσια και καλά οργανωμένη σχολική ζωή. Οί σχέσεις μας προς τους άλλους. Γιορτές και πανηγύρια του Χωριού. 'Εθνικές γιορτές και συμμετοχή του Σχολείου. 'Εθνικές ένδυμασιες. Σημαία. 'Επισκέψεις σε 'Ιστορικούς τόπους της Γενέτειρας του μαθητή και της Πατρίδας μας ευρύτερα. Τεχνικά έργα της Κοινότητας και εξέλιξη της ζωής. 'Εφευρέσεις και ανακαλύψεις προσιτές - κατανοητές στα παιδιά της Β' Τάξης. "Ηθη και έθιμα, παροιμίες, παραμύθια, παραδόσεις, αινίγματα, τοπικά άσματα κ.ά. στοιχεία του Λαϊκού μας Πολιτισμού.

Σχετικές με τα παραπάνω χειροτεχνικές κατασκευές και ίχνογραφήσεις.

δ) 'Από τη θρησκευτική ζωή.

Τοπικές γιορτές, γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα. "Ηθη και έθιμα. Σχετικές σχολικές γιορτές, με φιλάλληλες εκδηλώσεις. 'Επισκέψεις σ' έξωκλήσια και τέλεση λειτουργιών. Τακτικός 'Εκκλησιασμός. Συμπεριφορά στην 'Εκκλησία. Προσευχές. 'Ιστορίες και βίοι 'Αγίων. Παρακολούθηση χορωδίας μεγάλων μαθητών, καθώς και 'Εκκλησιαστικών ύμνων από το σχολικό μαγνητόφωνο.

Σχετικές χειροτεχνικές κατασκευές και ίχνογραφήσεις.

ε) 'Από το φυσικό περιβάλλον.

Το φυσικό περιβάλλον στις διάφορες εποχές του έτους. 'Επισκέψεις στο λόφο, στην πεδιάδα, στο ποτάμι, στη λίμνη, στο δάσος, στο άμπέλι, στους άγρους κ.τ.λ. κατά την πιο κατάλληλη εποχή. Παρακολούθηση ανθρώπων ενεργειών. "Ηθη και έθιμα. Τοπικά άσματα και χοροί. Τοπικές ένδυμασιες και άλλα λαογραφικά στοιχεία. 'Ο καιρός και το κλίμα κατά τις διάφορες εποχές. Μεταβολές του καιρού και προφύλαξη. Χρονικοί προσδιορισμοί (έτος, μήνας, ημέρα, νύχτα κ.τ.λ.). "Ανεμοί, σύννεφα, βροχή, χιόνι, τρικυμία, καταιγίδα, κεραυνός κ.τ.λ. 'Ο ούρανός, ο ήλιος, το φεγγάρι, τ' άστέρια. 'Ανατολή και Δύση του "Ηλιου. 'Η ζωή των άγροτών, των ποιμένων, των θαλασσινών. 'Ο δασοφύλακας, ο νεροφόρος (ύδρονομέας), ο κυνηγός. 'Ο θερισμός. άλωνισμός σήμερα και άλλοτε. Ζώα και φυτά, που συνδέονται άμεσα με τη ζωή των κατοίκων. 'Αρδευτικά και άλλα τεχνικά έργα. Τα γύρω χωριά. 'Απλές γεωγραφικές έννοιες. Χαρτογράφηση της περιοχής και σχετικές χειροτεχνικές κατασκευές και ίχνογραφήσεις.

'Η ύλη, που καταγράψαμε πιο πάνω, πρέπει να ένταχθι από το Διδάσκαλο σε γενικές και μερικότερες ένότητες, που θα συντάξη, λαμβάνοντας υπ' όψη του την έπικαιρότητα, τη δυνατότητα της άμεσης παρατήρησης και επίσκεψης, το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον κ.τ.λ. 'Η εξέταση των γενικών ενότητων θα διακόπτεται, όταν σπουδαία γεγονότα επιβάλλουν την ικανοποίηση του διαφέροντος των μαθητών, με την εύκαιριακή διδασκαλία.

Γιαυτό άκριβώς δέν είναι δυνατή ή σύνταξη ενός και του αυτού προγράμματος ενότητων για όλα τα Σχολεία.

'Ενδεικτικά ήμεις παραθέτομε μερικές γενικές και μερικότερες ένότητες, στις όποιες μπορεί να προστεθοῦν και άλλες, ή να παραλειφθοῦν μερικές, ή να συγχωνευθοῦν, ή να συνταχθοῦν με άλλη σειρά. Πάντως όσο περισσότερες είναι οι ένότητες, τόσο φυσικότερα και χωρίς περίτεχνες συγκολλήσεις γίνεται ή όλικη-ένιαία εξέταση των θεμάτων.

ΕΠΟΧΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

1) Κέντρον «ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ»

Γενικές ένότητες

'Αγιασμός και σχολική γιορτή ύποδοχής πρωτοετών
'Ανακοινώσεις από τη ζωή του καλοκαιριού
Τό Σχολείο.
'Ο Τρύγος.
Συλλογή έλαιων.
Φθινοπωρινά λαχανικά και φρούτα.
Πρωτοβρόχια.
'Οργωμα κ.τ.λ.
'Η 28η 'Οκτωβρίου - ή Σημαία κ.τ.λ.
'Η φύση κατά τό Φθινόπωρο.
Ζώα και φυτά σχετικά με τις παραπάνω ένότητες.
Τά Εισόδια της Θεοτόκου κ.τ.λ.

2) Κέντρον «Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ»

Γενικές ένότητες

Τά Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά κ.τ.λ.
Τό χιόνι.
'Η φύση τό Χειμώνα.
Τό σπίτι και ή οίκογένεια.
Ρουχισμός και καύσιμα κ.τ.λ.
Οί τρεις 'Ιεράρχες.
Τό χωριό μας.
Διοίκηση του χωριού.
'Επαγγέλματα - 'Αγορά κ.τ.λ.
Ζώα του σπιτιού κ.τ.λ.

3) Κέντρον «Η ΑΝΟΙΞΗ»

Γενικές ένότητες

'Ηλθαν τά χελιδόνια.
'Η 25η Μαρτίου.
'Η φύση την "Ανοιξη.
Τό δάσος - Τό βουνό - 'Ο κάμπος.
Ζώα και φυτά (σχετικά με τις ένότητες και τις πνευματικές δυνατότητες των μαθητών). 'Αποκριές.
Χαιρετισμός της Θεοτόκου.
Τό Πάσχα.
Πρωτομαγιά.
'Ανοιξιάτικα φρούτα και λαχανικά κ.τ.λ.

4) Κέντρον «ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ»

Γενικές ένότητες

'Εκδρομές - Συγκοινωνία.

Ζῶα καὶ φυτὰ κ.τ.λ.

Δέν μπορούσε, λέει, νά καταλάβει γιατί γιά νά βρούμε πόσα μέτρα εἶναι τὰ $\frac{2}{3}$ τεμαχίου ὑφάσματος 85 μέτρων, ἔπρεπε νά πολλαπλασιάσουμε $85 \times \frac{2}{3}$, ὅταν σ' ἄλλες χώρες διδάσκεται ἡ "Αλγεβρα στήν ΣΤ' Δημοτικού.

Βέβαια, ἐκεῖ τὰ σχολικά προγράμματα ἔχουν ὑποστή βαθύτατες ἀναπροσαρμογές, ἀπαραίτητες γιά τήν τεχνολογική καί οἰκονομική τους ἀνύψωση.

Μονάχα στήν Ἑλλάδα ἡ "Αλγεβρα εἰσάγεται τόσο ἀργοπορημένα στό Σχολεῖο. Ἡ χώρα μας ἔχει τὸ χαμηλότερο ποσοστὸ ὥρων διδασκαλίας Μαθηματικῶν στὰ 6 πρῶτα σχολικά χρόνια μὲ 11% ἔναντι 22% ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Στήν Ἑλλάδα οἱ ὥρες διδασκαλίας τῶν Μαθηματικῶν, εἶναι 16 τὸ μῆνα (στὰ πολυθέσια καί μονάχα στήν Ε' καί ΣΤ' τάξη) ἔναντι 25 στό Βέλγιο, 26 στή Νορβηγία, 30 στή Γερμανία, 31 στήν Ὀλλανδία καί 32 στή Ρωσία.

Πότε τέλος πάντων θ' ἀπαλλαγούμε ἀπ' τὸν συντηρητισμὸ καί τὸ αἰσθημα τοῦ δισταγμοῦ μπροστὰ στὶς νέες ἀνακαλύψεις καί τὶς νέες ἐφευρογές τῆς ἐπιστήμης.

Εἴμαστε, πίσω, φοβερὰ πίσω.

Καί πρέπει νά ξέρουμε, ὅτι οἱ ἐκπλήξεις τῶν σημερινῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καί τῆς τεχνολογίας βαδίζουν παράλληλα μὲ ἐκπλήξεις στὰ Μαθηματικά.

Εἴμαστε περήφανοι γιά τὸν Εὐκλείδη, τὸν Ἀρχιμήδη καί τὸν Πυθαγόρα, ἀλλὰ ἡ σημερινή ἐπιστήμη δέν εἶναι Εὐκλείδεια στή Γεωμετρία τῆς, δέν εἶναι Ἀρχιμήδεια στὰ μέτρα τῆς, δέν εἶναι Πυθαγόρεια στήν Ἀριθμητική τῆς, δέν εἶναι Νευτώνεια στή μηχανική τῆς, δέν εἶναι Μαξουελιανή στή Φυσική τῆς. Ἡ Εὐκλείδεια Γεωμετρία δέν εἶναι πιά ἡ μοναδική, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὶς Γεωμετρίες. Δέν μπορούμε νά σκεφτόμαστε μὲ τὴ λογική τοῦ 500 πρὸ Χριστοῦ, ὅταν ζοῦμε στὰ 1965 μετὰ Χριστόν κι ὅταν σχηματίζουμε προοπτικές γιά τὸ 10.000 μετὰ Χριστόν.

Ἡ θεωρία τῆς Σχετικότητας καί ἡ μοντέρνα Φυσική, δέν ξεπήδησαν ἀπὸ τύπο τῆς Εὐκλείδειας Γεωμετρίας. Ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Διαστήματος δέν ξεπήδησε ἀπὸ τύπο τῆς Νευτώνειας μηχανικῆς. Ὅπως ξέρουμε νά σεβόμαστε τὶς ἐπιστημονικὲς ὑποθήκες, ἄλλο τόσο πρέπει νά μπορούμε καί νά τὶς ἀρνούμαστε. Ἀλλοιῶς δέν γίνεται πρόοδος. Ἐκεῖνο πού χιτὲς θεωροῦταν σωστό, σήμερα ἀποδεικνύεται λαθεμένο.

Εἰπώθηκε ἀκόμα, ὅτι τὰ 9/10 τῶν παιδιῶν πού γράφηκαν 5 χρονῶν στήν Α' τάξη στὰ 1921, δέν προβιβάστηκαν. Τότε δηλαδή, πού ἔκαψαν τὰ ἀναγνωστικά τὰ γραμμένα στή Δημοτική.

Ἦταν δυνατόν νά προβιβαστοῦν τὰ καημένα τὰ παιδιά, ὅταν διάβάζαν ὅτι «τὸ βόδι λέγεται καλύτερον βοῦς καί τὸ πόδι λέγεται καλύτερον ποῦς». Καί ρώταγε ὁ Δάσκαλος κι ἀπαντοῦσε ὁ μαθητής. «Τὰ κέρατα τοῦ; Τοῦ βοῦ. Οἱ δάκτυλοι τοῦ; Τοῦ ποῦ. ὦ Θεέ μου Τὶ λὲς παιδί μου; Πρόσεχε. Ὁ βοῦς τοῦ βοῦς, ὁ ποῦς τοῦ ποδός. Λοιπόν; Τὰ κέρατα τοῦ. τοῦ. βοδός. Οἱ δάκτυλοι τοῦ; τοῦ. τοῦ. ποῦς. Ἀ! μὰ εἰσθε κτήνη! Εἰσθε ζῶα! Δέν ὑποφέρεσθε. Γκάπ! Γκούπ!» (Ἀπὸ τὴν παμφλέττα «Οἱ χοῖροι ὀύζουσι»).

Ἐγὼ γνωρίζω ἕναν πολιτικὸ μηχανικὸ πού πῆγε 5 χρονῶν στό Σχολεῖο. Ἦταν ἄριστος στό Δημοτικό, στό Γυμνάσιο κι ἄριστος στό Πολυτεχνεῖο.

Τέλος πάντων ἄς μὴν μιλάμε γιά τὶς ἐξαιρέσεις.

Ἀπὸ πρόχειρη ἔρευνα πού ἔκανα σὲ μερικά σχολεῖα τῆς περιφέρειας

πού ὑπηρετῶ, ἔχω διαπιστώσει ὅτι γράφηκαν 83 μαθητὲς 5 $\frac{1}{2}$ χρονῶν στήν Α' τάξη. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ 25 εἶναι ἄριστοι. Οἱ 35 θὰ βαθμολογηθοῦν μὲ 8 καί 9, οἱ 11 μὲ 6 καί 7, οἱ 6 μὲ 5 καί οἱ 6 δέν θὰ προβιβαστοῦν.

Βέβαια, τ' ἀποτελέσματα τοῦ νέου μέτρου θὰ τὰ δοῦμε πὶο καλὰ ἀργότερα, ἀλλὰ «χωριὸ πού φαίνεται κολαούζο δέν θέλει». Κι ἄς μὴν λησμονοῦμε, ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς κάναμε πάντα ὅ,τι, μπορούσαμε γιά νά γράψουμε τὸ δικό μας παιδί ἕνα χρόνο νωρίτερα στό Σχολεῖο. Κι ἄς μὴ λησμονοῦμε ἀκόμα, πὼς τὸ παιδί εἶναι μιὰ πολὺ σοβαρὴ ὑπόθεση καί πρέπει νά φερνόμαστε στοργικά καί σοβαρά. Ἡ Δημοτικὴ μας Παιδεία—χωρὶς νά φταίμε ἐμεῖς—σκεπάζεται ἀπὸ βαριά καταχνιά μωρολογίας. Αὐτὴ τὴ μωρολογία πρέπει νά τὴν ἐξαφανίσουμε, ν' ἀφήσουμε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νά λάμψει.

Σὲ μιὰ τέτοια ὥρα τὸ καθήκον μας εἶναι κρίσιμα ἀποφασιστικό, γιὰ καλούμαστε νά προσφέρουμε τὶς δυνάμεις μας στήν οἰκοδόμησι τῆς νέας ἐποχῆς, πού ἀνατέλλει στή χώρα μας, μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση, τῆς ἐποχῆς μὲ τὶς τεράστιες πνευματικὲς καί κοινωνικὲς ἀνακατατάξεις, πού σημειώνονται συνεχῶς.

Κι ἐπειδὴ εἶναι καμωμένο ἀπὸ πάστα Ἀποστόλου τὸ ἀνθρώπινο ὄλικο πού ἀποτελεῖ τὸ διδασκαλικὸ κλάδο, ἄς γίνουν πραγματικότητες οἱ στίχοι τοῦ ποιητῆ.

«Δάσκαλε, κι ὅλο προχωρεῖς, ὠρεῖς παντοῦ παλάτια,
στὴ μπόρα στέκεις γίγαντας, ἀχάλαστος, ὀρθός,
δλέπουν ἐσένα ἥλιο τους τὰ παιδικὰ τὰ μάτια
κι εἶσαι ζῶη κι ἀνάσταση, πατέρας κι ἀδερφός».

Σωκράτης Γ. Λάλος

ΤΟ ΝΕΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΑΣ

Ἐφθασε ὁ Σίβριος 1963. Μετὰ ἀπὸ δύομισι μῆνας ἀνάπαυσιν ἤχει καί πάλιν ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ καί καλεῖ τοὺς μαθητὰς ν' ἀποδυθοῦν εἰς μίαν νέαν προσπάθειαν διὰ τὴν πνευματικὴν τῶν ἀνοδὸν καί καλλιέργειαν.

Τὰ προσύγια τῶν σχολείων κατακλύζονται ἀπὸ τοὺς μικροὺς μύστας τοῦ πνεύματος καί αἱ παιδικαὶ φωναὶ γεμίζουν τὸ περιβάλλον τοῦ χωριοῦ ἀπὸ χαρὰν καί ἐνθουσιασμόν.

Μία ψυχικὴ προπαρασκευὴ ἐπιτελεῖται διὰ τὴν νέαν προσπάθειαν, πού περιμένει τοὺς μαθητὰς εἰς τὰς νέας τῶν τάξεις. Μία εὐχάριστος ἐσωτερικὴ ψυχικὴ παρόρμησις παρακινεῖ τοὺς μαθητὰς εἰς πλείστας σκέψεις, σχέδια καί ὄνειρα διὰ μίαν μελλοντικὴν προκοπὴν καί ἀνάδειξιν τῶν εἰς τὸν στίβον τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης καί τῶν φιλοτίμων προσπαθειῶν τῶν πνευματικῶν κατακτήσεων.

Τὸ Νέον Σχολεῖον, γέννημα τῶν καιρῶν μας, ἐφαρμόζει νέας μεθόδους εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Ὁ μαθητὴς κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ δασκάλου, προβαίνει μόνος του εἰς τὴν πρόσκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν,

Καταδικασμένη ἀνεκκλήτως ἡ παθητικὴ εἰσδοχὴ τῶν γνώσεων.

Οἱ μαθηταὶ παρακινεῖν αὐτενέργειαν καὶ δρᾶσιν νὰ προβαίνουν εἰς τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν γνώσεων.

Ὅχι πολυμαθεῖς καὶ παθητικοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ δημιουργικοὶ καὶ ἀνήσυχοι. δραστήριοι καὶ ἐργατικοί, εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ νέου βιωματικοῦ σχολείου.

Ὁ μαθητὴς αὐτενεργῶν καὶ ἐνεργοποιῶν τὰς ἐν δυνάμει ἐνυπαρχούσας εἰς αὐτὸν ψυχικὰς δυνάμεις διὰ τῆς μετὰ θάρρους καὶ τόλμης λύσεως τῶν διαφόρων σχολικῶν προβλημάτων ἀνέρχεται μετὰ γοργὸν καὶ σταθερὸν ρυθμὸν τὰς βαθμίδας τῆς πνευματικῆς του ἐξελίξεως.

Μακρὰ ὁ φόβος καὶ ἡ κατῆφεια ἀπὸ τὸ σύγχρονον σχολεῖον. Τὴν θέσιν τῶν κατέλαβε τὸ συνεργατικὸν πνεῦμα, ἡ ἀλληλοεκτίμησις καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια. Τὸ Σχολεῖον ἀπὸ χῶρος φόβου καὶ ταλαιπωρίας μετεβλήθη εἰς κυψέλην εὐχαρίστου καὶ ἀβιάστου δημιουργικῆς ἐργασίας.

Οἱ νέοι καιροὶ μετὰ τὰς καταπληκτικὰς τῶν κατακτήσεων καὶ ἐξελίξεις, ἀπαιτοῦν καὶ νέας μεθόδους εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν μικρῶν μαθητῶν μας. Μόνον μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων πορισμάτων τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ τῆς Ψυχολογίας εἰς τὴν σχολικὴν πράξιν θὰ δημιουργήσωμεν ἀνθρώπους ἱκανοὺς καὶ ἀξίους ν' ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικῶς τὰ προβλήματα τῶν καὶ νὰ καταξιώσουν μετὰ δημιουργικὰ καὶ ἀξιόλογα ἔργα τὴν ζωὴν τῶν.

Διάχυτον τὸ διδακτικὸν ὕλικὸν ὑπάρχει εἰς τὴν ζωὴν. Αἱ γνώσεις πρέπει νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ν' ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς.

Ὁ τρόπος τῆς προσκλήσεως τῶν γνώσεων πρέπει νὰ εἶναι ἐπαγωγικός καὶ νὰ κατατείνῃ εἰς τὴν δημιουργίαν βιωμάτων, ποὺ θὰ κεντρίζουν τὰ διαφέροντα τοῦ μαθητοῦ πρὸς ἔρευναν καὶ ἀναζήτησιν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀποφοίτησιν του.

Τὸ Νέον Σχολεῖον διὰ νὰ ἀποφέρῃ τοὺς πλουσίους καρπούς του, ποὺ ὁραματίζονται οἱ θεωρητικοὶ του, πρέπει νὰ ἐπέλθῃ γενικὴ ἀναδιοργάνωσις εἰς τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας ὅλης, νὰ ἐμπλουτισθῇ τοῦτο μετὰ γενικὰ καὶ βασικὰ στοιχεῖα τῶν συγχρόνων ἐξελίξεων καὶ νὰ στηριχθῇ εἰς τὰς νέας διδακτικὰς μεθόδους.

Οὐδενὸς ἐξόδου πρέπει νὰ φεισθῶμεν προκειμένου νὰ ἀνεγείρωμεν σύγχρονα ὑγιεινὰ διδακτήρια καὶ νὰ τὰ ἐμπλουτίσωμεν μετὰ διάφορα ἐποπτικὰ διδακτικὰ ὄργανα.

Ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν νέων μας ἀρκεῖται εἰς τὰς γνώσεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἐπιτακτικὴ λοιπὸν προβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς ὁργανώσεως τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς σχολικῆς ζωῆς κατὰ τρόπον ποὺ νὰ παρέχῃ ζωντανὰς καὶ βιωματικὰς γνώσεις καὶ νὰ δημιουργῇ ἄξια καὶ ἱκανὰ μέλη πρὸς ἀνύψωσιν καὶ παραγωγὴν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὑποδομὴ καὶ θεμέλιον τῆς Παιδείας μας εἶναι τὸ Δημοτικὸν μας Σχολεῖον. Ὅσον μεγαλυτέραν προσοχὴν καὶ σημασίαν ἀποδίδομεν εἰς αὐτό, τόσο βαθυτέρον ριζοβολεῖ τὸ δένδρον τῆς Παιδείας μας καὶ ἀποφέρει γνησίους καὶ εὐχύμους καρπούς.

Εἰς τὴν γενικὴν προσπάθειαν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ περιλάμπρου μεγάρου τῆς Παιδείας μας — ὡς ἐπιβάλλουν αἱ περιστάσεις καὶ οἱ καιροὶ μας — πρέπει νὰ προσέξωμεν καὶ νὰ θέσωμεν γερά καὶ ἀμετακίνητα τὰ θεμέλιά του, διὰ νὰ μὴν κτίζωμεν ἀδίκως ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Τὸ Λαϊκὸν Σχολεῖον πρέπει νὰ καταστῇ Σχολεῖον ζωῆς καὶ δημιουργίας, τηλαυγῆς καὶ φωτεινὸς φάρος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς. Πρέπει νὰ τὸ ὑψώσωμεν καὶ νὰ τὸ στήσωμεν εἰς περίοπτον σημεῖον τῶν διαφερόντων.

τῶν καὶ τῶν φροντίδων μας καὶ νὰ τοῦ διαθέσωμεν ὁ καθένας ἀπὸ τὴν σκοπιάν του ὅλα τὰ μέσα τῆς προκοπῆς καὶ τῆς ἐξελίξεώς του.

Πρώτιστον μέλημα τῆς Πολιτείας μας, προκειμένου νὰ προβῇ εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν Σχολείων μας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν μας, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ ὁλικὴ ἀνύψωσις τοῦ λειτουργοῦ τῆς Παιδείας μας. Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ παύσῃ νὰ θεωρῆται οὐραγὸς τῆς δημοσιᾶς. Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἀφελῇ ἐλεύθερος ἀπὸ οἰκονομικὰς δεσμεύσεις, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ σπουδαῖον καὶ θεῖον ἔργον του. Ἡ σχολικὴ μας μεταρρύθμισις ἀπαιτεῖ πρώτα ἀπ' ὅλα τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ δασκάλου καὶ τὴν ὁλικὴν αὐτοῦ ἱκανοποίησιν. Ὅταν ἐξασφαλίσωμεν τὸν δασκαλικὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν, ἔχομεν ἐπιτελέσει τὸ πρῶτον θετικὸν βῆμα εἰς τὴν ἀλλαγὴν καὶ βελτίωσιν τῶν πραγμάτων τῆς Παιδείας μας.

Ὅταν ἡ Παιδεία μας καταστῇ ἡ πρώτη ὑπόθεσις τοῦ ἔθνους μας, τότε δυνάμεθα βασιμῶς νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῆς χώρας μας. Ὅταν πιστεύσωμεν, ὅτι τὴν παραγωγικωτέραν ἐπένδυσιν ἀποτελεῖ ἡ Παιδεία μας, τότε δυνάμεθα νὰ προσβλέπωμεν μετὰ αἰσιοδοξίαν καὶ αὐτοπεποίθησιν πρὸς τὸ μέλλον.

Δωρεὸν Παιδεία εἰς ὅλους τοὺς νέους τῆς Πατρίδος μας εἶναι τὸ αἷμα τῆς ἐποχῆς μας. Ἀναγραφὴ μεγάλου κονδυλίου εἰς τὸν Προϋπολογισμόν μας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς Παιδείας μας εἶναι ἡ ἐπιτακτικὴ ἀπαίτησις τῶν καιρῶν μας.

Ὅτι ἡ Παιδεία εἰς μίαν χώραν ἀποτελεῖ τὸ παραγωγικώτερον καὶ ἀποδοτικώτερον κεφάλαιον, ὁμιλοῦν εὐγλώττως τὰ σημαντικὰ ἐπιτεύγματα τῶν κρατῶν ἐκείνων, ποὺ ὡς ἰδανικόν τῶν ἔθεσαν τὴν πολὺπλευρον καὶ οὐσιαστικὴν καλλιέργειαν τῶν πολιτῶν τῶν.

Ἡ Παιδεία τοῦ λαοῦ μας πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸ πάθος τῶν ἡγετῶν τῆς χώρας μας. Πρέπει αὕτη νὰ καταλάβῃ τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα εἰς τὴν ἱεράρχησιν τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, διότι μόνον οὕτω θὰ δημιουργηθοῦν αἱ ἀναγκαῖοι ἐκεῖναι προϋποθέσεις, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιταχύνωμεν τὸ βῆμα μας καὶ νὰ συγκαταλεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν προηγμένων λαῶν, ὡς ἐπιτάσσουν αἱ παραδόσεις μας καὶ τὸ λαμπρὸν παρελθὸν τῆς Φυλῆς μας.

Μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους 1964—65 καὶ ὑπ' αὐτὰς τὰς σκέψεις οἱ δάσκαλοι μας, ἀνανεωμένοι καὶ ξεβουρασμένοι ἀπὸ τὴν καλοκαιρινὴν ἀνάπαυλαν καὶ προσβλέποντες μετὰ μεγάλην εὐθύνην καὶ πίστιν εἰς τὴν ἄξιαν καὶ σημασίαν τοῦ ὕψηλός καὶ θαυμάσιου ἔργου τῶν, ρίπτονται μετὰ διάθεσιν εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς νέας γενεᾶς, τῆς χρυσῆς ἐλπίδος τῆς Πατρίδος μας.

Ἰωάν. Ἀργυρόπουλος

ΠΡΟΣ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Α'

1. Εἰσαγωγή

Εἶναι πολὺ μεγάλη ἡ ζύμωσις, ἡ ὁποία γίνεται ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια εἰς τὴν παιδαγωγικὴν. Εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου καὶ κυρίως εἰς

την 'Αμερικήν, Γερμανίαν, Αυστρίαν, Βέλγιον, 'Ελβετίαν, Γαλλίαν κ.ἄ. φυσᾶ ἕνας μεταμορφωτικός, ανατρεπτικός, ἀλλὰ δημιουργικός ἄνεμος, ὅστις ἀποτελεῖ εἰς τὸ σύνολόν του μίαν ἀληθινὴν παιδαγωγικὴν ἐπανάστασιν. Συστήματα καὶ μέθοδοι, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπιδοκιμασθῇ, ἀφήνονται τώρα ὡς ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς καὶ βλαβερὰ. Καινούρια παιδαγωγικὰ συστήματα, νέαι μέθοδοι διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς. 'Εκάστη ἐποχὴ ἔχει καὶ τὰς ἰδέας τῆς, τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν τῆς. 'Η ἀγωγή εἶναι σύμφωνος πάστοτε πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς.

Κατὰ τὰ σημερινὰ πορίσματα, ὁ παῖς διαφέρει ριζικὰ ἀπὸ τὸν παῖδα τῆς παλαιᾶς ψυχολογίας. "Ἐχει μέσα του ἐνεργητικότητα καὶ ζωντάνια. Τὸ φτιάσιμόν του εἶναι ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα. Δὲν εἶναι μικρὸς ἡλικιωμένος, ἀλλ' ἔχει τὰς ἀνάγκας του, τὰ ἐνδιαφέροντά του καὶ ἐξελλίσσεται συνεχῶς περνώντας ὠρισμένα στάδια. Τὸ φτιάσιμόν του εἶναι ἐπηρεασμένον καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. "Ἐχει ἔμφυτον τὴν κοινωνικότητα, βλέπει δὲ τὰ διάφορα πράγματα συνολικὰ μὲ τὴν συνολικὴν λειτουργίαν, ἢ ὁποῖα ἀναπτύσσεται γρηγορώτερα ἀπὸ ἐκάστην ἄλλην πνευματικὴν λειτουργίαν. 'Η ἐνέργειά του προκαλεῖται πάντοτε ἀπὸ ἓνα ἐνδιαφέρον. Συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξαν καὶ διάφοροι ἔρευναι διακεκριμένων παιδαγωγῶν, χτίζεται πλέον ἓνα ἄλλο σχολικὸν οἰκοδόμημα, ἓνα ἄλλο σχολεῖον. Τὸ νέον αὐτὸ σχολεῖον, τοῦ ὁποῦ τὴν ἰδέαν ἀκόμη βλέπομεν εἰς τὸν Montaigne, εἰς τὸν Komenius, Patision, Locke, Fenelon, Pestalozzi, Froebel καὶ περισσότερον εἰς τὸν Rousseau, σέβεται τὴν ζωὴν, τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ παιδὸς καὶ φροντίζει διὰ τὴν σωματικὴν του υἰεῖαν. Σέβεται ἐπίσης τὴν ἡλικίαν, τὴν ἀτομικότητα του καὶ καλλιεργεῖ τὰ κοινωνικὰ συναισθήματά του.

Τοιοιουτρόπως βλέπομεν τὸ σχολεῖον νὰ παίρνῃ μίαν διαφορετικὴν ὄψιν καὶ νὰ τοῦ ἀποδίδεται τὸ ὄνομα «Τχολεῖον 'Εργασίας».

2. ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3. 'Η ἰδέα τοῦ Σχολ. 'Εργασίας

'Η ἰδέα τοῦ Σχολεῖου 'Εργασίας ἐγεννήθη ἀπὸ τὰς σφαλερὰς ἀντιλήψεις καὶ τὴν μονομέρειαν τοῦ παλαιοῦ σχολεῖου, τοῦ σχολεῖου τῆς μαθήσεως καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν μεταβολὴν εἰς τὰς γενικὰς ψυχολογικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς καὶ τῆς παιδολογίας. Γνωρίζομεν πῶς τὸ παλαιὸν σχολεῖον ἐστηρίζετο κατὰ τὸ μεγαλύτερόν του μέρος ἐπάνω εἰς τὴν μνήμην. 'Η κυριώτερα του γραμμὴ ἦτο, καὶ εἶναι δυστυχῶς ἀκόμη, πῶς νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα γράμματα καὶ νὰ τὰ διατηρήσουν εἰς τὴν μνήμην τους. 'Εκάστη μεθοδικὴ προσπάθεια ἐστρέφετο γύρω εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν, δι' αὐτὸ δικαίως ἐχαρακτηρίσθη ὡς σχολεῖον τῆς μαθήσεως ἢ καὶ σχολεῖον τοῦ βιβλίου, διότι μίαν πηγὴν τὴν ὁποῖαν ἔπαιρναν οἱ μαθηταί, τὴν γνῶσιν, ἦτο ἐκτός τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ βιβλίου.

Λίγος χρόνος ἔφθανε διὰ νὰ χαθῇ μέσα εἰς τὰ σκότη τῆς λήθης ὡς σαπουνόφουσκα τὸ ἀφθονον ὕλικόν, τὸ ὁποῖον εἶχε κάποτε ἐντυπωθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μὲ κόπους καὶ μὲ βάσανα.

Τὸ σημερινὸν Νέον Σχολεῖον ξεκινᾷ τώρα ἀπὸ τὰ πορίσματα τῆς βουλητικῆς ψυχολογίας καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου καὶ ψυχολόγου Wunexit, ὁ ὁποῖος τονίζει πῶς «ὅλη ἡ ζωὴ εἶναι ἐνέργεια» καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποὺ ἀνεγνώρισε ὁ Natorp, πῶς «ἡ ἁρμονικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου γίνεται καλλίτερα μέσα εἰς τὴν ζωντανὴν κοι-

ωνίαν» καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο γεγονὸς πῶς «ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔμπορεῖ νὰ νοηθῇ παρὰ μόνον μέσα εἰς τὴν ὁλότητα ἀνθρώπων».

Συμφώνως πρὸς τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ Wundt καὶ τὰ παραπάνω γεγονότα, τὸ σχολεῖον ἐργασίας δὲν ἔμπορεῖ πλέον, ὅπως τὸ παλαιὸν σχολεῖον, νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν τὴν παθητικὴν ἀπόκτησιν γνώσεων ἀπὸ τὸν μαθητὴν καὶ τὴν ἐξαναγκαστικὴν ἀπόδοσίν του, ἀλλὰ ἡ μέθοδος τοῦ σχολεῖου ἐργασίας εἶναι ἐνέργεια, δρᾶσις, μάθησις μὲ ἐλευθέραν ἐργασίαν.

'Ο Wundt εἰς ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Ν.Σ., λέγει εἰς τὴν ψυχολογίαν του: Τὸ οὐσιώδες πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι ἡ μνήμη, ἡ φαντασία καὶ ἡ νόησις αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ πρωταρχικὸν φαινόμενον εἶναι ἡ δρᾶσις του καὶ τὰ συναισθήματά του. Πόσοι ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἐγνωρίσαμεν ἀνθρώπους κατὰφορτους ἀπὸ σοφίαν, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι ὅμως ἀπέτυχον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, διότι ἔλειπεν ἀπ' αὐτοῦς τὸ στοιχεῖον τῆς βουλήσεως καὶ τῆς δράσεως. Δεύτερος λόγος οὐσιώδης εἶναι, ὅτι καὶ αἱ γνώσεις τῶν ἐφ' ὅσον δὲν συνεδέθησαν μὲ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἐστάθησαν ἀνίκανοι νὰ βοηθήσουν τὰ ἄτομα αὐτά. 'Απὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Π.Σ. ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν, ἐνεφανίσθη τὸ Ν.Σ. ἢ Σχ. 'Εργ. κατὰ τὸν Kerschensteiner τὸ Σ. Δράσεως κατὰ τὸν Lin καὶ ἐπιζήσεων κατὰ τὸν E. Σούρλαν, "Ελληνα παιδαγωγόν.

4. 'Ιστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ Ν. Σχολεῖου

Μιά ἔρευνα τοῦ μέλλοντος ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ἀποκαλύπτει, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τόσον εἰς τὴν πατρίδα μας ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄλλα κράτη, πέρασε διάφορα στάδια ἐξελίξεως, ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὰ κρατοῦντα κοινωνιολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς. "Ἐτσι. ἐνῶ εἰς τὴν 'Αθήναι μέχρι τοῦ 479 π.Χ. τίθεται ὡς σκοπὸς ἡ εὐημερία τῆς πολιτείας διὰ τῆς ἀναδείξεως ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν γειτονικὴν Σπάρτην ἐτίθετο ὡς τοιοῦτος ἡ δημιουργία ἱκανῶν πολεμιστῶν καὶ γενναίων.

Κατὰ τὸν αἰῶνα ὅμως τῶν Φώτων ὁ Ρουσσώ καὶ ὁ Πεσταλότσι, ζητοῦν τὴν προπαρασκευὴν τοῦ παιδὸς διὰ τὴν κοινωνίαν.

Φθάνομεν εἰς τὸν 19ον αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπερτέρησε τελικῶς τὸ σύνθημα «'Η γνῶσις εἶναι δύναμις».

Οὔτε ὅμως αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, διότι τὸ Π.Σ. ἔθεσεν μεσότητον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας. "Ἐθεσεν ὡς ἰδανικὸν τὸ ἀτομιστικὸν καὶ ὄχι τὸ κοινωνικόν.

'Επὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ 'Ερβάρτου ἐπεκράτει ὁ ἰδεαλισμὸς, φιλοσοφικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον πρωταρχικὴ αἰτία καὶ πρωταρχικὸν στοιχεῖον τοῦ κόσμου εἶναι τὸ πνεῦμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὕλην. Μὲ τὸ πνεῦμα ἐπεδίωξε τὴν ἡθικοποίησιν τοῦ ἀτόμου. "Ἐθεώρει τὸν μαθητὴν ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἐν σμικρῷ (βασικὸν σφάλμα), τὸ ὁποῖον ἔχει τὰ αὐτὰ ὄργανα καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ ὀρίμου ἀνθρώπου, διαφέρει δὲ αὐτοῦ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἔντασιν τῶν λειτουργιῶν.

'Η ψυχὴ, κατὰ τὸν 'Ερβάρτον, δὲν εἶναι «ἄγραφος χάρτης», ἀλλὰ ἓνας ζωντανὸς καὶ αὐθύπαρκτος καὶ αἰζῶς ὁργανισμὸς. 'Η θεωρία τοῦ 'Ερβάρτου ποὺ ἐφαντάσθη τὰς παραστάσεις ὡς μοναδικὴν ἀρχὴν τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἀνετράπη ἀπὸ τὴν νεωτέραν ψυχολογίαν.

Τὸ Ν.Σ. εἶναι στηριγμένον εἰς τέσσαρα διδάγματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὰ ψυχολογικὰ θεμέλια, εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἑξῆς:

α) 'Η ἔννοια τῆς ἐνείας ἐμφανίσεως τῆς ψυχῆς.

β) 'Η ἔννοια τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου.

- γ) 'Η έννοια της ατομικότητας και
δ) 'Η έννοια της διαρκούς εξέλιξεως.

Το Π.Σ. παρημέλησε την κοινωνική αγωγή, «ένῳ πρώτιστος σκοπὸς τοῦ Ν.Σ. εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀσκησις εἰς συνεργασίαν καὶ ἀλληλεγγύην». 'Η ἐπιτυχία πάσης παιδαγωγικῆς ἐνεργείας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως τῶν ἐνστίκτων καὶ διαφερόντων τοῦ παιδὸς καὶ ὅχι ἐκ μόνης τῆς προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ξηρῶν γνώσεων. Τὸ σχολεῖον εἶναι κοινωνία, εἰς τὴν ὅποιν πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἐν μικρῷ πᾶσαι αἱ ἐνεργεῖαι τῆς εὐρείας ἐνηλίκου κοινωνίας, εἰς τὴν ὅποιν ἡσκημένον τὸ παιδίον πρέπει νὰ μεταβῇ.¹

Τὸ Π.Σ. δὲν ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὰς κραυγὰς τῶν ἀντιφωνούντων, ἀλλὰ ἀπὸ ἔγκυρα ἐπιστημονικὰ δεδομένα.

Ἐναντίον τῆς νοησιαρχικῆς ψυχολογίας ὠρθώθη ἡ σημερινὴ βουλησιαρχικὴ ψυχολογία. 'Η ψυχολογία αὕτη δὲν θεωρεῖ ὡς πρωταρχικὸν στοιχεῖον τῆς ψυχικῆς μας ζωῆς τὴν διανόησιν, ἀλλὰ τὴν θέλησιν. Καὶ τὴν θέλησιν αὕτη τὴν ἐπηρεάζομεν μὲ τὴν ἐνεργείαν, μὲ τὴν δρᾶσιν.

5. ΜΕΓΑΛΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

Θεμελιωταὶ τοῦ Σχολείου Ἑργασίας

Τὸν 27ον αἰῶνα ὁ Comenius θέλει νὰ ἀκολουθῇ ἡ αγωγή τὴν φύσιν τοῦ παιδός, νὰ εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν του, μὲ τὰς ἐμφύτους προδιαθέσεις του.

ROUSSEAU

Ὁ πρῶτος παιδαγωγὸς ποὺ ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀξίας τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ κατέληξε εἰς ἓνα συμπέρασμα ἱκανοποιητικὸν καὶ σύμφωνον μὲ τὰ διδάγματα τῆς σημερινῆς ψυχολογίας εἶναι ὁ Rousseau.

«'Η φύση», λέγει, θέλει τὸ παιδί παιδί, προτοῦ γίνῃ ἄντρας. 'Η παιδικὴ ἡλικία σκέπτεται καὶ αἰσθάνεται μὲ τὸ δικό της τρόπο, ἔχει τὴ δική της ζωὴ. Σεβασθῆτε, λοιπόν, τὸ παιδί, δόστε ἐλευθερίαν στίς κινήσεις του, ποὺ δὲν πρέπει νὰ κατασταλοῦν. Ἀφήστε τὴ φύση νὰ ἐνεργῇ καὶ μὴ μπερδεύετε ἐσεῖς στὴ δουλειά της, γιὰ νὰ μὴ φέρνετε ἀντίπροξενον στίς ἐνεργειάς της».

Ἐκαστον ἄτομον διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα κατὰ τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρακτηριστικά, ἔχει τὴν ατομικότητά του. Ἐκαστος παῖς ἔχει τὴν ἰδικήν του πνευματικὴν κατάστασιν καὶ πρέπει συμφώνως πρὸς αὐτὴν νὰ διαπαιδαγωγηθῇ.

Κατὰ τὸν Πεσταλότσι, «κανένα ἀνθρώπινον ὄν δὲν ἔμπορε νὰ πάρῃ τὴν αγωγήν του ἀπὸ ἓνα ἄλλο ὄν... Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀναπτύσσωνται ἐλευθέρως αἱ διαθέσεις καὶ ἱκανότητες ἐκάστου παιδός, διότι αὗται φανερῶνουν τὴν ἀληθινὴν του φύσιν».

Αἱ παρακάτω κοινωνικαὶ καὶ διδακτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Πεσταλότσι ἀποτελοῦν σύμβολα τῆς σημερινῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, 1) Ἐκαστος ἀνθρώπος πρέπει νὰ εἶναι αὐτοδημιούργημα. 2) Καλλιτέρευσιν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, μὲ δημιουργίαν τῶν ἀναγκαίων οἰκονομικῶν προϋποθέσεων, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ὑψωθῇ ὁ λαὸς πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς, διότι μέσα εἰς τὸν βοῦρκο τῆς δυστυχίας δὲν ἔμπορεῖ ὁ

1. Γ. Σακελλαρίου : «'Η ψυχολογία τοῦ παιδός».

ἀνθρώπος νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀληθινὸν ἀνθρωπισμόν. 3) Βοήθεια διὰ αὐτοβοήθεια. 4) Ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἔβαλεν ἡ φύσις μέσα εἰς τὸν ἀνθρώπον (κεφαλὴ, καρδιὰ καὶ χέρι). 5) Ἡ χειροτεχνικὴ ἐργασία μέσα εἰς τὸ σχολεῖον. ὅπως τὸ κλώσιμον τοῦ βάμβακος, ἀσχολαί μέσα εἰς τὸν κήπον κ.ἄ.

Ὁ Sieber (Ζίμπερ), λέγει σχετικὰ εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφει «Σχολεῖον Ἑργασίας»: «Μὲ σχολεῖον ἐργασίας νοῶ τὸ σχολεῖον, ἐργασίας, ὅπου αἱ διαφορώταται μορφαὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, καθὼς καὶ ἡ μορφοποίησις τῶν γνώσεων εὐρίσκουν πλατὺ στάδιον καὶ ὅπου ἡ ἀπόκτησις τῶν γνώσεων δὲν γίνεται διὰ τῆς μεταδόσεως, ἀλλὰ διὰ ξεχωριστῆς ἐνεργείας τοῦ μαθητοῦ, μὲ ἰδικήν του παρατήρησιν καὶ πειραματισμόν».

Ὁ Γεώργιος Wollf (Βόλφ): «Μόνον ἐκεῖ ἐργάζεται ἓνα σχολεῖον, ὡς σχολεῖον ἐργασίας, ὅπου οἱ μαθηταὶ ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην κινεῖται εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξάρτητον δρᾶσιν καὶ ἀφομοιώνουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ σοβαρότερον γνῶρισμα τοῦ σχολείου ἐργασίας».

Ὁ θερμότερος ὁπαδὸς καὶ πατέρας τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως Kerschensteiner λέγει: «Σ. Ἑργασίας εἶναι ἡ ἀνεξάρτητος ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων τῆς παιδείας καὶ μάλιστα μία ἐπεξεργασία, ἡ ὁποία γίνεται ἀπὸ ὁκόκληρον τὴν ζώην».

Οὗτος διεκήρυξεν ὅτι: «Ὅσον στενότερον δύναται νὰ συνδεθῇ ἡ ἐξέλιξις τῶν δεξιοτήτων τῆς χειρὸς, τόσον ἐπιτυχεστέρα εἶναι ἡ ὀργάνωσις τοῦ Δημ. Σχολ. τόσον φυσικώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐξελίσσονται καὶ αἱ πνευματικαὶ δεξιότητες».

Ὁ Otto Erler λέγει: «Δὲν ἀναγνωρίζω τὴν φύσιν τοῦ Σχ. Ἑργασίας μόνον ἐκεῖ ὅπου εἰσῆλθε ἡ χειροτεχνία, ἀλλὰ καὶ ἐκάστην ἄλλην ἐνασχόλησιν τῆς χειρὸς εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ δεξιότης εἶναι ἓνα πολὺ σοβαρὸν ἀντικείμενον εἰς τὸ Ν.Σ., σοβαρότερον ὅμως εἶναι νὰ προσαρμόζεται ἐκάστη διδασκαλία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὕλην καὶ τὴν μέθοδον εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς ἐργασίας».

Ὁ Löwenec (Λαιβενέκ) λέγει: «Μὲ διδασκαλίαν ἐργασίας πρέπει νὰ δεχτοῦμε ἐκάστην διαρρύθμισιν τῆς διδασκαλίας, ἡ ὁποία γίνεται μὲ σκοπὸν τὴν ἀνεξάρτητον ἐπεξεργασίαν τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς. Τὸ Ν.Σ. ποτίζεται ἀπὸ μίαν ἐνιαίαν ἰδέαν, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθέρας δημιουργίας. Εἰς τὸ Ν.Σ. ἐκάστη ἐργασία, τόσον ἡ χειροτεχνικὴ καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ, πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχὴν «Ἐνεργητικότης τοῦ μαθητοῦ, ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρως ἐπεξεργασία ἐκάστης ὕλης ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς, ἀνάπτυξις τῆς βουλήσεως διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς προσωπικότητος, μὲ σκοπὸν τὴν συνεργασίαν διὰ τὴν ἠθικοποίησιν τῆς κοινωνίας».

Ὁ Gaudig (Γκάουντιχ) παραδέχεται εἰς τὸ Ν.Σ. γιὰ κύριον γνῶρισμα τὴν ἐλευθερίαν. «Ἡ ἐργασία πρέπει νὰ εἶναι ἐλευθέρως» δηλ. πρέπει νὰ ἔχη τὰς πηγὰς τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ παιδός καὶ νὰ εἶναι ἐλευθέρως ἐκδηλώσις ἐσωτερικῆς ἀνάγκης».

Δὲν κατενόησαν τὴν κολοσσιαίαν μορφωτικὴν ἀξίαν, τὴν ὅποιν ἔχουν αἱ δημιουργικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν αγωγήν εἰς τὸν αὐτοέλεγχον καὶ τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν πραγματικότητα ἐργασίαν.

Μέχρι τὸ 1914 τὸ Ν.Σ. εἰς τὴν Γερμανίαν ἦτο στηριγμένον εἰς μίαν ἰδεαλιστικὴν παιδαγωγικὴν ἐποικοδομημένην μὲ τὰς ἰδέας τῆς μορφώσεως τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ ἰδεώδους τὴν ἀποψιν. Ἀργότε-

νωνίας στους περισσότερους μήνες του έτους, του περιωρισμένου ή και καμμιὰ φορά ανύπαρκτου περιουσιακού εισοδήματος, της έλλειψης οικιακής σύγχρονης στέγης κ.λ.π.

Οί γονεῖς γιὰ ὅλο τὸ χρόνο ρίχνονται στὴ σκληρὴ βιοπάλη, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ συντηροῦν τὶς οἰκογένειές τους. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς καλλιεργοῦν τὸν μικρὸ γεωργικὸ κλῆρο ποὺ ἔχουν στὸ χωριὸ καὶ μετέρχονται καὶ δεκάδες ἄλλα ἐπαγγέλματα¹, γιὰ νὰ τὰ δῶναι πέρα στὴ ζωὴ. Ἄλλοι μὲ τὰ λίγα ἢ καὶ πολλὰ γιδοπρόβατά τους φεύγουν τοὺς χειμερινοὺς μήνες γιὰ τὰ χειμαδιά², ἀφοῦ ἀφήσουν τὰ παιδιὰ μοναχὰ τους στὸ χωριό, γιὰ νὰ φοιτήσουν στὸ Σχολεῖο. Πολλοὶ σκορποῦν γιὰ μεροδούλι σὲ διάφορα μέρη τῆς Πατρίδας μας καὶ κάνουν δλόκληρους μήνες νὰ γυρίσουν στὸ σπίτι τους. Ἄλλοι ἀκόμη φεύγουν σὲ μακρινές, πέρα ἀπὸ τὴν πατρίδα μας χώρες, ἀφοῦ μοιράσουν³ τὰ παιδάκια τους σὲ στενοὺς συγγενεῖς των, γιὰ νὰ τὰ βλέπουν καὶ νὰ τὰ συντηροῦν. Ἔτσι τὰ περισσότερα παιδιὰ μένουν χωρὶς τοὺς γονεῖς των στὸ χωριό. Ὁλομόναχα καὶ ξεπεταρούδια ἀκόμη δέχονται στὶς τρυφερὲς ψυχές τους τὴν πίκρα καὶ τὸν πόνο ἀπ' τὴν ἐγκατάλειψη καὶ ὀρφάνεια. Τὸ γέλιο τῆς μάνας καὶ τὸ χᾶδι τοῦ πατέρα εἶναι σπάνιο γι' αὐτά. Καὶ ὅμως, οἱ μικροὶ αὐτοὶ μάρτυρες φοιτοῦν τακτικὰ στὸ Σχολεῖο. Γιὰ νὰ τὸ φτάσουν περπατοῦν δυὸ καὶ τρεῖς ὥρες τὴν ἡμέρα, πολὲς φορές. Περνοῦν μέσ' ἀπὸ λογιιάδες, λαγγάδια, ξυλογέφυρα ἐπικίνδυνα καὶ κατασκόδρομους ὥσπου νὰ ῥθοῦν στὸ Σχολεῖο. Βλέπει κανένας μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ξυπόλυτα νὰ δρασκελοῦν ἐπάνω στὸν πάγο καὶ στὸ χιόνι, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὰ μαθήματά τους. Μὲ μισὸ σακκάκι καὶ ἓνα χιλιομπαλωμένο ρουχαλάκι στὸ κορμί των κατορθώνουν νὰ φθάσουν στὸ Σχολεῖο ἀψήφωτους τὰ τσουχερά κρύα καὶ τοὺς βοριάδες.

Γ' ΤΙ ΕΤΡΩΓΕ ΑΛΛΟΤΕ Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΣΤΟ ΟΡΕΙΝΟ ΧΩΡΙΟ.

Ἀπ' τὴν πραγματικότητα ποὺ ἔζησα ὑπηρετώντας σὲ ὀρεινὰ χωριά τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῆς Ἡπείρου, παρατήρησα πὼς οἱ περισσότεροι, ἂν μὴ ὅλοι, οἱ μαθητὲς τοῦ Σχολείου μου ὑποσιτίζονταν. Ὅσες φορές ρωτοῦσα τοὺς μαθητὲς μου τί ἔφαγαν τὸ πρωῒ στὸ σπίτι τους, προτοῦ ἔλθουν στὸ Σχολεῖο, λάβαινα τὴν ἀπάντησι: Φασόλια, πατάτες, ρεβύθια, τυρί, γάλα, ξυνόγαλο, γιαούρτι κ.τ.δ. Τὸ κρέας ἢ τὸ ψάρι γιὰ τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἀποτελοῦσε σπάνια τροφή. Ὅταν ρωτοῦσα τοὺς γονεῖς των, πότε τρῶνε κρέας τὰ παιδιὰ των, μοῦλεγαν κάπως χαριτολογώντας: «Χ' στοῦ, Λαμπρή καὶ Παν' γὺρ τρώμ ἡμεῖς κριάς Δάσκαλι...!»

Ὅσοι μαθητὲς ἀναγκάζονταν νὰ διημερεύουν στὸ Σχολεῖο εἶχαν γιὰ μέσημεριανή τροφή τους λίγες πατάτες βραστές ἢ ἓνα αὐγὸ καὶ λίγες ἑληές ἢ λίγο τυρὶ μὲ λίγο καλαμποκόψωμο.

Καμμιὰ φορά ἔτρωγαν στὸ δρόμο τὸ λίγο αὐτὸ φαγητό του καὶ ἔτσι ἔμειναν νηστικοὶ τὸ μεσημέρι στὸ Σχολεῖο. Ἔτσι μὲ τὸ στομάχι ἀδειανὸ οἱ μαθητὲς αὐτοὶ κάθονταν νὰ παρακολουθήσουν μάθημα στὴν αἴθουσα τοῦ Σχολείου. Μὲ πρόσωπα ἐξαντλημένα, μὲ μάτια θαμπωμένα ἀπ' τὴν πείνα καὶ κορμιὰ μουνδιασμένα καρφώνονταν στὰ θρανία σὰ φαντάσματα, γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὰ μαθητικά τους καθήκοντα.

Δ' ΜΕ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ, ΑΛΛΑΞΕ ΟΥΨΗ ΤΟ ΟΡΕΙΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ «μπομπόττα⁴», τὸ χτωχὸ φαγητὸ καὶ τὸ κρεμμύδι ἢ λίγες ἑληές κλπ., ποὺ

1. Ἔτσι συμβαίνει στὰ ὀρεινὰ χωριά μας οἱ γεωργοὶ νᾶναι συγχρόνως καὶ κτίστες, ξυλουργοί, ὑποδηματοποιοί, λατόμοι, ἀρτοποιοὶ, μελισσοκόμοι, κτηνοτρόφοι, ὀργανοπαῖχτες κλπ.

2. Χειμαδιά εἶναι τὰ χαμηλὰ μέρη, ὅπου περνοῦν οἱ τοελλυγάδες μὲ τὰ κοπάδια των τὸ χειμῶνα.

3. Αὐτὸ γίνεται, τότε ποὺ φεύγει ἡ μάνα καὶ ὁ πατέρας μαζί καὶ ἀφήνουν μικρὰ παιδιὰ στὸ χωριό.

4. Ἔτσι λένε τὸ καλαμποκόψωμο στὰ ὀρεινὰ χωριά μας.

ἀποτελοῦσαν τὴν μοναδικὴ τροφή τῶν ὀρεινῶν μας μαθητῶν γιὰ ὅλη τὴν ἡμέρα ἀντικαταστάθηκαν σήμερα μὲ ἐξαιρετικὸ μεσημεριανὸ μαθητικὸ συσσίτιο. Οἱ μαθητὲς λαβαίνοντας τὴν πλούσια μερίδα συσιτίου στὸ Σχολεῖο, νοιώθουν ζαντανὴ τὴν στοργὴ τῆς Πολιτείας καὶ τὴν εὐγνωμονοῦν. Τὰ πρόσωπά των, ὅπου ἦταν ζωγραφισμένη ἡ φτώχεια καὶ ἡ δυστυχία, ἀστράφταν ἀπὸ εὐτυχία καὶ μὲ μάγουλα ροδαλὰ πλέον καὶ μάτια ὅλο ζωντάνια εἶναι ἔτοιμα νὰ παίξουν, νὰ ἐργασθοῦν καὶ νὰ ἀποδώσουν μὲ τὸ παραπάνω στὰ μαθήματά των. Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σχολικὸ ἔργο τὰ μαγνητίζει καὶ τὰ τραβάει. Ἐρχονται στὸ Σχολεῖο μὲ ὄρεξη καὶ παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα μὲ ἀσύγκριτα μεγαλύτερη σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀντοχή. Ἡ ὑπνηλία¹ καὶ ἡ εὐκολη κόπωση, ποὺ σῶριαζε ἄλλοτε ἡ πείνα τοὺς πτωχοὺς ὀρεινοὺς μας μαθητὲς, ὑποχώρησαν.

Ε' ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

Ἡ λειτουργία Μαθητικῶν συσιτίων στὰ ὄρη καὶ ὀρεινὰ χωριά μας δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα στὸ Δάσκαλο, ποὺ τὸν φέρουν πολλὲς φορές καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς ἀπελπισίας.

Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ μεταφορὰ τῶν τροφίμων στὰ ὀρεινὰ σχολεῖά μας. Κατὰ τὰ συνηθισμένα ἢ προμήθεια τῶν ἐφοδίων συσιτίου γίνεται μετὰ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτώβρη. Τότε δηλαδὴ ποῦ, μὲ τὶς πρώτες καταρρακτώδεις βροχὲς τοῦ Φθινοπώρου, χαλοῦνε τὰ πεζούλια τῆς πρόχειρης συγκοινωνίας τοῦ χωριοῦ ἢ κυλοῦνε μὲ τὰ πρώτα νερὰ σάρες², ποὺ ἐμποδίζουν τὴν συγκοινωνία ἢ πέφτουν ἐλατιάδες καὶ πλατάνια ἢ μεγάλα θράχια καὶ φράζουν τὸν δρόμο γιὰ τὸ ξέμακρο χωριό. Ἔτσι ὅχι μόνο μ' ἅμαξι εἶναι ἀδύνατη ἡ συγκοινωνία, ἀλλὰ καὶ μὲ μουλάρια ἀκόμη. Μ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, γιὰ νὰ γίνη ἡ μεταφορὰ τῶν τροφίμων λαβαίνει χώρα δλόκληρη Ὀδύσσεια. Μεταφέρονται πρώτα στὸ κεκτριώτερο χωριὸ μὲ μύριες δυσκολίες. Ξεφορτώνονται κατόπιν ἐκεῖ καὶ ἀποθηκεύονται. Μετὰ, μὲ τὰ ζῶα τους ἢ στὶς πλάτες τους, τὰ φέρουν οἱ γονεῖς στὸ Σχολεῖο. Στὴν προσπάθεια μεταφορᾶς τῶν ἐφοδίων τοῦ συσιτίου, δὲν μένει ἔξω ὁ Δάσκαλος. Θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας τρέχει καὶ αὐτός, δοῖται, δάζει στὸ φιλότιμο τοὺς γονεῖς παρακαλεῖ τὸν καθένα, ἐξοδεύει χρήματα ἀπ' τὴν τσέπη του πολὺς φορές καὶ γεύεται χίλιες δυὸ πίκρες καὶ στενοχώριες. Τὸν βλέπεις νὰ λασπώνει φορτώνοντας—στὴν ἀνάγκη—ἢ ξεφορτώνοντας τὰ τρόφιμα, νὰ γίνεται ὅλο ἀλεύρι στὰ ρούχα του, νὰ μουσκεύει τρέχοντας τοὺς δρόμους κλπ. Μὴ σὰς φαίνεται παρὰ ἄξενο!.. Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ὑποφέρουν οἱ Δασκάλοι, γιὰ χάρη τῶν μαθητῶν των, στὰ ὀρεινὰ χωριά.

Ἄλλο πρόβλημα εἶναι ἡ ἐξασφάλιση χώρων παρασκευῆς τῶν συσιτίων στὸ Σχολεῖο. Ἡ κουζίνα γιὰ τὸ μαγεῖρεμα τοῦ φαγητοῦ καὶ ὁ φούρνος γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ εἶναι τὰ πιὸ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ συσιτίου σ' ἓνα Σχολεῖο. Καὶ ἐδῶ πρωτοστατεῖ ὁ δάσκαλος! Μὲ τὴ συνεργασία τῶν ἀρχῶν τῆς Κοινότητος καὶ τὴν βοήθειαν τῶν γονέων, θὰ φτιάξῃ δίπλα στὸ σχολεῖο τοὺς χώρους συσιτίου.

Ἐπίσης ἡ ὑπαρξὴ ἀποθήκης γιὰ τὰ ὑλικά συσιτίου εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ ἀποφεύγεται τὸ σπείλαγμα τῶν τσουβαλιῶν ἀλεύρου ἢ ἄλλων τροφίμων στοὺς διαδρόμους τοῦ σχολείου ἢ στὸ γραφεῖο ἢ στὶς αἰθούσες διδασκαλίας, πράγμα τελείως ἀκαλαίσθητο καὶ ἀνθυγιεινόν.

Πέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ ὀρεινὸ σχολεῖο, ποὺ ἔχει συσσίτια μεσημεριανὰ, χρειάζεται ἐστιατόριο, ὅπου οἱ μαθητὲς κατὰ τρόπο πολιτισμένο θὰ λαβαίνουν τὸ φαγητό των.

1. Ἰδὲ σχετικὰ εἰσήγησι τοῦ Ἐπιθεωρητῆ κ. Βασ. Θεοφανοπούλου, μὲ τίτλο «Ἐκπαιδευτικὴ ἀποψὶς τῶν Μαθητικῶν Συσιτίων κλπ.» σελ 64 μέχρι 73, στὸ βιβλίο «ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ».

2. Σάρες=ὄγκοι ἀπὸ χώματα.

Πρέπει να λείψη το οίκτρο θέαμα να τρώνε δοθιοί οι μαθητές στους διαδρόμους του σχολείου ή έξω στην αυλή. Άξιζει να παινέση κανένας την προσπάθεια πολλών δασκάλων, που αντιμετωπίζοντας αποτελεσματικά το ζήτημα αυτό δημιούργησαν σύγχρονα εστιατόρια στα σχολεία των.

Ένα ακόμη πρόβλημα είναι και τα άτομικά σκεύη συσστίλου των μαθητών. Κι αυτό πρέπει να αντιμετωπίζεται στα σοβαρά απ' το δάσκαλο. Οι γονείς δεν δίνουν και τόση σημασία σ' αυτό. Έτσι οι μαθητές έρχονται στο σχολείο όχι με καθαρά, πολλές φορές, σκεύη, με κίνδυνο δηλητηριάσεως των ή και άλλων συνεπειών.

Επίσης και η προμήθεια των απαραίτητων σκευών, για την παρασκευή του συσστίλου στο σχολείο, πρέπει να γίνεται έγκαιρα.

Αυτά είναι τα κυριώτερα προβλήματα που δημιουργούνται στο σχολείο απ' τα μαθητικά συσστήματα, που μαζί με άλλα δευτερεύοντα πυργώνουν μια σοβαρή σχολική κατάσταση μπροστά στο δάσκαλο. Απ' την όρθη λύση των θεμάτων τούτων εξαρτάται πολύ η προαγωγή του σύγχρονου όρεινου σχολείου σ' ένα τέλειο και μοντέρνο σπίτι, όπου μέσα θα βασιλεύη το γέλιο, το παιχνίδι, ή εργασία και ή χαρά των μαθητών.

ΣΤ'. ΑΝΤΙΕΘΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΡΓΟ

Όπως έγινε προηγούμενα λόγος, τα συσστήματα δεν βλάπτουν, αλλά ωφελούν την εργασία του σχολείου.

Είμαστε όμως υποχρεωμένοι να έπισημάνωμε μερικά σημεία που δηλητηριάζουν κάθε θετική προσπάθεια του δασκάλου.

Και εξηγούμε:

— Φτάνει και παραφτάνει η υπεράνθρωπη εργασία του δασκάλου για την έννημέρωση των τόσων διδίων συσστίλου και για τον συντονισμό, όπως παραπάνω είπαμε, όλων εκείνων των εργασιών για την καλή λειτουργία του συσστίλου στο σχολείο¹. Με τον όγκο αυτής της πρόσθετης εργασίας ο δάσκαλος ξοδεύει για δουλειά και αυτές τις νυκτερινές ώρες ανάπαυσης του. Αναλώνει μερόνυχτα τις δυνάμεις του και την υγεία του, για το καλό των μαθητών του, για το καλό του σχολείου του. Και να σκεφθώ κανένας πως ο δάσκαλος στο όρεινο χωριό μετέχει σε περισσότερες από τριάντα έπιτροπές, στις οποίες προσφέρει τον ιδρώτα του. Και δεν φθάνουν αυτά μόνον. Αναλαβαίνει και γραμματέας της Κοινότητας, όπου δεν υπάρχει γραμματέας. Έτσι φορτώνεται στις ράχες του ένα πελώριο, 'Ηράκλειο έργο!

Στο υπεράνθρωπο αυτό έργο πρέπει να αφήσωμε ήσυχο το δάσκαλο... Μερικοί απ' τους γονείς δεν πρέπει για το τίποτε να τον στενοχωρούν και να του μαραίνουν το ζήλο για εργασία. Τουναντίον πρέπει να του συμπαραστέκονται σ' όλα στην άγια ύπόθεση της λειτουργίας συσστίλου στο σχολείο. Το θλιβερό κατάντημα ν' αναφέρουν ή να σχολιάζουν ή και να μηνύουν το δάσκαλο γιατί ο φόβος δεν έφησε κάποτε καλός² το ψωμί ή γιατί μπήκαν ποντίκια³ στην αποθήκη τροφίμων ή γιατί δεν είχε ξύλα⁴ για να φτιάση το πρωϊνό ρόφημα κλπ., πρέπει να πάψη πέρα για πέρα.

1. 'Ιδε σχετικά στο σύγγραμμα «ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ» Μ. Παπαμαρρου, σελ. 11 - 15.

2. Με λύπη βλέπομε. έμεις οι δασκάλοι μερικούς κακόβουλους γονείς να παίρνουν άψητο. καμμιά φορά, ψωμί και να κάνουν ολόκληρη πολιτική στο καφενείο του χωριού ή και μέσα σ' όλο το χωριό σε βάρος του δασκάλου.

3. Νά, μέρος αναφοράς ενός διανοούμενου (!) κάποιου χωριού έναντιον του δασκάλου: «... πόντικες έντομα (!) είσηλθον εις τα άλευρα του σχολείου, όπου έποίησαν φωλεάς... καί... καί!...».

4. Σ' ένα χωριό έμήνυσαν μερικοί γονείς το δάσκαλο, γιατί — όπως έμαθα —

Έτσι, άφημένος ήσυχος στο έργο του ο δημιουργικός δάσκαλος του όρεινου χωριού και γενικά της υπαίθρου, θα βγάλη μέσα απ' τα στίβαρά χέρια του πιο άνωτερο, πιο θαυμαστότερο, πιο ιδεωδέστερο το αύριανό μέλλον της Φυλής μας!..

Δόξα και τιμή στον ΕΛΛΗΝΑ ΔΑΣΚΑΛΟ!.. Στο θεμελιωτή και δημιουργό κάθε ώρας προσπάθειας του τόπου μας!..

Νικόλαος Ντασκαγιάννης

δεν έδειξε λεπτή συμπεριφορά στο παιδί του γραμματέα της Κοινότητας κατά τη διανομή ενός συσστίου και γιατί μία μέρα ο δάσκαλος δεν είχε μαζεμένα ξύλα, για να κάνει το ρόφημα των μαθητών. Έπρεπε δηλαδή ο δάσκαλος να γίνη ξυλοκουβαλήτης!

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Έσβησε ο Μέγας..., τρεμοσαλεύει
ο άποσπερίτης, λάμπει ή 'Ελλάδα...
Κ. Παλαμάς

Γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1863 στις Μουρνιές, ένα χωριουδάκι κοντά στα Χανιά. Για να μην πεθάνει ποτέ. Οι Μεγάλοι δεν πεθαίνουν. Οι Μεγάλοι ζούν στις καρδιές των ανθρώπων. Και δείχνουν το δρόμο στις γενιές που έρχονται. Ο Έλευθέριος Βενιζέλος είναι πάντα μια παρουσία. Μια καφτη παρουσία. Σ' όλα τα μάρκη για όλα τα πλάτια τα έλλαδικά.

Όταν έμεις έρχόμαστε στη ζωή, Εκείνος είχε φύγει. Κι όμως ή πρώτη μύηση ενός παιδιού στην ιστορία της βασανισμένης τούτης γής γινόταν σ' όνομά του. Με πάθος μιλούσαν γι' αυτόν, τον Κρητικό! Άλλοι για να τον ανεβάσουν στους έφτα ούρανοους κι άλλοι για να τον βρίσουν. Ο ίδιος, που είχε βαθιά έπίγνωση της προσωπικότητας του, το είχε κάποτε κι αυτό έπισημάνει. Σε μία συντροφιά φίλων του που του φανέρωσαν την πίκρα τους για τους έχθρους που είχε, είπε: — «Μά δεν γίνεται άλλως. Όσοι με γνωρίζουν ή θά μ' αγαπήσουν ή θά με μισήσουν!»

Όλο τούτα τ' ανεξήγητα των παιδιατικών χρόνων βρήκαν άργότερα την εξήγησή τους. Όταν στα χρόνια της έφηβικής ηλικίας, κ' ύστερα απ' αυτή, ζητάει κανένας όχι μόνο να μάθει, αλλά και να βαθύνει, να βρεί άπάντηση στα γιατί που ξεπηδούν από τα μαθημένα. Ο Έλευθέριος Βενιζέλος ήταν γεννημένος οδηγός. Οδηγός ψυχών. Και τέτοιος έγινε. Οδηγός ενός πολυστέναχτου λαού που στο αίμα του έβραζε ο καημός του Αλύτρωτου. Έθνάρχης! Ο πιο σωστός χαρακτηρισμός. Τα λόγια του Γεωργίου Περρό — τα είπε στα 1864! — βγήκαν προφητικά: «Και ή φυλή αυτή, ούδέποτε διαλυθείσα δια μέσου των αίωνων, δεν έχει ανάγκην ειμής ενός άνδρός. Ο άνήρ αυτός θα έλθη». Και ήρθε. Για να χαράξει το δρόμο του Νέου Έλληνισμού. Και να ξαναζωντανέψει το Μεγαλειό της Φυλής.

Ο γιός του Ψηλορείτη έφτανε στην Αθήνα, ενώ την έθνική ψυχή βάραине ή ντροπή του 97. Τα σύνορα της Μελούνας πίεζαν άσφυκτικά. Το έθνος δέ γινόταν «να κατρακυλίσει πιο βαθιά στο κακο της σκάλα». Είχε φτάσει στα έσχατα σύνορα. Κι άρχισε να πλάθει όνειρα. Γύρευε ν' άποχτήσει τα φτερά τα πρωτινά του, τα μεγάλα». Του τ' έφερε ένα παιδί της

Κρήτης που ο παπας το βάφτισε Λευτέρη. "Έδινε αυτό το όνομα ο παπας στα παιδιά της Κρήτης, με την κρυφή έλπίδα πως κάποιο απ' αυτά θα ήταν ο έλευθερωτής της και θα την ένωνε με τη μητέρα Ελλάδα. Κι η κρυφή έλπίδα του παπα έπιασε τόπο κι έγινε πραγματικότητα. Ο Έλευθέριος Βενιζέλος έρχόταν στην Ελλάδα της Μελούνας για να την κάνει Ελλάδα των πέντε θαλασσών και των τριών ήπειρων.

Δέν έχουμε εμείς οι νεώτεροι την άμεση γνώση αυτού του άραραμίλου θριάμβου της φυλής, ώστε να μιλήσουμε με τη γλώσσα της ζωντανής μνήμης. Εμείς τη Μεγάλη Ίδέα την είδαμε σαν θρύλο, κι ύστερα από την πραγματοποίησή της - ό,τι πραγματοποιήθηκε - από τους πατέρες μας, σαν τέτοια, σαν θρύλο, την παραλάβαμε. Και ο Βενιζέλος στάθηκε για μας τουτό ακριβώς: Ένα πρόσωπο του Μύθου. Πρόσωπο βασικό, μοναδικό για να στεριώσει ο Μύθος. Κι οι μαρτυρίες που μας ήρθαν κι οι μαρτυρίες που μας έρχονται, όταν ξαναγυρίζουμε σ' αυτή την καφτή μνήμη, όλες εκεί τερματίζουν, στο θρύλο.

«Κύριοι συνάδελφοι. Η Μεγάλη Έλλάς και ο Έλευθέριος Βενιζέλος είναι δυο όνόματα αποτελούντα μιάν άχώριστον έννοιαν έν τη έθνικη συνειδήσει και έν τη συνειδήσει της ανθρώπιτης όλης. Άς χαιρετίσωμε λοιπόν και ήμεις τα δύο αυτά ένδοξα και πεφλημένα όνόματα δια μιας και της αυτής έπευφημίας: Ζήτω ο Έλευθέριος Βενιζέλος».

"Ετσι μίλησε στην ιστορική συνεδρίαση του Έλληνικού Κοινοβουλίου της 2ας Αυγούστου 1920, με την εύκαιρία της ύπογραφής της Συνθήκης των Σεβρών, ο Πρόεδρος της Βουλής Θ. Σοφούλης, ένας έντιμος πολιτικός και ανώτερος πνευματικός άνθρωπος. Μεγάλη Ελλάδα και Έλευθέριος Βενιζέλος, δυο έννοιες τουτόσημες, τις δεχόμαστε.

Οι ποιητές τον τραγούδησαν με πάθος. Κι οι ποιητές δέν τραγουδοούν ποτέ με πάθος κάποιον που δέν είναι Μέγας.

—Ναός σου πρέπει έσέ αúστηρός με δωρικές κολώνες
που άπάνω στη μετόπη του βαθιά να σκαλιστεί
για τους μελλούμενους καιρούς και τους πολλούς αιώνες
Έλευθερίω τω έλευθερωτή.

"Ετσι τον τραγούδησε ο Μαλακάσης. Κι ο Παλαμάς, που λάτρεψε όσο λίγοι τον Βενιζέλο, του άφιερώνει έγκώμιο θετό:

«Οίος πέπνυται, δύο λόγια και να είναι χρησμός
από των Όμήρων το Άπολλώνιο Μαντείο
το μάτι, το στόμα μου ο χρησμός πύρωμα θείο
κάθε που άγνάντια μου σε φέρνει ο λογισμός.

Μιά βραδυά σ' ένα σπίτι, όμπρός μου σε είχε φέρει
καί, ω Κυβερνήτα, σου το φίλησα το χέρι
ποιητής, προφήτης κι όσο μπρός σου ταιπινός
γαλήνη ήταν ή πλάση κι οι καρδιές άγάπη
... ».

Πως να μη τον τραγουδήσουν οι ποιητές μας, άφοú στάθηκε ο άνθρωπος που μέσα στα χρονικά όρια μιας και μόνο γενιάς μ' ένα τάνυσμα των φτερών της πολιτικής μεγαλοφυΐας του κατώρθωσε να πραγματοποιήσει τους προαιώνιους πόθους της Έλληνικής Φυλής.

Ο Έλευθέριος Βενιζέλος, δέν χωράει άμφισβήτηση, ήταν μέγας πολιτικός. Ένας πολιτικός, όπως έξοχα χαρακτήρισε ο Ε. Π. Παπανούτσος,

της άνοιχτής θάλασσας. Πολιτικός με εύρύτητα σκέψης οίκουμενική και με σπάνια εισδυτικότητα στα παγκόσμια πράγματα, ένας Εύρωπαίος πολιτικός. (Κι αυτό ήταν και χαμός του...) Δέν είναι δίχως σημασία ή άπάντηση που έδωσε ο Ούίλσον, όταν τον ρώτησαν ποιός από τους πολιτικούς της Εύρώπης του έκανε τη μεγαλύτερη έντύπωση: «—Ο Πρωθυπουργός της μικρότερης χώρας!» έννοώντας τον Βενιζέλο. Ο ύπερόπτης Άμερικανός Πρόεδρος είχε έπισημάνει και όμολογήσει το μέγεθος του Κρητικού.

"Ηταν από τους ανθρώπους που γεννιούνται για να γίνουν Ταγοί. Που ήλεκτρίζουν το λαό. Και που την αντίστασή του—έκείνη τη φυσιολογική αντίσταση του κάθε ζωντανού οργανισμού—δέν άργούν να τη μεταβάλλουν σε ύποταγή, σε μια «άνευ όρων» ψυχική παράδοση. Θέλετε παράδειγμα; Πρώτη έπαφή με το λαό της Άθήνας. Μιλάει στην πλατεία Συντάγματος με πάθος για τα έλλαδικά προβλήματα. Και ζητάει Άναθεωρητική Βουλή. Άπό κάτω τον άντικόφτουν με φωνές. Θέλουν τη Βουλή Συντακτική. Κι ο Βενιζέλος κεραυνοβολεί:

—Είπα. Άναθεωρητική.

Ο λαός σώπασε. Άμεση ύποταγή. Εκείνος «είπε».

Το ίδιο πάθος κι όταν ύποστηρίζει τα δίκαια της χώρας του έξω από τα σύνορα, στις stroγγυλές τράπεζες των ξένων διπλωματών. Θέλετε κι έδω παράδειγμα; Ο Κλεμανσώ, ο Τίγρης, του φέρνει ζωηρή άντίρηση για τα έλληνικά αίτήματα. Κι ο Βενιζέλος τινάζεται και τον άρπάζει από το γιακά. Τίγρης εκείνος, Κρητικός έτούτος!

Μεταφέρετε τα παραπάνω παραδείγματα στα σύγχρονα πράγματα. Τότε θα ίδητε τί μέγεθος, τί άπρόσιτη κορφή είναι ο Έλευθέριος Βενιζέλος.

Είναι ή μοίρα της Κρήτης να γεννάει μεγέθη. Κάποιες ώρες τούτη την άποψη την επανεξετάζω να ιδώ μήπως και γελιέμαι. Μήπως ο βαθύς δεσμός μου με την Κρήτη, δεσμός πνευματικός, ιδεολογικός, συναισθηματικός που ξεκινάει από το Μίνωα, περνάει από το Γκρέκο, το Βενιζέλο και τον Καζαντζάκη, για να καταλήξει σε μια σημερινή καφτή παρουσία, έχει σαν άποτέλεσμα την έξιδανίκευση του καθετί που μας δίνει. Μήπως ένα παράλληλο προσωπικό ψυχικό ύπόστρωμα μ' εκείνο της «παντέρμης Κρήτης», που το κατατρώει ο καημός για λευτεριά, οδηγεί σε λαθεμένες, πλαστές συγκινησιακές έξάρσεις. Όταν όμως στέκομαι στα όνόματα που παραπάνω άνάφερα, ξαναγυρνάω στη σιγουριά μου: Η Κρήτη γεννάει μεγέθη.

Ο Έλευθέριος Βενιζέλος είναι ή ψυχή της Νέας Έλλάδας. Μέσα του φωλιασμένος ο καημός της ρωμείκης ψυχής για πετάγματα πανύψηλα, για όράματα με οίκουμενικές διαστάσεις. Γι' αυτό και ή λαϊκή ψυχή τον άγκάλιασε με πάθος. Γιατί ήταν δική της προέκταση. Δικό της αίμα. Όταν το 1930 πήγαινε στην Άγκυρα για να ύπογράψει τη λήθη ενός φυλετικού μίσους, έξω από την Κωνσταντινούπολη, στο Παντείχι, Τουρκοκρήτες και Τοῦρκοι άνταλλάξιμοι από τα Γιάννινα πολιόρκησαν το τράινο στη σύντομη στάθμευσή του και του πρόσφεραν λουλούδια. Ένας γεροβρακοφόρος Κρητικός τον πλησίασε και του είπε με φωνή συγκινημένη που μαρτυρούσε τον καημό του:

—Θέλω να πεθάνω στα Κρητικά, τσίριε πρόεδρε...

—Δέν θα πεθάνης άκόμη, του άπάντησε ο Βενιζέλος πνίγοντας ένα δάκρυ, γιατί είσαι νέος. Και οι Κρητικοί δέν πεθαίνουν σαν και σένα νέοι. Κι ο τρικυμισμένος καημός του γερο-Κρητικού γαλήνεψε. "Ετσι θά ήταν, άφοú το έλεγε ο «τσιρίος πρόεδρος». Δεσμός ψυχών άκατάλυτος. Και άνεπανάληπτος.

Θά τελειώσω τούτη τή μικρή προσφορά μου στη μνήμη τοῦ Ἐθνάρ χ με μιὰ ἀναφορά στὸν ἄνθρωπο· Βενιζέλο. Πού εἶναι μαζί καὶ μιὰ βαθιά προσωπική συγκίνηση τοῦ τελευταίου καιροῦ. Ἐνα βράδυ, δυὸ τρεῖς φίλοι ἀκούγαμε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο τὴν ἐκπομπή τὴν ἀφιερωμένη στὰ ἑκατό χρόνια του. Ἄξαφνα ἡ φωνή του ἡ ἴδια, τρικυμισμένη ἀπὸ βαθὺ πόνο. Τραγουδοῦσε ἕνα ριγίτικο κρητικὸ τραγούδι, βαθιά ἀνθρώπινο καὶ συγκλονιστικό :

«Ὁψές ἀργὰ ἐπέρνουν στοῦ Χάροντα τὴν πόρτα
κι ἄκουσα τὴν Χαρόντισσα καὶ μάλωνε τὸ Χάρο :
— Χάροντα δὲν σοῦ τῶλεγα, Χάροντα δὲν σοῦ τῶειπα
κι ὅπου ἔναι πέντε παῖρνε δυὸ κι ὅπου ἔναι τρεῖς τὸν ἕνα
κι ὅπου ἔναι δυὸ καὶ μοναχοὶ μὴ τσί ξεζευγαρώνεις...»

Τὸ εἶχε τραγουδήσει γιὰ ν' ἀλαφρύνει τὸν πόνο του, ὅταν κατὰ τὴ γέννηση τοῦ γιοῦ του Σοφοκλῆ πέθανε πάνω στὴ γέννα ἡ συντρόφισσα τῆς ζωῆς του Μαρία.

Ὅταν μὲ χρόνια ἔπεφτε ὁ ἴδιος, αὐτὴ ἡ πελώρια δρῦ, ἀκούστηκε μεγαλειώδης μὲς στὸ σπαραγμὸ τοῦ ὀδυνητοῦ Παλαμᾶ :

Ἔσβησε ὁ Μέγας... τρεμοσαλεύει
ὁ ἀποσπερίτης, λάμπει ἡ Ἑλλάδα...

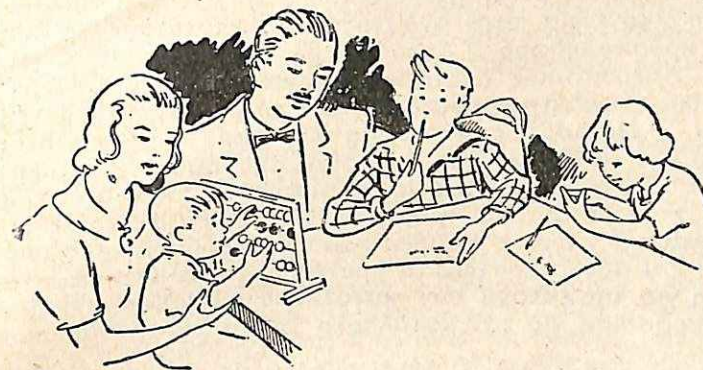
Αὐτὸ ἦταν. Ἡ Ἑλλάδα, ἡ Νέα Ἑλλάδα, ἔλαμπε. Ἀπὸ τὴν Κρήτη ὡς τὸν Ἑβρο.

Βέβαια ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἀρνητές του. Οἱ κοντόφθαλμοι μικροπολιτικοὶ μὲ τοὺς στενοὺς ὀρίζοντες, ποὺ δὲ μπόρεσαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν τροχιά τῶν ματιῶν του, τ' ὠκεανοδρόμο σκαρὶ τῆς ψυχῆς του. Πού οὔτε κἀν τὸν κατάλαβαν. Οἱ αἰώνιοι «Λακεδαιμόνιοι» τῶν ποιητῶν, θὰ πῆτε,

... Εἶναι κι αὐτὴ μιὰ στάσις. Νοιώθεται
Ἔτσι, πλὴν Λακεδαιμονίων στὸν Γρανικό.
καὶ στὴν Ἰσὸ μετά· καὶ στὴν τελειωτικὴ
τὴ μάχη, ὅπου ἐσαρώθη ὁ φοβερός στρατός
ποῦ στ' Ἀρβηλα συγκέντρωσαν οἱ Πέρσαι,
ποῦ ἀπ' τ' Ἀρβηλα ξεκίνησε γιὰ νίκην, κι ἐσαρώθη.
Κι ἀπ' τὴν θαυμάσια πανελλήνιαν ἐκστρατεία,
τὴν νικηφόρα, τὴν περιλάμπρη,
τὴν περιλάλητη, τὴν δοξασμένη
ὡς ἄλλη δὲν ἐδοξάστηκε καμιά,
τὴν ἀπαράμιλλη : βγήκαμ' ἐμεῖς·
ἐλληνικὸς καινούργιος κόσμος, μέγας.

Γιὰ Λακεδαιμονίους νὰ μιλοῦμε τώρα !

Γιάννης Καρούσης

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ

Ἐκαστος ἄνθρωπος, ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, ἔχει νὰ λύσῃ τρία βασικά προβλήματα : 1) Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας, 2) τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιτυχίας στὸν γάμο καὶ 3) τὸ πρόβλημα τῆς ἀρμονικῆς συνεργασίας μὲ τὸ περιβάλλον. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐπιλύσῃ τὰ βασικά αὐτὰ προβλήματα, δὲν μπορεῖ νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ εὐτυχίσῃ. Ἐνα καὶ μόνο βλέμμα στὴ γύρω Κοινωνία εἶναι ἀρκετὸ ν' ἀντιληφθοῦμε πλεῖστα ὅσα γεγονότα καὶ ἀντλήσωμε παραδείγματα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ προβλήματα θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας, ἥτοι τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἡ ἐργασία εἶναι βασικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ μόνος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ τίς ἰδικές του ἀνάγκες, καὶ τίς ἀνάγκες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐργασία εἶναι συστηματικὴ προσπάθεια, σωματικὴ ἢ πνευματικὴ, ποὺ καταβάλλεται πρὸς ἀπόδοσιν ἔργου ὠφελίμου γιὰ τὸν ἐργαζόμενο καὶ γιὰ τὴν Κοινωνία.

Ἡ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὄνειδος ἢ κατάρρα, ἀλλὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, χαρὰ καὶ ἱκανοποίησις τῆς ψυχῆς. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀποστολή, ὅταν ἀναβιβάζῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ βιοπάλη καὶ τὸν ἠθικοποιῇ, εἶναι μέσον ἐκδηλώσεως τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Σὲ παλαιότερες ἐποχές μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀσχοληθῇ σὲ οἰαδήποτε ἐργασία χωρὶς πρόγραμμα, μὲ μόνον ὁδηγὸ τίς ἀνάγκες τίς στιγμῆς. Ἀργότερα ἡ κοινωνία ἐξελίχθη καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑποχρεώθηκε νὰ προγραμματίσῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ μάλιστα σὲ συγκεκριμένο τομέα. Ἐκτοτε ἡ ἐργασία ἐγίνε συγκεκριμένη καὶ μόνιμη ἀπασχόληση, ἐγίνε ἐπάγγελμα. «Τὸ ἐπάγγελμα, κατὰ τὸν καθηγητὴ κ. Σπετσέρην, εἶναι διαμορφωμένος τρόπος ἐργασίας, ἀποσκοπὼν εἰς δημιουργίαν ποικίλων ἀγαθῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν». Γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τὴν συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενη ἐργασίαν του, δηλαδὴ τὸ ἐπάγγελμά του, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐξέλιξη τῶν φυσικῶν προδιαθέσεων καὶ ἱκανότητων του. Πῶς ὅμως θὰ καταστή τούτο δυνατό, παρὰ μόνον μὲ τὴν κατάλληλη ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος; Λόγω τῆς μεγίστης σημασίας τοῦ σοβαροῦ τούτου προβλήματος, ἐδημιουργήθη ἰδιαίτερος θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς κλάδος τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης «Ὁ Ἐπαγγελματικὸς Προ-

σανατολισμός». Ποιός ο σκοπός και η σημασία του Ε.Π. και πώς θα συμβάλει το σχολείο και η οικογένεια στην ανάπτυξή του, αποτελούν ερωτήματα, στα οποία θα προσπαθήσουμε ν' απαντήσουμε. Σύμφωνα με τα πορίσματα της Έθνικής Αμερικανικής Έταιρείας, σκοπός του Ε.Π. είναι να βοηθήσει το άτομο 1) Να γνωρίσει τον εαυτό του και να εκτιμήσει τις δυνάμεις και έλλείψεις του. 2) Να λάβει σαφή γνώση των επαγγελματιών, ήτοι της φύσεως του έργου των συνθηκών της εργασίας, της άμοιβης, του κορεσμού ή μη αυτών και 3) να λάβει όρθες αποφάσεις. Ο Εκπαιδευτικός Σύμβουλος κ. Αθ. Παπακωνσταντίνου όρίζει ως έξης τον σκοπό του Ε.Π. 1) Να βοηθήσει το άτομο να γνωρίσει ακριβέστερα το ενεργητικό και παθητικό του, τις δυνάμεις και αδυναμίες του, τα προτερήματα και ελαττώματά του. 2) Να αποφασίσει για την έκλογη των καταλλήλων σχολείων εκπαίδευσης και 3) Να αποφασίσει για τον κατάλληλο τρόπο εισαγωγής στο επάγγελμα.

Κατά τη γνώμη μας Ε.Π. είναι η καθοδήγηση, την οποία παρέχουμε στο άτομο, ώστε να καταστήσει ικανό να εκλέξει ελεύθερα ένα επάγγελμα με βάση τις ικανότητες και κλίσεις του και τις επαγγελματικές ανάγκες της Κοινωνίας.

Σημασία του Ε.Π.

Τη σημασία του Ε.Π. μπορούμε να αντιληφθούμε, αν λάβουμε υπ' όψη τα τόσο άγωνιώδη ερωτήματα, που βασανίζουν τους έφηβους και απασχολούν τους γονείς. Τι θα γίνω; Τι επάγγελμα θα εξασκήσω; Τι εργασία θα κάμω το παιδί μου για να πετύχει στη ζωή; Η έκλογη πραγματικά του καταλλήλου επαγγέλματος και πρό πάντων στη σημερινή εποχή είναι τεράστιο πρόβλημα, γιατί το επάγγελμα εξασφαλίζει:

1) Την οικονομική αὐτάρκεια. Ο άνθρωπος υποχρεούται να εξασφαλίσει τα μέσα της ζωής στον εαυτό του και την οικογένειά του. Ο πιο ευγενικός και ένδεδειγμένος τρόπος είναι η εξάσκηση ενός επαγγέλματος και η έντιμη εργασία.

2) Χαρίζει ευτυχία στον άνθρωπο. Οί άνθρωποι, όχι μόνον όσοι έχουν ανάγκη, αλλά και οί οικονομικώς ανεξάρτητοι, αισθάνονται την ανάγκη να εργασθούν προς ανακούφιση των πασχόντων συνανθρώπων με μόνη άμοιβή την ευτυχία και ικανοποίηση από την εργασία.

3) Έξυπηρετεί την παραγωγή και αυξάνει το Έθνικόν Εισόδημα.

4) Είναι στοιχείον ευτυχίας και του ατόμου και της κοινωνίας.

«Τίποτε δέν είναι τραγικώτερο στον κόσμο για έναν άνθρωπο, γράφει ο Αμερικανός J. Dewey, από το να μη ευτυχίσει, να ανακαλύψει για ποιά εργασία επλάστη ικανός στη ζωή ή να ανακαλύψει άργα στην πορεία της ζωής του, ότι ο πατέρας ή κηδεμόνας του ή οί περιστάσεις τον προώρισαν σε μιάν εργασία όπου δέν υπάρχει μέλλον και ευτυχία». Και ο Pascal γράφει στις «Pensées» του: «Η έκλογη ενός επαγγέλματος είναι ή πιο σημαντική πράξη στη ζωή. Τό άτομο, που εξασκεί ένα επάγγελμα» που δέ συμφωνεί με τις κλίσεις, τα διαφέροντα και τις ικανότητές του, μοιάζει προς το φυτό που έχει φυτευθί σε ακατάλληλο έδαφος και δέν μπορεί να έχη την αναγκαία ανάπτυξη και απόδοση.

Επάνω σε ποιές βάσεις πρέπει να στηρίζεται ή έκλογη του επαγγέλματος; Για την κατάλληλη έκλογη του επαγγέλματος πρέπει να εξετάζονται: 1) Τα διαφέροντα και οί ικανότητες του ατόμου. 2) Τα επάγγέλματα α) από φυσική και φυσιολογική άποψη (διάπλαση του σώματος, για τις χει-

ρωνακτικές εργασίες, άντοχη της καρδιάς, για το επάγγελμα του αεροπόρου, που άνέρχεται σε μεγάλα ύψη, β) από πνευματική άποψη (ευφυία ή άλλες πνευματικές ικανότητες), γ) από κοινωνική άποψη (κοινωνικότης πολύ αναγκαία σε πολλά επάγγέλματα (πωλήτριες, πλάσιε κλπ.).

Ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός σε άλλες χώρες

Στις περισσότερες χώρες έχουν ιδρυθί διάφορα Κέντρα Ε.Π.: Ινστιτούτα Μορφώσεως Επαγγελματικών Συμβούλων, Εργαστήρια και Κέντρα Μελετών και Έρευνών. Μεγάλη εξέλιξη παρατηρείται στις χώρες της Ευρώπης, Γερμανία, Αγγλία, Ιταλία, Ελβετία, Βέλγιο και ιδιαίτερα στην Αμερική. Η κατεύθυνση που επικρατεί στην Αμερική είναι διάφορη από την Ευρώπη. Στην Ευρώπη, γράφει ο Εκπαιδευτικός Σύμβουλος κ. Α. Παπακωνσταντίνου, εξετάζεται το άτομο, γίνεται εξακρίβωση των ικανοτήτων του και άφοι ληφθί υπ' όψη ή ζήτηση στα επάγγέλματα ή ή λεγόμενη αγορά της εργασίας, προβαίνουν στην απόφαση περί της καταλληλότητος, το δέ άτομον πρέπει να εκτελέσει αυτήν. Είς την Αμερική βοηθείται το άτομο να βρη τις ικανότητές του και ανάλογα με την ενεργητικότητά του να κάμη αυτοκριτική και να εκλέξει ελεύθερα το επάγγελμα του. Ορθότερο βέβαια είναι το σύστημα της Αμερικής, γιατί είναι σχεδόν άνεπηρέαστη ή έκλογη του επαγγέλματος.

Ο Ε.Π. στην Ελλάδα

Και στην Ελλάδα εισήχθη ή διδασκαλία του Ε.Π. στο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης, στην εκπαίδευση των διδασκάλων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Ιδρύθη επίσης Πρότυπο Κέντρο Επαγγελματικού Προσανατολισμού υπό τη διεύθυνση του Εκπαιδευτικού Συμβούλου κ. Παπακωνσταντίνου. Ήδη έχουν συγκεντρωθί, ως αναφέρει ο ίδιος σε ειδική πραγματεία, πολύτιμα στατιστικά στοιχεία και καταλλήλοι μέθοδοι test, που διευκολύνουν τον Ε.Π. Επίσης το Υπουργείο Εργασίας ίδρυσε Σχολείο Ε.Π., όπου φοιτούν προσανατολιστά, για να χρησιμοποιηθούν στις σχετικές Υπηρεσίες.

Τό Σχολείο ως Κέντρον Ε.Π.

Η ύπηρεσία που προσφέρει τό Σχολείο στην Κοινωνία είναι ύψιστη εάν στρέψη τό ενδιαφέρον του όχι μόνο στο κύριό του έργο, αλλά και στον Ε.Π. Η σχολική εργασία πρέπει να απευθύνεται σ' όλόκληρη τη ζωή, στον κόσμο του πολιτισμού και στον κόσμο της εργασίας του λαού. «Αν μέχρι σήμερα, γράφει ο Εκπαιδευτικός Σύμβουλος κ. Γ. Ζομπανάκης, ο σκοπός του σχολείου περιοριζότανε στο να εισαγάγη τους νέους στον κόσμο του πολιτισμού, σήμερα όφείλει, παράλληλα μ' αυτό, να αποκαλύψη τον κόσμο της εργασίας, γιατί άλλως ή μόρφωση παραμένει ξένη προς τη ζωή και άγονη και δέν έχει καμιά σημασία για τον άπλο άνθρωπο».

«Για να επιτύχη όμως ή προσπάθεια αυτή, συνεχίζει ο ίδιος, απαιτείται ή εκπαίδευσή μας να σμικρύνη την απόσταση μεταξύ θεωρίας και δράσεως, γνώσεως και πράξεως, να γίνη τό σχολείο μία μικρή πρότυπη κοινωνία. Ο κόσμος της εργασίας και της σοβαρότητος χτυπά δυνατά και άκουστά την πόρτα του σχολείου και απαιτεί να παραβιάση την είσοδο». Η νεολαία της Ελλάδος επιθυμεί σήμερα να μορφωθί και να εργασθί, να δράση, να δημιουργήση και να συμβάλη στην κοινωνική πρόοδο. Πώς όμως τό Σχολείο θα βοηθήσει για να πραγματοποιήσουν οί νέοι την επιθυμία αυτή προς όφελος του εαυτού τους, της οικογενείας και του Έθνους μας; Σήμερα τό σχολείο στερείται βεβαίως των πλουσίων μέσων για την

διακρίβωση και τόνωση των κλίσεων και δεξιοτήτων του παιδιού, μπορεί όμως μέσα στα όρια των δυνατοτήτων αυτού ν' αποβή πολύτιμος βοηθός και σύμβουλος. Για να επιτευχθή αυτό απαιτείται μακροχρόνια συστηματική παρακολούθηση του μαθητού, πράγμα που μπορεί να γίνει μόνο στο σχολείο. Οι δυο κύριες ενέργειες που περιλαμβάνει ο Ε.Π. δεν δύνανται να πραγματοποιηθούν παρά μέσα στο περιβάλλον του Σχολείου. Το Κέντρον Ε.Π. δεν μπορεί κατά το βραχύ χρονικό διάστημα των συνεντεύξεων του προσανατολιστού με τον εξεταζόμενο, να γνωρίση τις κλίσεις και τα διαφέροντα των μαθητών, να έρευνήση το χαρακτήρα και την προσωπικότητά τους. Μόνο στο Σχολείο είναι τοῦτο κατορθωτό, γιατί εκεί παρακολουθείται το παιδί αρκετά χρόνια.

Τὸ Ἀγροτικὸ Σχολεῖο σὰν Κέντρο Ἑπαγγ. Προσανατολισμοῦ

Ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία ἀποτελεῖ στὴ χώρα μας τὸ θεμέλιο τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας καὶ συνεπῶς τῆς ὅλης Ἑθνικῆς μας Οἰκονομίας. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς ὑπαίθρου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων τοῦ ἔργου, πρέπει νὰ προβαίη εἰς ἐνέργειες ποὺ θ' ἀποβλέπουν στὸν προσανατολισμὸ τῶν νέων στὰ ἀγροτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἔτσι θὰ καταπολεμήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀστυφιλίας καὶ θὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ὑπαίθρου. Τὸ Σχολεῖο πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃ στοὺς μαθητὰς τὸν προορισμὸ τους καὶ τὶς θεμελιώδεις ἀξίες τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ ποὺ περιέχει ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ. «Τὸ παιδί, γράφει ὁ Ἑκπαιδ. Σύμβουλος κ. Γ. Ζομπανάκης, ἀπασχολεῖται στὶς ἐργασίες τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ εἶναι ἀπασχόληση χωρὶς πνεῦμα, γιατί στηρίζεται μόνο στὴ μίμηση καὶ δὲν ἀπαιτεῖ καμιά προσοχὴ ἢ περίσκεψη, καμιάν ἰδιαίτερη δύναμιν ἀποφασιστικότητος καὶ καμιάν αὐτοτέλεια κρίσεως καὶ δράσεως».

Εἶναι ἀνάγκη τὰ βιώματα τῆς ἐργασίας, ποὺ ἀναπτύσσονται στὸ παιδί ἐνστικτωδῶς, ἀσυνείδητα καὶ μηχανικὰ χωρὶς καμιά ἢ μὲ ἐλάχιστη σκέψη, χωρὶς καμιά ἢ μὲ ἐλάχιστη βουλευτικὴ ἐνέργεια νὰ ἀνυψωθοῦν στὸ κατώφλι τῆς συνειδήσεως καὶ μὲ ποικίλες ἀναπαραστάσεις νὰ μεταβληθοῦν σὲ σαφεῖς ἐποπτεῖες, σὲ καθαρὰς γνώσεις, ἀκριβεῖς ἔννοιες καὶ ἰσχυρὰ βουλευτικὰ ἐρεθίσματα. Δὲν πρέπει ὁ μαθητὴς τῆς ὑπαίθρου νὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτοῦ σὲ μειονεκτικὴ θέσιν, ἐὰν ἀκολουθήσῃ ἐπάγγελμα συναφὲς πρὸς τὴν γεωργίαν. Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ ἂν ἡ πολιτεία λάβῃ σειρὰ μέτρων ὑποστηρίξεως τῆς ἐπαρχίας.

Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ Ἑπαγγ. Προσανατολισμὸς

Ὁ Ε.Π. εἶναι μᾶλλον ἐπιβεβλημένος στὴ Μέση Ἑκπαίδευση, γιατί ἡ περίοδος τῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν συμπίπτει μὲ τὴν κρίσιμην γιὰ τὸν προσανατολισμὸ ἡλικίαν. Πῶς εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἔχῃ ἐπιτυχία ἐδῶ, ἂν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἀτομικὸς φάκελλος κάθε μαθητῆ καὶ ἡ ὅλη ἐργασία ποὺ ἔχει προηγηθῇ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Ὅταν σκεφθοῦμε ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν Ἑλληνοπαίδων διέρχεται ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ὑποχρεωτικά καὶ ἔπειτα τρέπεται σὲ διάφορα ἐπαγγέλματα θὰ ἦταν παράλειψις βασική, ἂν δὲ γινόταν ἐξακριβωσθῇ καὶ καλλιέργεια τῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν αὐτῶν καὶ παροχὴ ὁδηγίων ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο γιὰ τὸν ὀρθὸ ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ του.

Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἐπίσης ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸ κρίκο ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ λαμβάνουν μέρος στὴν ἐπαγγελματικὴ καθοδήγηση τῶν νέων, ὅπως εἶναι ἡ Οἰκγένεια, ἡ Κοινωνία καὶ ἡ Πολιτεία.

Ποιές οἱ ἐνέργειες τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἡ ψυχολογία ὑποστηρίζει ὅτι στὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου δὲν ἔχει συντελεσθῇ ἀκόμη ἡ στοθεροποίηση τῶν ἐπαγγελματικῶν διαφερόντων καὶ τῶν εἰδικῶν ἱκανοτήτων. Ἡ διάγνωση αὐτῶν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ 14 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Πῶς λοιπὸν θὰ ὑποβοηθήσῃ τὸ Σχολεῖο καὶ ποιές οἱ ἐνέργειές του;

1) Μὲ τὴν παροχὴ ἐπαγγελματικῶν πληροφοριῶν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ ἀποκτήσουν σαφὴ εἰκόνα τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἔτσι διαμορφωθοῦν τὰ ἐπαγγελματικά τους διαφέροντα. Καὶ τὶς πληροφορίες αὐτὲς προσφέρει θαυμάσια ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων μαθημάτων τοῦ προγράμματος: Ἡ ἀνάγνωση, ἀριθμητικὴ, γεωγραφία, θρησκευτικά, ἱστορία, φυσικὴ, τεχνικά, γυμναστικὴ κλπ.

Γενικῶς ἡ διδασκαλία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μέσα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ:

Μὲ τὶς ὁμαδικὰς ἐπισκέψεις σὲ διάφορες Σχολὰς μηχανολόγων — ἡλεκτρολόγων — ραδιοτεχνιτῶν — ὕφαντουργῶν — ξυλουργῶν — οἰκοδόμων — βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ σὲ βιομηχανίες, γιὰ τὴ συλλογὴ πληροφοριῶν ἀπὸ τὶς πραγματικὰς πηγές.

Μὲ τὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος συνεργασίας. Σήμερα περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰ τὸ Σχολεῖο πρέπει νὰ καλλιεργήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν μαθητῶν. Συμμετοχὴ αὐτῶν σὲ ὁμάδες ἐργασίας π.χ. Ἐρυθροῦ Στουροῦ, ὁμάδες καθαριότητος, καλοισθησίας, σχολικοῦ κήπου, ὁμάδα Α' βοηθειῶν καὶ πραγματοποιήσεως κοινωφελῶν σκοπῶν κλπ. Ἔτσι συνηθίζει νὰ συμβάλῃ ὡς ἄτομο γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου.

Μὲ τὴν καλλιέργεια πνεύματος πειθαρχίας. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν τῆς ἐπιμελείας, τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἡσυχίας, τῆς τάξεως, τῆς προσοχῆς, τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς εἶναι ἀναγκαῖα ὅχι μόνο στὸ Σχολεῖο, ἀλλὰ καὶ στὴ μετέπειτα ἐπαγγελματικὴ ζωὴ καὶ γενικὰ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος.

Μὲ τὴν καλλιέργεια ἠθικοῦ φρονήματος. Τὸ Σχολεῖο δύναται νὰ συμβάλῃ ἀποτελεσματικὰ μὲ διάφορες σχολικὰς ἐκδηλώσεις, ἐορτὲς καὶ διδασκαλίες, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ καλοὺς καὶ εὐσυνείδητους Ἑλληνες πολίτες.

Ἡ μεγαλύτερη ὅμως προσφορά τοῦ Σχολείου στὸν Ε.Π. εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ «Δελτίου ἀτομικότητος».

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι δύσκολη καὶ ἀπαιτεῖ εἰδικὴ προπαρασκευὴ καὶ ἐπιστημονικὴ μεθοδικότητα σύμφωνα μὲ τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς. Ἀπαιτεῖ ἱκανότητα συγκεντρώσεως τῶν πληροφοριῶν γιὰ τὸν μαθητὴ, ἀλλὰ καὶ μελέτη καὶ ἐρμηνεία γιὰ νὰ εὑρεθοῦν τὰ ἐλαττώματα τοῦ μαθητοῦ, ὥστε νὰ βοηθηθῇ καὶ νὰ γίνῃ καλύτερος. Τὸ Δελτίον φυσικὰ θὰ περιέχῃ ὅλα τὰ προσωπικά, οἰκογενειακά, σχολικά, ἱατρικά καὶ ψυχολογικά στοιχεῖα. Γιὰ τὸ Δελτίο τοῦτο θὰ ἀσχοληθοῦμε εἰδικὰ σὲ ἄλλη μελέτη.

1) Ἡ οἰκγένεια συμβάλλει θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ στὸν Ε.Π.

Ὁ ρόλος τῆς οἰκγένειας εἶναι πρωταρχικός, γιατί ὁ νέος ζῇ μέσα στοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ δέχεται ἀμεσῶς τὴν ἐπίδραση ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος. Οἱ οἰκονομικὲς συνθήκες, ὑπὸ τίς ὁποῖες ζῇ ἡ οἰκγένεια, ἡ ἐπικράτηση τῆς ἀντίληψης ὅτι πρέπει νὰ κληροδοτήσῃ τὸ πατρικόν

επάγγελμα, οι φιλοδοξίες των γονέων κ.ά. επιδρούν θετικά ή αρνητικά στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων.

Η επίδραση είναι θετική, όταν διευκολύνει και καθοδηγεί τον νέον στον προσανατολισμό του, αρνητική δε όταν τον εμποδίζει στην ελεύθερη έκλογη του επαγγέλματος.

Πολλοί πλούσιοι γονείς αγνοούν τις κλίσεις και δεξιότητες των παιδιών τους και επιμένουν να τους διαδεχθούν στο επάγγελμα; Ιατρός γνωστής οικογένειας π.χ. επέμενε να ακολουθήσει ο γιός του το αυτό επάγγελμα με μόιο σκοπό να παραλάβει τα χειρουργικά εργαλεία και τα ιατρικά βιβλία του πατέρα. Παρ' όλες τις προσπάθειές του, ο γιός δεν μπορούσε να συνηθίσει στην απλή θέα αίματος και δεν ένοιωθε καμιά ευχαρίστηση προς το επάγγελμα αυτό. Απεναντίας ένοιωθε αποστροφή γιατί ήταν καλλιτέχνης. Ποιά λοιπόν είναι η θέση της οικογένειας στην περίπτωση αυτή; Και άλλο παράδειγμα: Έμπορος με εμπορικό κατάστημα τροφίμων σε κεντρική θέση των Αθηνών, πιέζει το γιό του να ακολουθήσει το επάγγελμά του και να ασχοληθεί με εμπορικές επιχειρήσεις. Ο γιός δεν θεωρεί τον εαυτό του ικανοποιημένο, γιατί ακριβώς δεν οισθάνεται καμιά κλίση ή διαφέρον προς την εργασία αυτή.

«Δεν θα αισθανθώ τον εαυτό μου ποτέ εύτυχη μέσα στις ρέγγες και τον βακαλόδο», απαντά. Θέλω να σπουδάσω Αρχιτέκτων. να φτιάχνω σχέδια, άριστουργήματα. Και ερωτάται: Τι πρέπει να κάμη εδώ ο πατέρας; Να επιμείνει ή να βοηθήσει τον νέο να γίνει εύτυχης στο επάγγελμα που του άρεσε, με την προϋπόθεση φυσικά ότι ο νέος αισθάνεται πραγματικό διαφέρον και κλίση και έχει την ικανότητα να σπουδάσει και όχι από εγωισμό, μόνο και μόνο για να λέγεται αρχιτέκτων.

Από τις σχετικές έρευνες που έγιναν στη Γερμανία, διαπιστώνεται ότι το 10,4 % μιάς ομάδας προσανατολιζομένων νέων ήθελαν να ακολουθήσουν το επάγγελμα του πατέρα, ενώ το υπόλοιπο 89,6% ήθελαν να ανέλθουν σε ανώτερο επαγγελματικό επίπεδο.

Ο Ε.Π. είναι καλός οδηγός και εκείνων που θα εξασκήσουν διαφορετικό επάγγελμα με βάση πάντοτε την κλίση και τις δυνατότητες του παιδιού. Δεν θα λησμονήσω ποτέ μια περίπτωση, που τα παιδιά της ΣΤ' τάξης έως έπικέφθηκαν ομαδικά ένα ηλεκτροτεχνικό εργαστήριο. Τόση ήταν η έπιρροή του ηλεκτρολόγου, ώστε στην έκθεση που έγραψαν κατά την έπιτροπή τους, ένα μεγάλο ποσοστό εξέφρασε την έπιθυμία να ακολουθήσουν το επάγγελμα του ηλεκτρολόγου, όχι βέβαια γιατί ένοιωθε ιδιαίτερη κλίση, αλλά γιατί έπηρεάσθη από την έπισκεψη.

Καθήκοντα οικογενείας

1) Η οικογένεια πρέπει να γνωρίζει ότι η επαγγελματική ειδίκευση πρέπει να μη είναι πρώιμη, γιατί αντίβαινει προς το συμφέρον και του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου.

Οι γονείς, οι όποιοι στέλλουν τα ανήλικα παιδιά τους να εργασθούν για να έχουν οικονομικά όφελή, διαπράττουν μεγάλο σφάλμα. Έξ ίσου όμως και οι επιχειρηματίες, που δέχονται ανήλικα παιδιά για λόγους κερδοσκοπικούς, γιατί παρεμποδίζουν τη σωματική και πνευματική ανάπτυξη και την ολοκλήρωση της προσωπικότητός τους. Το παιδί εξαναγκάζεται να ζήσει τη ζωή των ενηλίκων πολύ ένωρίς και να μάθη όλες τις κακές συνήθειες και τα πάθη τους. Εύκολα μπορούμε να ένοήσουμε τους κινδύνους που διατρέχουν τα παιδιά αυτά.

2) Να παρέχη η οικογένεια με προθυμία και ακρίβεια στους δασκάλους και στον

Επαγγελματικό Προσανατολισμό όλες τις ζητούμενες πληροφορίες γύρω από τη σωματική, πνευματική και ψυχική κατάσταση του παιδιού τους. Γιατί το παιδί γεννήθηκε και ανατράφηκε εντός της οικογένειας, ή όποια έτσι γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον όλα τα προτερήματα ή μειονεκτήματα και όλες τις αδυναμίες του παιδιού τους.

3) Να συμπληρώνει το οικογενειακό Δελτίο με όλη την καλή διάθεση και ειλικρίνεια, να μη αποκρύπτει τίποτε από τη ζωή του παιδιού, από εγωισμό μήπως φανή κατώτερος των άλλων.

4) Να παρακολουθεί το παιδί με προσοχή εντός της οικογενείας για να διαπιστώσει τις κλίσεις, ικανότητες και την εύφυα του.

5) Να καταπολεμή την όνηρία και να συνηθίσει το παιδί στην τάξη, εργασία, για να κατανοήσει ποιά είναι η ήθική σημασία της εργασίας.

6) Να δίνει γενικές πληροφορίες, σχετικές με τα διάφορα επάγγελα και να πραγματοποιήσει έπισκέψεις σε διάφορα εργοστάσια, εργαστήρια, καταστήματα, γραφεία, επαγγελματικά σχολεία κλπ. επαγγελματικούς χώρους, ώστε να γνωρίσει το παιδί τις πραγματικές συνθήκες ζωής έκαστου επαγγέλματος.

7) Να οδηγεί το παιδί με την αυτογνωσία στην ελεύθερη έκλογη του επαγγέλματος, ή όποια και θα είναι σύμφωνη με τον ψυχοφυσικό τύπο του.

Οι κοινωνικές συνθήκες

Οι κοινωνικές συνθήκες έπηρεάζουν τον Ε.Π.

1) Η οικονομική κατάσταση μιάς χώρας δημιουργεί όρους ανάπτυξης όλων των επαγγελμάτων.

2) Η ύπαρξη σχολών όλων των τύπων κλασσικών σπουδών, τεχνικών, γεωργικών.

3) Η αγάπη και αλληλεγγύη της κοινωνίας προς τους νέους διότι, όπως τονίζει ο Sadler, τρεις γενεές συναγωνίζονται στην αγορά:

Οι έφηβοι, που επιδιώκουν να εισβάλουν στο πεδίο των επαγγελμάτων.

Οι μεσήλικες, που κρατούν το φρούριο και οι ηλικιωμένοι, που προσπαθούν να παραμείνουν στις εργασίες τους.

Δεν πρέπει να γίνεται άγώνας των δυό τελευταίων προς τους πρώτους.

4) Η κοινωνική κατάσταση των επαρχιών έπηρεάζει πολύ. Οι νέοι δεν εύρσκουν εκείνο που ζητούν και όνειρεύονται, απομακρύνονται, ξενητεύονται και έτσι δημιουργείται η άστυφιλία και το πλήθος των χωρίς επάγγελμα νέων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

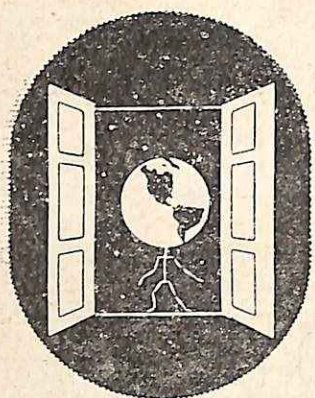
Αφού ο Ε.Π. συντελεί στην έπιτυχία μιάς καλής και εύτυχους ζωής ατόμων και κοινωνίας, επιβάλλεται:

1) Να εισαχθεί στο σχολείο ή έφαρμογή του Ε.Π.

2) Να ειδικευθούν οι διδάσκαλοι με σειρές διαλέξεων ή παρακολούθηση ειδικών προς το έτοιμα μαθημάτων, ώστε να μπορούν να βοηθήσουν θετικά στην έφαρμογή του Ε.Π. στο Σχολείο.

3) Να ιδρυθούν κατά επαρχίες τοπικά Κέντρα Ε.Π. με προσανατολιστές διδασκάλους και καθηγητές, ειδικά εκπαιδευθέντες προς το έτοιμα. Θα συνεργάζονται με τους δασκάλους της περιφέρειας.

4) Να ιδρυθούν διάφορες Επαγγελματικές Σχολές, γιατί η βοήθεια

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Απόσπασμα

Από το έπταετές σχέδιο περί παιδείας της Ε.Σ.Σ.Δ.

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ - ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Για το πέρασμα στον κομμουνισμό είναι αναγκαία όχι μόνον ισχυρή υλικο-τεχνική βάση, αλλά και υψηλό επίπεδο συνειδητότητας όλων των πολιτών της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Η θεωρία του Μαρξισμού - Λενινισμού, που είναι η κυρίαρχη ιδεολογία της σοβιετικής κοινωνίας, αφού κατέκτησε τις μάζες, έγινε τεράστια υλική δύναμη, που μεταμορφώνει την κοινωνία πάνω στις κομμουνιστικές αρχές.

Ο Μαρξισμός - Λενινισμός διδάσκει, ότι κατά την πορεία της ανοικοδόμησης του κομμουνισμού, μαζί με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και τις ριζικές αλλαγές, που γίνονται στην υλική παραγωγή, μεταμορφώνεται επίσης και όλη η πνευματική ζωή της κοινωνίας, αλλάζει και ο ίδιος ο άνθρωπος, διαμορφώνεται η κομμουνιστική του κοσμοθεώρηση.

Ο Σοβιετικός λαός, που καθοδηγείται απ' το κομμουνιστικό κόμμα, κατά την πορεία της ανοικοδόμησης του σοσιαλισμού, ανεπύχθη απερίοριστα, σφυρηλατήθηκε σαν δραστήριος μαχητής για τη νίκη του κομμουνισμού. Ο Β. Ι. Λένιν στενά συνέδεε την ανοικοδόμηση του κομμουνισμού με τα προβλήματα της παιδείας του κόμματος στον τομέα της. Μιλούσε για την αναγκαιότητα του περάσματος «... προς την

που δίνεται στο άτομο για την έκλογη του επαγγέλματος θα παραμείνη χωρίς αποτέλεσμα, εφ' όσον δεν υπάρχουν τα κατάλληλα σχολεία για την προπαρασκευή του ατόμου στο επάγγελμα.

5) Να εκδοθούν κατατοπιστικά φυλλάδια των διαφόρων επαγγελμάτων για τη μελέτη αυτών από τους ενδιαφερομένους.

6) Να συνταχθούν διάφορα tests, που θα βοηθήσουν στην αντικειμενική εκτίμηση της όλης προσωπικότητας των Έλληνοπαίδων.

7) Να συνεργασθούν ειλικρινά στον τομέα αυτό το Σχολείο και η οικογένεια, ώστε να έπαλθεύση η παλαιά αλήθεια «ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση», και για την έκλογη του καταλλήλου επαγγέλματος των νέων να επιτευχθή η ευημερία των ατόμων και της Ελληνικής Κοινωνίας.

Αντων, Γ. Μαραγκάκης

αγωγή, τη διδασκαλία και προετοιμασία πολύπλευρα ανεπτυγμένων και πολύπλευρα προετοιμασμένων ανθρώπων, ανθρώπων που να είναι ικανοί να τα κάνουν όλα. Προς αυτό προχωρεί ο κομμουνισμός, πρέπει να προχωρεί και θα φθάσει όμως ύστερα από μακρά σειρά ετών» (άπαντα τόμ. 31, σ. 32). Κατά την περίοδο της σοσιαλιστικής ανοικοδόμησης το κόμμα και ο λαός πραγματοποίησαν μεγάλα έργα και μάλιστα μας τώρα πρακτικά ορθώνεται το πρόβλημα της πάρα πέρα αγωγής των πολύπλευρα ανεπτυγμένων και καταρτισμένων ανθρώπων της κομμουνιστικής κοινωνίας. Πρέπει να κάνουμε ένα νέο μεγάλο βήμα στην ανάπτυξη της κομμουνιστικής κολούρας.

Το βασικό πρόβλημα που προϋποθέτει «το συνδυασμό της αγωγής με την υλική παραγωγή», όπως αναφέρεται από τον Κ. Μάρξ και τον Φ. Έγκελς στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο», ο λαός μας το λύνει κατά την πορεία της ανοικοδόμησης του κομμουνισμού και θα το λύσει με επιτυχία.

Στο 7χρονο πλάνο, παίρνονται πολύ σοβαρά μέτρα για την ανάπτυξη της λαϊκής μόρφωσης, της επιστήμης του εκπολιτισμού.

Στο 1959 - 65 προβλέπεται σημαντική ανάπτυξη της γενικής μέσης μόρφωσης και ανώτερης, αύξηση του δικτύου των νυκτερινών σχολών για τους νέους εργάτες και αγρότες. Ο αριθμός των μαθητών στα δημοτικά, τα εφτάχρονα και τα σχολεία μέσης μόρφωσης το 1965 θα φθάσει τα 38·40 εκατομμύρια, αντί 30 εκατ. που ήταν το 1958, θα αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των μαθητών στα σχολεία της εργατικής και αγροτικής νεολαίας, στα επαγγελματοτεχνικά σχολεία, καθώς επίσης και στα σχολεία για τους ένηλικες.

Πλατεία ανάπτυξη θα πάρουν τα σχολεία με εσωτερικούς μαθητές, σαν βασική μορφή αγωγής της νέας γενιάς. Οι μαθητές σ' αυτά τα σχολεία το 1965 θ' ανήλθουν όχι λιγότεροι από 2,5 εκατ. αντί 180 χιλ. που είχαν το 1958, δηλ. θ' αυξηθούν 14 φορές. Ο αριθμός των μαθητών στους παιδικούς κήπους από 2.280.000 που ήταν το 1958, θα φθάσουν τα 4.200.000 το 1965.

Σ' αυτό το εφτάχρονο θα πραγματοποιηθεί η πιό πέρα τελειοποίηση του συστήματος της λαϊκής παιδείας σ' αντιστοιχία με τα νέα προβλήματα. Τα μέτρα που επεξεργάστηκε η Κεντρική Επιτροπή του Κ.Κ.Σ.Ε. για τη ριζική βελτίωση ελόκληρου του συστήματος της λαϊκής παιδείας σημαίνουν νέο στάδιο στην ανάπτυξη του σοβιετικού σχολείου, που θ' αντανάκλασε τις ωριμάζουσες απαιτήσεις της κοινωνικής ζωής κατά την περίοδο του περάσματος απ' τον σοσιαλισμό στον κομμουνισμό. Μπροστά στο σχολείο μπαίνει το κύριο πρόβλημα — να προετοιμάσει τη νέα γενιά για τη ζωή, για την ωφέλιμη εργασία, την καλλιέργεια στη νεολαία μας του βαθιού σεβασμού προς τις αρχές της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Το σχολείο καλείται να ετοιμάσει πολύπλευρα μορφωμένους ανθρώπους, να ξέρουν καλά τις βάσεις των επιστημών και ταυτόχρονα να είναι ικανοί για συστηματική σωματική εργασία, να καλλιεργήσει στη νεολαία την τάση να είναι ωφέλιμη στην κοινωνία και να συμμετέχει δραστήρια στην παραγωγή των υλικών αξιών που είναι αναγκαίες για την κοινωνία.

Στο 1959 - 65 πρέπει να πραγματοποιηθούν τα παρακάτω: α) Το πέρασμα από την 7χρονη στην 8χρονη γενική και υποχρεωτική μόρφωση. Να εξασφαλιστεί η οργάνωση και ο έφοδιασμός με μέσα των εργαστηρίων διδασκαλίας στα 8χρονα σχολεία, με συνδυασμό της διά της εργασίας πολυτεχνικής διδασκαλίας με πλατεία συμμετοχή των μαθητών σ' ενδιαφέρουσες και προσιτές στην ηλικία τους μορφές κοινωνικά ωφέλιμης εργασίας. β) Να πραγματοποιηθεί η αναδιοργάνωση του δικτύου των δεκάχρονων σχολείων (των μεγάλων τους τάξεων) στους διάφορους τύπους των αστικών και αγροτικών μέσων εργατικών σχολείων που οι μαθητές τους, συνδυάζοντας τη μάθηση με την εργασία στις επιχειρήσεις, στα κολχόζ ή στα ειδικά εργαστήρια, να παίρνουν τόσο μέση γενική τελική και πολυτεχνική μόρφωση,

δσο και ειδική κατάρτιση προς μαζικά επαγγέλματα ευρείας μορφής σ' εξάρτηση από τις τοπικές ανάγκες σε στελέχη. γ) Να ευρυνθεί σημαντικά το δίκτυο των άστικών και αγροτικών σχολείων, που δίνουν μέση μόρφωση, χωρίς απόσπαση απ' την παραγωγή

Τα νέα προβλήματα, που λύνονται απ' τη σοβιετική κοινωνία, σωστά προβάλουν την ανάγκη της πάρα πέρα ανόδου του ρόλου του κράτους στην αγωγή των παιδιών, την ένταση της βοήθειας της οικογένειας απ' την πλευρά του Κράτους. Όσο γρηγορότερα έμεις άγκαλιάσουμε όλα τα παιδιά με τους παιδικούς σταθμούς (βρεφικούς), τους παιδικούς κήπους, τα έσωτερικά σχολεία, τόσο γρηγορότερα και επιτυχέστερα θα λύσουμε το πρόβλημα της κομμουνιστικής αγωγής της νέας γενιάς.

5) Αντίστοιχα με τα προβλήματα ανάπτυξης της λαϊκής οικονομίας και του εκπολιτισμού προβλέπεται ή πιδ πέρα ευρυνση και βελτίωση της προετοιμασίας ειδικών με άνώτερη και μέση ειδική μόρφωση. Στο 1958 - 65 θα άποφοιτήσουν απ' τα άνώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα 5.300 000 ειδικοί έναντι 1.700.000 που άπεφοίτησαν το 1952 - 58, δηλ. 2,4 φορές περισσότεροι. Προσέτι θα έτοιμαστούν μηχανικοί για τη βιομηχανία, οικοδόμοι, μεταφορείς και μέσα συνδέσμου 1,9 φορές περισσότεροι και ειδικοί για την αγροτική οικονομία 7,5 φορές περισσότεροι απ' ό,τι το 1952 - 58. Η πιδ μεγάλη αύξηση της δημιουργίας μηχανικών, θα γίνει στους ειδικούς της χημικής τεχνολογίας, αυτοματισμού, των αριθμομηχανών, ραδιοηλεκτρονικής και σε άλλους κλάδους της νέας τεχνικής. Ταυτόχρονα προβλέπεται τελειοποίηση του υπάρχοντος σήμερα συστήματος άνώτερης μόρφωσης να το προσαρμόσουμε προς την παραγωγή, να εισαγάγουμε στα άνώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα πιδ πολλούς νέους που νάχουν ήδη άποκτήσει ζωική πείρα κατά τα χρόνια της πρακτικής εργασίας. Στο σύστημα κατάρτισης ειδικών με άνώτερη μόρφωση αναπτύσσεται άπεριόριστα ο ρόλος και ή σημασία των νυκτερινών και δι' άλληλογραφίας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Πιότερη ανάπτυξη θα πάρει ή μέση ειδική μόρφωση που θα προσαρμοστεί τα μέγιστα στην παραγωγή. Στα μέσα ειδικά εκπαιδευτικά ιδρύματα το 1957 - 65 θα εισαχθούν 4 έκατ. μαθητές μαζί μ' αυτούς που διδάσκονται χωρίς να άποσπώνται από την παραγωγή.

2) Ανάπτυξη της έπιστήμης. Σ' αυτό το 7χρονο θα δημιουργηθούν οι άναγκαίοι όροι για την άκόμα πιδ γρήγορη ανάπτυξη όλων των κλάδων της έπιστήμης, για την πραγματοποίηση των σπουδαίων θεωρητικών έρευνών και των νέων μεγάλων έπιστημονικών ανακαλύψεων. Γι' αυτό τό σκοπό προβλέπεται ευρύ πρόγραμμα εργασίας για τις έπιστημονικές έρευνες, συγκέντρωση έπιστημόνων και μέσων για μεγάλες έπιστημονικές έρευνες που νάχουν θεωρητική και πρακτική σημασία. Το Κράτος παραχωρεί τεράστια μέσα για την άνοικοδόμηση νέων έπιστημονικών ιδρυμάτων και τόν έφοδιασμό των ίνστιτούτων και των εργαστηρίων με νεότατο εξοπλισμό.

Οι σοβιετικοί έπιστήμονες, που εισέδυσαν στα μυστικά του άτόμου, των θερμοπυρηνικών αντιδράσεων, που δημιούργησαν τους τεχνητούς δορυφόρους της γής, θα πλουτίσουν την έπιστήμη μας με άκόμα πιδ σπουδαίες ανακαλύψεις και κατακτήσεις. Πρωτοποριακή θέση στη φυσιογνωσία κατέχουν οι φυσικές έπιστήμες, που απ' την επιτυχή ανάπτυξή τους εξαρτάται ή κίνηση προς τα μπρος των συγγενικών τους έπιστημών και της λαϊκής οικονομίας. Οι πάρα πέρα προοπτικές της τεχνικής ανάπτυξης καθορίζονται σήμερα πριν απ' όλα απ' τις κατακτήσεις βασικών κατευθύνσεων της φυσικής έπιστήμης. Οι προσπάθειες των σοβιετικών φυσικών θα στραφούν στη μελέτη του προβλήματος των κοσμικών ακτίνων, των πυρηνικών αντιδράσεων των ήμιαγωγών. Μεγάλη θεωρητική και πρακτική σημασία για την ανάπτυξη των πολλών κλάδων της έπιστήμης και της πρακτικής έχουν οι εργασίες στα μαθηματικά. Ιδιαίτερα οι επιτυχίες στα λογιστικά μαθηματικά έχουν σχέση με την ανάπτυξη του αυτοματισμού. Στόν τομέα των χημικών έπιστημών σπουδαιότατο πρό-

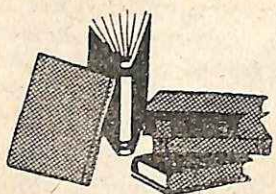
βλημα είναι ή άπεριόριστη ευρυνση των θεωρητικών έρευνών, που δοηθούν την έπεξεργασία νέων τελειοποιημένων τεχνολογικών προτύπων και την κατασκευή συνθετικών υλών με ιδιότητες που να ικανοποιούν τη ζήτηση της σύγχρονης τεχνικής. Άπαραίτητη θεωρητική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ιατρικής έπιστήμης καθώς και των έπιστημών της αγροτικής οικονομίας είναι ή ανάπτυξη της βιολογίας. Η σημασία του συμπλέγματος των βιολογικών έπιστημών θα μεγαλώσει ιδιαίτερα στο βαθμό που θα χρησιμοποιηθούν στη βιολογία οι κατακτήσεις της φυσικής και της χημείας. Γι' αυτό μεγάλο ρόλο θα παίξουν οι κλάδοι της έπιστήμης, όπως ή βιοχημεία, άγροχημεία, βιοφυσική, μικροβιολογία, ή ιολογία, ή έπιλογή, ή γενετική. Στόν τομέα των τεχνικών έπιστημών βασικός σκοπός των έρευνών θα είναι ή έξασφάλιση άποφασιστικών ποιοτικών αλμάτων στην άπατελεσματική χρησιμοποίηση των εργαλείων εργασίας, πρώτων υλών, υλικών, καυσίμων και ήλεκτρενεργείας, στην αύξηση της παραγωγικότητας, της εργασίας στην πώση του κόστους και τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων με την ταυτόχρονη βελτίωση του πολιτισμού και της άσφάλειας της εργασίας. Μεγάλα προβλήματα δρθώνονται μπροστά στους εργάτες των κοινωνικών έπιστημών. Πρέπει να δημιουργήσουν βασικά έργα που να γενικεύουν τη νομοτέλεια τας κοινωνικής ανάπτυξης και στην πρακτική της σοσιαλιστικής άνοικοδόμησης και να έπεξεργαστούν τα προβλήματα που συνδέονται με το βαθμιαίο πέραςμα προς τόν κομμουνισμό. Σπουδαιότατο πρόβλημα των εργατών των κοινωνικών έπιστημών είναι ή κριτική του σύγχρονου ρεβιζιονισμού και της άστικής ιδεολογίας. Στις σημερινές συνθήκες ανάπτυξης της λαϊκής οικονομίας της Ε.Σ.Σ.Δ. ή επιτυχής μεταμόρφωση της βιομηχανίας και άνοικοδόμησης, ή ανάπτυξη ή και θεμελίωση του κολχόζικου οικοδομήματος, ή αύξηση της δραστηριότητας του λαού για την εργασία αυξάνει τη σημασία της οικονομικής έπιστήμης που πρέπει να συνδέεται στενά με τη σχεδιοποίηση της λαϊκής οικονομίας και όλης της πρακτικής της κομμουνιστικής άνοικοδόμησης. Κατά την περίοδο του 7χρονου θα ευρυνθεί σημαντικά το δίκτυο των έπιστημονικών ιδρυμάτων ιδιαίτερα στις άνατολικές περιοχές της χώρας, θα αυξηθεί ή κατάρτιση έπιστημονικών στελεχών, ιδιαίτερα στους πιδ βασικούς τομείς της έπιστήμης.

4) Στο 7χρονο θα πάρουν πλατείά ανάπτυξη ο κινηματογράφος, ο τύπος, ή ραδιοφωνία και ή τηλεόραση. Ο γενικός αριθμός των κινηματογραφικών έγκαταστάσεων το 1965 θα φθάσει τις 110 - 115 χιλιάδες, πράγμα που θα επιτρέψει στις αγροτικές κοινότητες να έξασφαλίσουν για κάθε σοβόχ και κολχόζ κινηματογράφο. Το 1959 - 65 προβλέπεται σημαντική αύξηση του αριθμού των κοινών βιβλιοθηκών και μορφωτικών κύκλων και θα έξασφαλιστεί ή πιδ πέρα ανάπτυξη της σωματικής αγωγής των σπόρ και του τουρισμού. Θα ιδρυθούν περίπου 100 νέοι σταθμοί τηλεόρασης. Η τηλεόραση θα δημιουργηθεί σε όλες τις πρωτεύουσες των δημοκρατιών της ένωσης, στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα και τις γύρω τους αγροτικές περιοχές. Η ποσότητα των ραδιοδεκτών το 1965 θα φθάσει σχεδόν τα 30 έκατ. και των συσκευών τηλεόρασης τα 15,5 έκατομ. Το 1965 το σύνολο των βιβλίων θα φθάσει το 1 δισεκατομ. 600 έκατομ. αντίτυπα, των περιοδικών πάνω από 2 φορές απ' ό,τι είναι σήμερα και τών έφημερίδων πάνω από μιάμιση φορά.

5) Η σοβιετική λογοτεχνία και τέχνη, που παίξουν σπουδαίο ρόλο στην κομμουνιστική άνοικοδόμηση και διαπαιδαγώγηση του νέου ανθρώπου, στις σύγχρονες συνθήκες πρέπει να στερεώσουν άκόμα πιδ πολύ το δεσμό με τη ζωή του λαού, πιδ πλέρια να έκφράζουν την πάλη του σοβιετικού λαού για την άνοικοδόμηση της κομμουνιστικής κοινωνίας.

Οι παράγοντες της λογοτεχνίας, του κινηματογράφου, του θεάτρου, της μουσικής, της γλυπτικής και της ζωγραφικής καλούνται να άνεβάσουν το ιδεολογικό - καλλιτεχνικό επίπεδο της δημιουργίας τους, να είναι και στο μέλλον δραστήριοι δοηθοί του κόμματος και του κράτους στην ύπόθεση της κομμουνιστικής αγωγής των εργαζομένων, στην ανάπτυξη του πολυεθνικού σοσιαλιστικού πολιτισμού, στη δημιουργία άνώτερων αισθητικών άπολαύσεων, στην προπαγάνδα των άρχών κομμουνιστικής ήθικης.

Βασ. Καμπίσης

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Δημ. Ι. Παπαδημητρίου: Τό μονοθέσιον Δημοτικό Σχολείο στην Έλληνική πραγματικότητα.

Τό μονοθέσιο Δημοτικό Σχολείο είναι, αλήθεια, ένα σοβαρό πρόβλημα στην όλη δομή της εκπαιδεύσεως στη χώρα μας. Ένα πρόβλημα που παρουσιάζει και υποκειμενικές — απ' την πλευρά του δασκάλου — και αντικειμενικές — απ' την πλευρά της διαρθρώσεως της συνολικής εργασίας — δυσκολίες και αντιξοότητες.

Με τό «άκανθώδες» λοιπόν πρόβλημα του μονοθέσιου Δημ. Σχολείου καταπιάνεται ο κ. Δημ. Σ. Παπαδημητρίου στο όμνυμο βιβλίο του, που τυπώθηκε μπροστά από λίγον καιρό και αποτελείται από 225 περίπου σελίδες.

Πρόκειται για εργασία, που διακρίνεται για την ολομέτωπη αντιμετώπισι του πολυπλεύρου θέματος του μονοθέσιου Σχολείου με την βασική και απαραίτητη αρχή που προσαρμόζεται στην Έλληνική πραγματικότητα στοιχείο βασικό για κάθε διατριβή γύρω απ' τα εκπαιδευτικά μας πράγματα.

Η όλη προσφορά του κ. Παπαδημητρίου χωρίζεται σε τέσσερα βασικά μέρη, κάθε δε μέρος ξεχωρίζει για τό επιστημονικό βάθος του. Φωτίζεται τό θέμα απ' όλες σχεδόν τις πλευρές και ξέχωρα απ' τό έννοιολογικό μέρος του μονοθέσιου σχολείου γενικά, που κι αυτό είναι επιστημονικά τεκμηριωμένο και ψυχολογικά θεμελιωμένο, γίνεται πλατύς λόγος για τό πρακτικό μέρος — και τό σπουδαιότερο — που σ' όλους μας προκαλεί δέος και άγχος.

Ο κ. Παπαδημητρίου έχει ζήσει ο ίδιος τα προβλήματα του μονοθέσιου σχολείου. Και δέν τό έζησε μονάχα, αλλά προβληματίστηκε πάνω σ' αυτά και τό πορίσματα των παρατηρήσεών του φέρνει τώρα στο φώς της δημοσιότητας.

Τό πρόγραμμα του μονοθέσιου, ή μέθοδος εργασίας, οι σιωπηρές εργασίες, ό έλεγχος της εργασίας των μαθητών, τά συνδιδασκόμενα μαθήματα, οι ανακοινώσεις των μαθητών και γενικά ό,τι έχει σχέση και βρίσκεται σε άμεση συνάρτησι με τη δράσι του δασκάλου μέσα στο σχολείο, βρίσκεται — και πολύ δικαιολογημένα — στο κέντρο του ενδιαφέροντος του συγγραφέως.

Χωρίς πιθηκισμούς κι' άπομιμήσεις με πλήρη σχεδόν προσαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα, ό κ. Παπαδημητρίου, τεκμηριώνει τις άπόψεις του κατά τρόπο επιστημονικά άψογο και δίνει μιá ολοκληρωμένη εικόνα της εργασίας στο σύγχρονο μονοθέσιο σχολείο.

Έπειδή όμως διακατέχεται απ' την πεποίθησι ότι τό σχολείο είναι κέντρο ζωής και βρίσκεται σε άμεση σχέση με την αγροτική ζωή, τοποθετεί τό σχολείο στη βάση της κοινωνικής ζωής και υπογραμμίζει τους τομείς, στους όποιους τό μονοθέσιο Δημ. Σχολείο μπορεί νά παίξει πρωταρχικό ρόλο, προκειμένου νά φωτίση πολλές άγνωστες πτυχές της ζωής των πολυβασανισμένων αγροτών μας.

Αν κρίνωμε τέλος απ' τόν πρόσφορο τρόπο με τόν όποιον παρουσιάζει γλωσσικά και σκέψεις του και την αρχιτεκτονική της συγκροτήσεως των διανοημάτων του, μπορούμε νά πούμε ότι τό βιβλίο του κ. Δημ. Παπαδημητρίου πολύ γρήγορα θα μάλλον ξεπέρασε κι' άλλας, τά όρια της Λάρισας και κατένικησε τό Πα-

Δ. Λαμπαδάρης

**Τά γραφεία του περιοδικού μας
«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
μεταφέρθηκαν από την όδo Περικλέους
21, στην όδo 'Ακαδημίας 57
Πρώτος Όροφος
Γραφείο 107-108 Τ. Τ. 143
Τηλέφωνο 633.461**

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

Έκπαιδευτικού Συμβούλου

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΙ Α' και Β'.

Είναι τό πραγματικό έγκόλπιο του δασκάλου. Κανένα άλλο βιβλίο δέν κρίθηκε τόσον εύνοικά στα παιδαγωγικά συνέδρια της χώρας. Τά κριτικά πορίσματα των συζητήσεων αποτελούν ένθουσιώδεις ύμνους του βιβλίου. Τό χαρακτηρίζουν ως κλασικό στο είδος του και ότι πρέπει νά στολίξη κάθε σχολική και άτομική Βιβλιοθήκη.

Μερικά από τά περιεχόμενα του βιβλίου:

Α'. τόμος, σελ. 220

Α': ΤΟ ΧΩΡΙΟ

1. Τοπικό περιβάλλον, 2. Η κοινωνική ζωή του χωριού. (οικογένεια, κοινότητα, σύλλογοι, και ενώσεις), 3. Ο πολιτισμός του χωριού (θρησκεία, ήθικη), 4. Η αγροτική οικονομία (ή επίδραση των μεγαλοπόλεων).

Β'. Η Ψυχολογία του αγροτόπαιδου

1. Η ανάπτυξη του παιδιού μέσα στον κόσμο του χωριού, 2. Η ψυχική ιδιορρυθμία του παιδιού, α) ή σκέψη του, β) ή γλώσσα, γ) ή τέχνη, δ) τό αίσθημα, ε) ή ήθικη εξέλιξη και στ) ή θρησκευτικότητα.

Γ'. Οι νεαροί του χωριού

1. Η σωματική και πνευματική εξέλιξη του νέου, 2. Η γενετήσια ζωή της νεολαίας του χωριού.

Δ'. Η άποστολή και οι σκοποί του αγροτικού σχολείου

1. Τό αγροτικό και λαϊκό σχολείο, 2. Τό αγροτικό ως ιδιαίτερο σχολείο του χωριού, α) ζωτικός χώρος της έπαρχίας, β) Στην πραγματικότητα δέν υπάρχει τό «χωριό», γ) τό αγροτικό σχολείο έχει δική του όργάνωση.

Ε'. Τό μονοτάξιο αγροτικό σχολείο

1. Έλαττώματα και προτερήματα του Μονοτάξιου, 2. Μεταρρύθμιση του αγροτικού σχολείου, α) Όλική κεντριοποίηση, β) Μερική κεντριοποίηση, γ) Τό μορφωτικό ύλικό, δ) Τό σχολείο του πολιτισμού, ε) Τό πατριδογνωστικό σχολείο, στ) Τό παραγωγικό σχολείο.

ΣΤ'. Η έπιλογή του μορφωτικού ύλικού

1. Περιορισμός του ύλικού και έλευθερία έπιλογής, 2. Τά όρια της έλευθερίας,

3. Σεβασμός του μορφωτικού ύλικου 4. «Σπουδαία» ύλικά, 5. Έμπέδωση του ύλικου, 6. Έλευθερία από τα χωριστά μαθήματα. 7. Έλαστικό αναλυτικό πρόγραμμα.

Ζ'. Διάταξη του μορφωτικού ύλικου

1. Σύντομη θεωρία της συγκεντρωτικής διδασκαλίας. 2. Έπιχειρήματα υπέρ της ένιαίας συγκεντρωτικής. 3. Όρια της ένιαίας συγκεντρωτικής. 4. Διάφοροι δρόμοι.

Η'. Από την πράξη της ένιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας

1. Η άσυνδεσία της διδασκαλίας των χωριστών μαθημάτων, 2. Εύκαιριακή συγκεντρωτική διδασκαλία, α) στο αναγνωστικό των παιδιών, β) στη διδασκαλία της Ιστορίας, γ) στη διδασκαλία της Γεωγραφίας. 3. Οι έρωτήσεις των μαθητών ως άφορμή της ένιαίας συγκεντρωτικής. 4. Η Ένωση συγγενικών μαθημάτων. α) το χρώφι και η καλλιέργεια, β) κάρβουνο και σίδηρο. 5. Ένιαία συγκεντρωτική σέ πραγματογνωστικούς κύκλους. 6. Ένα σχέδιο ένιαίας συγκεντρωτικής Διδασκαλίας, 1ον έτος: το σπίτι, η αύλη και ο κήπος. 2ον έτος: στο λειβάδι και στο σπίτι. 3ον έτος: στον αγρό, στο δάσος και στο δρόμο του χωριού. 7. Χωριστοί δρόμοι των ειδικών μαθημάτων.

Θ'. Η οργάνωση της διδασκαλίας ή η άρθρωση των τμημάτων

1. Προσπάθειες καταργήσεως των τμημάτων, α) Ατομική διδασκαλία, β) Κατάργηση των χωριστών τάξεων. 2. Έργασίες ομάδων. 3. Η έλευθερία της μεθόδου, α) Μεθοδικές απαιτήσεις, β) Έμφύχωση της σχολικής τάξεως.

Ι'. Η πατριδογνωστική ζωή στο άγροτικό σχολείο

1. Διάφοροι τρόποι πατριδογνωστικής αγωγής: α) Η καλλιέργεια της παρατήρησεως, β) Η γλωσσική καλλιέργεια. γ) Η ειδική πατριδογνωστική διδασκαλία. δ) Πατριδογνωστική Ιστορία και πολιτική αγωγή, ε) Πατριδογνωστική αγωγή και έπαγγελματική εργασία. στ) Πατριδογνωστική αγωγή και Κοινότης του χωριού. ζ) Αναγκαίες προϋποθέσεις.

ΙΑ'. Οι μορφές έργασίας του άγροτικού σχολείου

1. Σιωπηρές έργασίες. 2. Το σχολικό βιβλίο στο άγροτικό σχολείο. 3) Σχολικός χώρος και αὐτομόρφωση. 4. Η συλλεκτική εργασία. 5. Ο έλεύθερος μαθητικός διάλογος. 6. Οι κατ' οίκον έργασίες.

ΙΒ'. Το άγροτικό σχολείο και το συγχρονισμένο πρόγραμμα

1. Περιοχή των σχολικών δεξιοτήτων. α) Ανάγνωση, β) γραμματική, γ) όρθογραφία, δ) αριθμητική, ε) γεωμετρία, στ) τεχνικά, μουσική και γυμναστική. 2) Η περιοχή των γνώσεων.

ΙΓ'. Η οργάνωση των τάξεων του άγροτικού σχολείου

1. Τμήματα ή ομάδες έργασίας. 2. Όζρες για πολυτάξια σχολεία. 3. Το μονοτάξιο σχολείο.

- α) Η ένιαία διδασκαλία. β) Μαθήματα άσκήσεων στο μονοτάξιο. γ) Η διδασκαλία της Ιστορίας δ) Η διδασκαλία των τεχνικών. ε) Το ώρολόγιο πρόγραμμα. 4. Το διτάξιο σχολείο. 5. Οι άλλες μορφές του όλιγοτάξιου σχολείου.

ΙΔ'. Ο δάσκαλος του άγροτικού σχολείου

1. Ο νέος δάσκαλος. 2. Κοινή μόρφωση άστικών και άγροτικών δασκάλων. 3. Η πρακτική μόρφωση του δασκάλου. α) Οδηγίες για τους σπουδαστές της Π. Άκαδημίας. β) Οδηγίες λαογνωστικές για την πρακτική άσκηση. 4. Η έλεύθερη έπιμόρφωση του δασκάλου της έπαρχίας.

Β'. Τόμος, σελ. 270

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α'. Βασικές γραμμές για την ανανέωση του άγροτικού μας σχολείου.

Β'. Υπάρχει παιδαγωγική του άγροτικού σχολείου.

Γ'. Όρια και δυνατότητες του άγροτικού σχολείου.

Δ'. Γενικό πρόγραμμα αγωγής και έργασίας του άγροτικού σχολείου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η τριλογία των διδακτικών μορφών

Ε'. Η αὐτοτέλεια των μαθημάτων και η ένιαία συγκεντρωτική διδασκαλία.

ΣΤ'. Οι όμαδικές έργασίες.

Ζ'. Ο διδακτικός και μαθητικός διάλογος.

Η'. Ο σχολικός κήπος.

Θ'. Η σχολική ζωή.

Ι'. Οι σχολικές μας γιορτές.

1. Ο προφορικός λόγος. 2. Ο μουσικός λόγος. 3. Ο παραστατικός λόγος. 4. Ο χορός. 5. Το δραματικό παιχνίδι.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

1. Πρακτικές εικόνες από το νέο άγροτικό σχολείο. 2. Είκοσι δύο διδακτικές ενότητες.

Πωλείται στα κεντρικά βιβλιοπωλεία Αθηνών και στα Γραφεία του Περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» Περικλ. 21. Τιμή κάθε τόμου Δρχ. 80.